

52073

Mlinarjev Janez

slovenski junak ali
uplemenitba Teharčanov

Spisal po narodni pripovedki
iz srede petnajstega stoletja

F. Kočever

Šesti natis.

Založila Goričar & Leskovsek, Celje.
L. 1922.

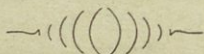
Knjigarna, trgovina muzikalij in umetnin
Goričar & Leskovšek, Celje

Lastna zaloga:

»Zbirka domačih zdravil,« V. natis	Din 7.—
»Obrtno knjigovodstvo,« spisal dr. I. Romih	„ 5.—
»Občinski red,« spisal dr. I. Dečko	„ 8.—
»Zbrani spisi P. Pajkove,« I. zvezek broš.	„ 6.—
vezan	„ 10.—
»Zabavnik,« spisal A. Brezovnik, broš.	„ 6.—
»Trtna uš in trtoreja,« spisal I. Bele	„ 4.—
»Luči,« Funtek	„ 4.—
Filipič »Civilno pravdni red,« vez.	„ 12.—
»Naš dom,« zvezek I. — VIII. po	„ 4.—
Kržišnik »Male pesmi za mladino,«	„ 1'50
dr. A. Božič »Lovski zakoni,«	„ 8.—
Profesor Kožuh »Navodilo h kartografičnim osnovam,« v platno vez.	„ 12.—
Pr. Kožuh »Pregledni spisek h kartografičnim osnovam«	„ 1.—
dr. Pečnik »Jetika,« (1921)	„ 2.—
dr. Pečnik »Lungentuberkuloze,« (1921)	„ 3.—
Savin R., op. 13, »5 pesmi Otona Zupančiča« za en glas in glasovir	„ 6.—
Savin R., op. 20, »3 pesmi Otona Zupančiča« za en glas in glasovir	„ 6.—

Mlinarjev Janez

:: Slovenski junak ali ::
uplemenitba Teharčanov

Sestavil po narodni pripovedki
iz srede petnajstega stoletja

F. Kočevar

Šesti natis.

Založila Goričar & Leskovšek v Celju
1922.

52073

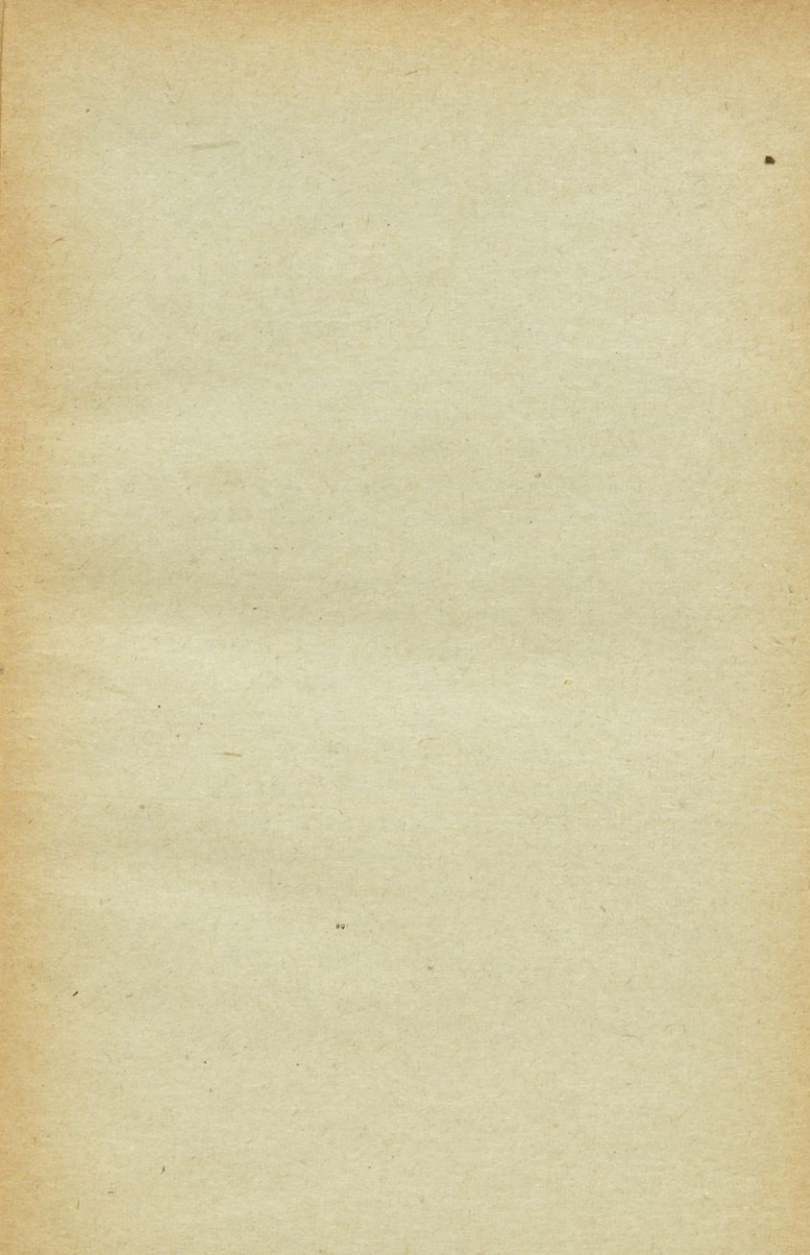
Predgovor.

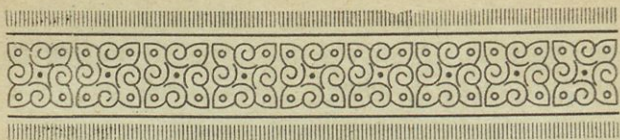
030044172

Koliko zanimanja vzbuja še sedaj lepa narodna pripoved »Mlinarjev Janez, slovenski junak ali uplemenitba Teharčanov«, ki se je vršila pred 448 leti, kaže to, da se je peti natis, ki se je priredil l. 1910 že pred letom dni popolnoma razprodal. Povpraševanje po tej knjižici pa je bilo tako splošno, da smo se odločili, natisniti jo še v šestič.

V Celju, meseca februarja 1922.

**Knjigarna Goričar & Leskovšek
v Celju.**

I. Štiriperesna deteljica.

Bilo je l. 1456. zvečer pred sv. Ano. Solnce je že zahajalo za božjo milost, ondi za zobičasto grehenje solčavskih snežnikov. S svojimi poslednjimi žarki je poljubovalo pozlačeni križ vrh svetoanskega zvonika teharske župnije, ki leži pičle pol ure hodá od starodavnega Celja. Delavci so se vračali pevajoč in razgovarjajoč se s polja. Največje gruče so prihajale od bežigradske strani, kjer so imeli Teharjanje svoje najlepše polje, kakor še dandanes.

Ako si delavce motril s paznim očesom, si spoznal na prvi hip, da je bilo največ Pengarjevih iz Teharjev. Da, cela tolpa čvrstih fantov in zalih deklet se je pevaje bližala teharski vasi s srpi, kosami, motikami in grabljami. Nekaj korakov za to gručo pa je stopal Pengar sam postavnih korakov. Mož je bil silno zamišljen, iz česar smemo brez dvojno sklepati, da mu je moralo gospodarstvo delati ne malo skrbi. Odkrije se ter se obriše z robcem po potnem čelu,

hoteč si ob enem zbrisati tudi bridke skrbi, ki ga moré in ki so mu postavile tu in tam že mnogo sivcev v glavo. Prav sedaj ga dojde lastna hči, sedemnajstletna Marjetica, z motiko čez levo ramo, na glavi pa z jerbasom, polnim bujne detelje, v kateri je bil zapičen leskeč srp. Života je bila gibčnega, kakor jelka v gozdu, obraza pa tako zalega, da je slovela za najlepše dekle daleč na okoli. Rdeča in bela njena ličeca, kakor bi bila zmesena iz krvi in mleka, so vlekla nase žareče oči kmetijskih fantov teharskih, ponosnih vitezov in prevzetnih plemenitašev. Človek se je kar nagledati ni mogel, kajti neki nepopisljivi angeljski smehljaj ji je poigral okoli divno vrezanih ustnic. Plavkasti lasje so bili prepleteni z modrimi in rdečimi trakovi v dve debeli kiti, ki sta ji viseli prosto po hrbtu. Vse njeno bitje je bilo polno življenja, strinjajočega se popolnoma z najlepšimi vzori narave same. In oči, oh, oči vam je imela tako milomodre, tako krotke, pa vendar tako bistre, da je vsakega v dnu srca pogrelo, kdor se je drznil pregloboko pogledati vanje.

»Ljubi oče, ali me ne boste počakali?« nagovori krasno dekle svojega roditelja, za njim prihitevši. »Kaj neki vam je šinilo danes pod podplate, da jo tako nujno pobirate, da vas niti dohajati ni moč?«

Pengar obstoji in pravi: »Nisem vedel, da si zadaj. Domneval sem te spredaj med pevkami, ker se mi je zdelo, da čujem tvoj glas, zato sem se tudi nekaj bolj podvizal. No, kakor vidim, si bila danes jako pridna, ker si po okopavanju koruze, s katerim si se pečala ves ljubi dan ob neznosni vročini, nažela še tudi poln jerbas detelje.«

»Da, da, ljubi oče, za koze sem jo nažela, ki ste mi jih pripeljali iz šentjurskega semnja domov. Oh, kako rada bi jih vzela s seboj na polje, da bi bile nekolike poskočile, toda kaj — ker nimam časa paziti na nje! Glejte, koliko in kako lepih rožic je vmes, to jih bodo male žabice vesele! Iz najlepših cvetlic, kar sem jih našla, sem si pa povila šopek. Glejte ga, ali ni lep? In tudi štiriperesno deteljico sem našla ter jo povezala vanj, da izvem misli drugih ljudij.«

»Nikari tega ne verjemi, dete moje!« jo posvari prijazno oče, »nič, nego sama prazna vera! Ljudem se ne bo nikdar posrečilo, da bi drug drugemu videli v srce, kakor tudi ne v možgane, ter da bi mu uganili najtajnejše misli, naklepe in težnje. Čigave misli pa so ti tolikanj pri srcu, da bi jih tako rada zvedela?«

Nepričakovano vprašanje je Marjetico nekoliko vznemirilo, če tudi le za trenutek, kar skrbnemu in pazljivemu očetovemu očesu nikakor

ni ušlo. Zato jo še nekoliko trše povpraša: »No, ali mi hočeš povedati, čigave misli te tako mika zvedeti? Mojih vendar ne? Saj vendar ne boš mislila, da imam jaz, oče tvoj, skrivnosti pred tabo, skrivnosti pred svojim otrokom!«

Pengar nekoliko počaka, kakšen bo odgovor, ker ga pa le ni, nadaljuje: »Molčiš? Kaj ti je moje vprašanje tako neljubo pršlo? Gotovo ti je vražo o štiriperesni deteljici stara sosedka Martinaška ubila v glavo, je-li da, saj jo poznam, kaka ptica da je.«

Komaj da je Pengar izgovoril, jima pride pri Lemeževem prelazu kakor nalašč stara Martinaška nasproti. Oče obmolkne, Marjetica se je pa jako razveseli, da ji ne bo treba odgovarjati na sitno očetovo izpraševanje — glede štiriperesne deteljice.

»Dober večer, Bog daj, sosed Marko!« ju pozdravi Martinaška ter nadaljuje v eni sapi: »Kaj tako pozno s polja? Zato se pa tudi tako odlikuje vaša koruza od sosedove, ker jo gnojite, kakor bi vam na srcu rastla. — Ravno prav, da sem vas srečala! Bila sem namenjena k vam. Saj veste, da kuham vsako leto na jutrajšnji dan pri Sv. Ani za božjepotnike. Mnogo ni, kar si pridobim na ta način, vendar pa bolje nego nič! Ognjišče mi je že dovršeno. Mlinarjev Janež sam mi je narezal zanj ruš in trate!« Pri teh

besedah namežika ženica pomenljivo z levim očesom Marjetici, ki je stala korak za očetom in se zgenila pri tem imenu. Nato nadaljuje Martinaška: »Zato pa tudi ne trpim, da bi morda kdo jezik otresal čez Janeza in njegovo poštenje. Lukaška in Strnaška sta me ves čas jako zaničljivo gledali, kakor pes psa, kadar gloda kost. Toda kaj so mi mari take babure, ki ne znajo niti poštene prežganke skuhati. Skratka, vse imam v redu, le vode še ni. Moja stara glava več ne more zmagovati škafa, kakor ga je nekdanj. Saj lahko povem, da sem že rajnico mlinarico pestovala, sedaj je pa Janez že sam pod vrh dospel« — pri teh besedah Martinaška zopet Marjetici namežika, češ, kaj ne da je res? Marjetica se pa zopet zgane, kakor bi jo bil mraz stresel in ob enem vročina spreletela, kar se ji je tudi res zgodilo, kajti lica so ji rdela, kakor makov cvet na bližnjem zelniku. Zgovorna ženica konča svojo razlago, rekoč: »Pravijo, da sem že blizu osemdesetih.«

Pengar je bil že nejevoljen, kdaj bode vendar konec besedi. Mudilo se mu je domov. Zato jo sedaj kar kratko vpraša: »Kaj pa bi rada pri nas? Če ti morem pomagati, verjemi mi, da se bo zgodilo, ako je le mogoče«.

»Nekaj bi vas prav rada prosila, pa si ne upam prav.«

»No, no, le nič se ne obotavljaj in hitro povej, ker se mi jako mudi.«

»Za Marjetico bi vas prosila, da mi jo za nekaj časa prepustite, vsaj za toliko, da mi prinese kaka dva škafa vode; vse drugo si bom že sama oskrbela. Saj ne bo zastoj! Lahko se kaj prida nauči pri meni, kako se je treba te ali one reči lotiti. Ne, da bi se hvalila, pa kar je res, je res! — Bog daj, da bi bilo kaj prida ljudi. Pa jih že bo, saj bo jutri volitev novega načelnika našemu krdelu. Vreme tudi izvrstno kaže: Sv. Uršula je čista, kakor solnce božje, in rosa, ki se ravnokar dela, tudi znači lepo vreme. Kadar dovršiva delo, pojdeva k večernicam, čula sem, da jih bodo imeli naš novi gospod. Oh, kako jih rada poslušam, kadar stoje na leci! Res, že dolgo let nismo imeli takega pridigarja. Ne, da bi kaj imela proti gospodu župniku, in Bog obvaruj, prav priljuden oče so, pa —«

»Dobro, dobro« — ji preseka Pengar brezkončno nit gladke govorice, »že dovolim, da ti Marjetica pri kuhi nekoliko pripomore. Le ne brbljaj o rečeh, ki ne sodijo semkaj!«

Gladkojezični ženici bi bil tekel jeziček bržkone še celo uro v enomer, ko bi ji ne bil Pengar prestrigel govora s strogo opombo, da naj Marjetica le gre ž njo, toda po večernicah pa da mora nemudoma domov, kamor jo naj

Martinaška sama spremi do praga. Pengar je moral imeti gotovo svoje tehtne vzroke, da je tako odločno govoril.

»Srečno, ljubi očka, dokler se zopet vidiva,« se poslovila Marjetica veselo od očeta.

»Marjetica!« jo pokrega oče začudivši se, »sam ne vem, kaka se mi zdiš danes. Saj vendar ne pojdeš z jerbasom k Sv. Ani! Skoraj bi umaknil privoljenje, ravnokar dano, ko bi mi ne bilo zaradi sosede Martinaške. Daj mi torej jerbas semkaj, da bom jaz položil tvojim kozam.«

Marjetica zardi, kakor bi jo bil s krvjo polil; lice ji je rdeče, kakor purpala na polju. Še nikdar ji ni oče ničesar očital, ker tudi ni bilo treba, kajti ubogala je vse od kraja, kakor otrok. Hitro dvigne svoj jerbas ter ga postavi na tla, svitek pa položi na vrh detelje.

»Ljubi oče, nekaj bi vas rada še prosila.«

»Le govori, kaj bi rada, saj veš, da ti izpolnim vsako pametno željo, četudi bi ne smelo biti. Skoraj bi uganil, da hočeš nekaj drobiža za medico in sladčice, kajneda, Marjetica, da sem jo zadel?«

»O kaj še, oče, prav nič mi ne hodi medica na misel.«

»Kaj pa torej bo?« jo povprašuje radovedni Pengar.

»Prosila bi vas, ljubi očka, da mi skrbno

pazite na mojega črnorogca, kadar boste pokladali kozam, da ne bodo druge kože odrivale siromaka od jasli.«

Pengarja posili smeh in srčno rad obljubi, kar želi njegovo nedolžno dete. Martinaška je komaj čakala, da bode konec besedi, da se razidejo. »Vendar torej,« mrmra ženica, ko se Pengar odpravlja proti domu, »vendar gre,« mrmra starka, ki je imela grdo navado vseh svojih tovarišic, da je rada sama s seboj govorila, kadar ni bilo nikogar blizu, ki bi ji delal družino. Le malokdaj ji je postal ta mlin; tedaj sta si pa nos in brada bila najbližja soseda. Oba sta bila z bradavicami obrastla. Kadar jo je pa kdo razsrdil, ga je začela obirati, kar je prav mojstrski znala; njene ustne so šle na dolgo in široko, da je bilo groza videti brezdno, ki je zijalo med nosom in brado. Lica, usnjate barve in podobe, so se ji tedaj napihovala, kakor kovaški mehovi! In vendar je tudi ta strah božji na svetu imel nekdam svoje lepe ure in srečne dneve. Stari ljudje so pripovedovali, da je bila nekdam jako lepa in prijetna ženska stvarca božja. Kar se je v vasi zgodilo, je vedela vse, četudi ni hodila od hiše do hiše novic pobirat; znano ji je bilo, kaj so kje jedli, kje so se skregali, kaj in koliko je kdo dolžan, kdo se ženi, celo to ji ni bilo neznano, kar sta si dva na skrivnem povedala

na ušesa. Pa kako je vse zvedela — vedel je le Bóg. Bila je kakor stari rotovski boben, ki prvi oznanjuje vsako oznanilo. Vkljub vsemu temu ji pa vendar ni mogel nihče do živega glede poštenja, rekel ji je k večjemu, če jo je sovražil, da je coprnica. V svojih mlajših letih je služila večinoma za pestunjo. Po naključju je prišla v celjski grad, kjer je služila pri grofu Erazmu II. za malo deklo v kuhinji. Tu se je naučila kuhati. Njen hudi jezik jo je odpravil iz službe, kar ji pa ni bilo kdo ve kaj na škodo, kajti pričela je sama kuhati in kmalu je zaslovela kot najboljša huharica po celi okolici. Kjerkoli je bila od tedaj kaka pojédina, je morala Martinaška kuhati. Pa še drug, precej darovit posel je opravljala — babica je bila. Oboje to ji je dajalo toliko, da je lahko zložno živela v krčmi, iz česar so ljudje sklepali, da mora imeti denar in da ga celo daje na posodo. Od rodovine ji je vse pomrlo. Prav zato pa je bila tembolj ponosna sama náse in zlasti na svoj samski stan; vedno se je štela med dekleta, katerim je brez mere pripovedovala, koliko je imela ljubčkov in snubačev, pa še kakšnih!

No, bodisi kakor že hoče, Martinaška je morala sedaj tudi že misliti na odhod, zato si popravi svojo zeleno čepico, ki je bila pred kakim pol stoletjem morda nova, če je ni tedaj

kupila kje pod roko; sedela ji je na zatilniku kakor zelnata voha. Tudi maščobe in nesnage ni bilo pogrešati na nji.

»Lahko noč, Marko! Marjetico vam bom že pravočasno pripeljala, bati se vam ni prav nič treba za njo, saj bom jaz pri nji. Lahko noč!«

»Bog z vama!« ji odgovori Pengar.

»Bog,« se oglasi Martinaška še ednoč za plotom, ker je hotela vedno imeti zadnjo besedo. Pengar se obrne na levo, Martinaška in Marjetica pa na desno.

Komaj sta se bili kakih deset korakov oddaljili od prelaza, se ozre Martinaška po očetu, je-li še videti ali ne in — res je stal mož še vedno pri prelazu in gledal za njima. Po bliskovo hitro se Martinaška zopet zasuče in podvizuje Marjetico, da bi se čim prej umaknila ljudem izpred oči. Prišedši za visok plot, povzame Martinaška zopet besedo ter jame Marjetici nekaj pripovedovati, da je ubogi deklici obraz sedaj zardeval sedaj zopet obledeval. Nehote se je prijela za kipeče nedrije, kakor bi jo kaj dušilo.

»Štiriperesne deteljice torej nama ni več treba?« povpraša čez nekoliko časa Marjetica bojazljivo.

»Nič več ne,« je bil kratek odgovor, »Janez

te ima rad! Sam mi je to povedal. Ko bi je ti ne bila že povila v šopek, bi jo kar brez skrbi vrgla proč. Sicer mi jo pa le daj s šopkom vred, škodovalo ne bo nikakor!«

»Kdaj pa vam je to rekel?« izprašuje Marjetica zvedavo.

»Danes pri Sv. Ani; kar sam je začel. Toda če bi tudi ne bil, bi ga bila polagoma že spejljala na pravo pot. Saj mi vse pove, karkoli ima na srcu in kaj bi mi tudi ne, saj sem ga vendar pestovala.«

»Ob kateri priliki vam je razodel to? Povejte mi!« --

»Tako-le je bilo. Videl me je delati ognjišče in približal se mi je. Četudi ga nisem prosila, mi začne takoj ruše rezati zanj in pa zdihuje vmes. Hitro sem spoznala, da mora biti jako slabe volje. »Kaj ti je, Janez,« sem ga' nagovorila, »da si že več časa tako otožen, ti, ki si bil vedno vesel in zgovoren, vedno le v društvu fantovskem? Že nekaj časa opazujem, da se ogibaš ljudi, ki si jih poprej iskal. Ako me moje stare oči ne varajo, moraš biti ali bolan ali pa zaljubljen, kaj ne da?«

Debelo me je pogledal in noga mu je obtičala na lopati. Sprvega je tajil in tako dela vsakdo, kdor je še nedolžnega srca, ker ga je sram, se razodeti. No, beseda je dala besedo

in dozdeval se mi je čedalje zaupnejši. Dobro je bilo, da naju ni nikdo motil. Le Lukaška in Strnaška sta stikali glavi skupaj, akoravno nista mogli ujeti niti besedice. Ko je že narezal zadosti ruš, jih znosi k meni in se hoče posloviti. »Janez, počakaj malo, ti bom nekaj povedala.« »Le hitro, ne utegnem se muditi, fantje me že čakajo!« Jaz nadaljujem: »Janez, povej mi odkritosrčno, ali se ne boš nič ženil?«

»Kaj, to ste ga vprašali?« ji seže Marjetica v besedo.

»Prav s temi besedami. Glej, govorila sem mu dalje na srce: Oče in mati sta ti umrla, brata več ni in sorodniki te pa tudi pisano gledajo. Nimaš ga pod milim Bogom človeka, da bi se lahko zanesel nanj. Vse ti pojde pod nič! Gospodinje ti je treba na domu kakor vratom podbojev. Izberi si jo izmed naših deklic, katera ti je najbolj pri srcu, in katera kaj zna, pa tudi kaj prida ima in veruj mi, nobena ti ne bo odrekla, ker vsaka ve, da bo sedla za polno mizo.

Mirno je poslušal in v tla gledal. »Vedela bi ti za jako prilično nevesto,« sem začela zopet čez nekaj časa. »Pridna in delavna tudi in vse čednosti ima, ki dičijo dekliški cvet. Brez dote tudi ni, in kar je vam fantom poglavitna reč, lepa je, da ji ga ni para ne blizu, ne daleč. Odrekla ti ne bo, le veruj mi, ker mi je

že sama dejala, da si ji izmed vseh teharskih fantov najbolj všeč.«

»Oh, kaj ste me izdali!« vzklikne prestrašeno Marjetica.

»Le tiho, le tiho, da ti vse povem! — Oba sva na to umolknila. Jaz, ker sem čakala, kaj bo zinil, on pa, ker si menda ni upal vprašati, katera da mi je na mislih. Videč, da le nič ne bo, pričnem zopet: Povedati jo hočem —«

»Za pet ran božjih!« vzklikne Marjetica.

»Ne vznemirjaj se, dokler nisi vsega slišala! Povedala ti jo bom, toda obljubiti mi moraš, da nikomur ne zineš o tem, ako ti ne bo všeč. To mi je rad obljubil. Glej, Pengarjeva Marjetica te ima rada! — Janez me zgrabi za roko in vzklikne: »Martinaška, jeli res, kar ste rekli?« No, zakaj bi ne bilo res, mu prestrižem govorico, saj mi je vendar sama priznala, ko sva včeraj pleli skupaj repo. Morala sem mu vse na drobno razložiti, kako in kaj. Če te je volja do večernic tu počakati, ti morda celo Marjetico tu gori pripeljem, seveda le, če jo izprosim od očeta. Ko bi bilo le moje ognjišče skoraj dovršeno!« »Le kar hitro pojdite po njo,« je dejal na to, »za ognjišče vam ni skrbeti, postavil ga bom jaz! In pa še nekaj, ne črhnite Marjetici o tem ničesar, kar sva se tu menila, da veste!« »Zato,

Marjetica, delaj se, ko prideva gori, kakor bi o tem prav nič ne vedela!»

Naši znanki dospeta med tem k Sv. Ani. Tu je bilo že vse živo romarjev in drugih ljudi. Nekateri so postavljali iz tratnih ruš pod senčnatimi lipami ognjišča, drugi so vsajali stebre in rante v zemljo za šotore, kakor bi se bili hoteli ondi naseliti, zopet druge so razprostrli celjski medicarji svoje šotore z rdečimi zastavami. Za cerkvijo pa so nabijali teharski fantje svoje nove topiče, ter jih poskušali, kako da pokajo. Silno so bili ponosni nanje, kajti možnarji so bili pri cerkvenih slovesnostih v tisti dobi še nekaka novina, torej jako redki in gorje tujemu fantu, ko bi se drznil priti med nje. To bi mu bili namazali pete! Zato so se tuji fantje le bolj od daleč zbirali in tu pa tam tudi domačim posmehovali in marsikomu izmed tujcev je že migal jezik, da bi bil jel zabavljati, ko bi se ne bil bal prevelikega števila Teharčanov. Med poslednjimi se je posebno odlikoval Mlinarjev Janez. Najmanj za pol glave je bil višji od drugih, rasti je bil čvrste, kakor mlad hrast v dobravi. Rdeč telovnik z debelimi srebrnimi gumbi, črne, umetno in bogato obšite irhovke, čez kolena visoki škornji, na glavi pa nizek klobuček — kastor — bolj na levo stran, izpod katerega se je videla pisana svilena kapa, —

vse to nam je kazalo junaka stare korenine in reči moram, da se mu je kaj dobro podalo.

Z njegovega jasnega obraza je odsevala neustrašljivost in neka plemenita predrznost. Na lahko zakrivljenem nosu se mu je bralo silno junaštvo in skušeni ljudje, ki so obredli mnogo sveta, so pravili, da Mlinarjevemu Janezu ni para v devetih deželah. V irhastih hlačah je nosil ob stegnu zataknjene dragocene, s srebrom okovane nože.

Kakor orel na pečini je pogledoval danes tu pa tam po ljudeh, ki so od vseh krajev vreli skupaj. Videti je bilo, da nekoga pričakuje. Ni mu bilo treba dolgo čakati, kajti bistro njegovo oko je že ugledalo, po čemer je srce tako neskončno koprnelo — svojo izvoljenko, Pengarjevo Marjetico poleg stare Martinaške. Janezu se zažari lice srčne radosti in neki siadak čut ga spreleti po vsem telesu. »Danes moram govoriti ž njo določno, naj velja kar hoče,« sklene Janez sam pri sebi in se zamisli.

Med tem se mu približa njegov prijatelj Šimkov Tone, ki ga sočutno vpraša: »Kaj ti je Janez, da si danes tako zamišljen? Le malo potrpi, da nabijemo možnarje ter jih popalimo, spravimo se nad vino, in to ti bode gotovo pregnalo vse skrbi, le meni verjemi.«

Janez ni slišal ali vsaj poslušal ni, kar mu

je pravil Šimkov, tako je bil zamišljen v svojo Marjetico.

»Kaj se danes briga Janez za vino in za nas!« pridene Muharjev Jaka, »menim, da mu je tesno pri srcu, odkar se ogiblje našega društva. Zaljubljen se je! Jeli Janez, da sem jo zadel?«

Kakor bi se bil iz sanj prebudil, se ozre Janez koli sebe in vpraša: »Kaj si rekel, Jaka?«

Vsi ga debelo pogledajo in se hkrati zasmejejo. »Da, zaljubljen je, zaljubljen!« potrdi nekdo izmed njih. »Pa še kako!« pristavi drugi. »Jaz vem, kaj se pravi zaljubljen biti,« pravi Šimkov in nabija možnarje z opeko; »skušal sem to, in že na tem svetu vice prestal, ko sem prvič videl svojo Mico. Raztresen sem vam bil in zaverovan, kakor riba, ki je požrla omotico.«

Janeza oblije rdečica. Nekoliko sram ga je tudi, da se njegove najslajše tajnosti tako nemilo obravnavajo na jako sirov način v fantovskem krogu. Zatorej reče hitro: »Jaz imam skrbi, o katerih se vam drugim niti ne sanja ne, ker ima vsak izmed vas, kolikor vas je tu, še očeta in mater. Odkar so moja ljuba mati zatisnili oči, Turki pa očeta na breškem polju ubili, mi dela gospodarstvo noč in dan velike skrbi.«

V stolpu se oglasi jako slovesno veliki zvon, na ostala manjša dva prično pa fantje pri-trkavati večernice, drugi zapalijo možnarje ter

se poizgube s klobukom pod pazduho v cerkev. Tudi ljudstvo se je jelo polagoma izgublјati, ker je mrak pričel razprostirati po zemlji svoja črna krila. Le Janez se ne gane z mesta, kakor bi bil pribit. Čisto sam je ostal. Ozre se tjakaj, kjer je stalo Martinaškino ognjišče, kamor je ravnokar prihitela Marjetica s škaфом vode. Martinaške ni bilo videti nikjer. »Sedaj-le ali pa nikoli!« mrmra Janez sam s seboj in jo pomeri proti ognjišču. Sam sebi se je zdel neizmerno okoren in neokreten.

»Kaj si tako zamišljen, Janez, kar ves spremljen se mi zdiš! Tvoji tovariši so odšli v cerkev, le ti si ostal na mestu, kakor bi bil primrznil k tlom.«

»Res sem se bil nekoliko globokeje zamislil kakor je sicer pri meni navada. Vzrok temu je moja razburjena notranjost, ker se je silno veliko spremenilo v poslednjem času.«

»Ali se sme vedeti, kaka je tista imenitna sprememba?« vpraša nekako nagajivo Marjetica ter mu ljubko pogleda v oči. »Meni se že smeš zaupati, saj sva od najnežje mladosti rasla skupaj. Morda ti odleže, ako mi zaupaš, kaj te tare, in kdo ve, če ti celo ne bi mogla pomagati.«

»Dobro si govorila, Marjetica, kajti če mi le živ krst more pomagati, je to gotovo v tvoji moči.«

»Kako le?«

»Da, prav ti in nobena druga krščanska duša ne!«

»Tako? In ti mi toliko časa zakrivaš vzrok svoje žalosti? Ali sem res tako neusmiljena in trdosrčna, da bi ti ne hotela pomagati? Prav nič ne moreš imeti zaupanja do mene, ako me tako sodiš. S čim bi si to zaslužila? Kaj ti je, povej mi brez ovinkov! Če morem, rada ti pomagam.«

»Da, prav res mi lahko pomagaš.«

»Ne oklevaj dalje, reci, kaj mi je storiti in storila bom.«

Janez vjame Marjetico za roko in oba stopita nekoliko na stran za lipovje. »Marjetica!« prične Janez poluglasno ter ji pogleda globoko v oči, »prisilila si me, da ti odkrijem svoje srce. Če tudi se ne nadejam, da bi se mi takoj zacelila rana, ki jo že več časa nosim tu le notri v srcu, vendar ni nemogoče, da mi bolečina vsaj za trenutek poneha, ako se ti iz celega srca zaupam. Jaz te ljubim, dekle drago, kakor angelci Boga, kakor zemlja ljubi solnce, roža mojega srca! Vidiš, ljubica moja, v teh kratkih besedah sem ti dopovedal vse, kar sem že dolgo, dolgo časa prikrival pred drugimi globoko v srcu. Sladke so moje bolečine, ki jih čuti moje srce, ako se le domislim tebe, v sladko

čut se mi spremene mahoma, kadar mi je prilika videti te ali še celo par besed spregovoriti s taboj. Ne moreš mi verjeti, kako nepopisljivo, kako nedopovedljivo da te imam rad, Marjetica!»

Marjetica povesi sramežljivo oči.

»Kajne, Marjetica, da me imaš tudi ti nekoliko rada? Je-li, da je res, da se ne motim v sladki nadi? Molčiš? Govori, rožica mojega življenja, a govori in razodeni mi še nocoj, ali je moj up prazen, ali pa se smem prištevati med najsrečnejše ljudi na zemlji! Čuješ, Marjetica, še nocoj, da, prav v tem-le svetem trenutku, ko gledajo na naju semkaj doli angelci božji iz svetlih zvezdic, hočem iz tvojih ust slišati, česa se mi je nadejati, česa bati. Govori torej, ljuba moja, govori!« Janez jo prime z desnico okoli pasu in lahkotno potegne nase. Molče nagne zalo dekle svoj rajskomili obraz ter nasloni plavolaso glavo na kipeče prsi. Iz za hrvaške meje so pa šinili medli žarki blede lune ter se razlili po tihi okolici, poljubljajoč presrečno mlado dvojico ljubezni kipečih src.

»Janez, moj Janez, tudi jaz te ljubim, ljubim že dolgo časa in te bom ljubila, dokler bodo naši fantje ukali in nosili šopke za klobukom, tebe, edino te tebe samega, zvesto in goreče, kakor zna le slovensko dekle ljubiti ženina. Tebe in nikogar drugega!«

»Oh, kako sem srečen, trikrat srečen, predrago milo dete moje, odkar vem, da me ni varalo lastno srce! Moja si in moja boš, dokler nam bodo naše gorice rodile slastno kapljico božjo, katera nam vedri glavo in razsvetljuje srce!« Janez si ne more kaj, da bi v tem divno-krasnem položaju ne poljubil snežnobelega in solnčnočistega čela svoji izvoljeni nevesti.

»Pri moji veri!« vzklikne nekdo navdušen za lipovjem na drugi strani, »pri moji veri, najlepša dvojica, kolikor daleč teko meje slovenski deželi.« Bil je Tone, Janezov prijatelj, z drugimi fanti, ki so zasačili zaljubljeno dvojico v najlepšem in najslajšem trenutku prve, neskaljene svete ljubezni, v trenutku prvega poljuba.

»Kaj sem vam pravil,« dostavi Tonetovim besedam Muharjev Jaka, »da je Janez zaljubljen, da bolj biti ne more!«

Fantovska družba stopi izza lipovja, kjer je opazovala Janezovo ljubkovanje z Marjetico že nekaj trenutkov ter obstopi Janeza in Marjetico, katero je vrli mladenič še vedno držal objeto. Saj se jima ni bilo ničesar sramovati, ker sta si bila v svesti svoje nedolžnosti in svetega značaja ravno razcvetajoče se mlade, večno nove ljubezni. Janez dvigne desnico proti nebu in vzklikne s čistim, pogumnim glasom:

»Prijetelji, današnji dan mi je najlepši dan v življenju! Bodite mi svedoki, kar vam sedaj-le pred Bogom prisezam. Javno se izpovedujem, da ljubim Marjetico iz celega srca in vse svoje moči, ker bo prej ko bo možno moja žena! Če bi se kdaj tej zakletvi izneveril, me naj zabode tisti izmed vas, ki me prvi sreča!«

»Živel Janez! Živela njegova Marjetica!« zaori trikrat iz fantovske družbe v tiho noč.

»Marjetica mi je obljubila, ljubiti me toliko časa, dokler bodo naši fantje ukali in nosili šopke za klobukom,« pojasnjuje Janez svojim tovarišem ravnokar sklenjeno zvezo nove ljubezni.

»Raca na vodi, to bo ljubezen, ki bo trajala vekomaj, kajti slovenski fantje bodo ukali in nosili šopke za klobukom, dokler bo stal svet na ljubezen odprt,« pravi Tone. »Juhej, juhej!« se razlega zopet po okolici vrisk Janezovih tovarišev ter odmeva od loga do loga. Kakor bi jim bil kdo mignil, hkratu vse utihne in se razdeli na levo in desno. Pengarjev oče in Martinaška stojita pred fanti, kakor bi bila padla iz nebes med nje. Janez in Marjetica stopita pred očeta in ne bomo lagali, če priznamo, da je Janezu nemirno utripalo srce v kipečih prsih, češ, kaj bo pa sedaj? Toda pogumen in pošten,

kakor je bil, tudi tu ni izgubil prave poti. Odkritosrčno ponudi Marjetičinemu očetu v dobrodošel pozdrav desnico, katere se stari Pengar na veliko radost Janezovo ne brani, temveč krepko udari v njo, rekoč: »Vse mi je znano, kajti Martinaška, ki me je prišla klicat, mi je razodela vse. Od moje strani se vama ni bati nobene zapreke, ker vaju oba poznam kot prava poštenjaka slovenske korenine in ponosen bom na-te kot svojega zeta, Janez! Ti, ti,« se obrne nato stari Pengar k svoji hčeri, »sedaj se je pa tudi meni posvetilo, čemu ti je bila četvero-peresna deteljica! Veselilo me bo, ako te pripelje k pravi sreči, česar se hočemo na-dejati.«

Martinaška se ni hotela mešati med srečno družbo, vendar pa si ni mogla kaj, da bi ne bila sedaj Janezu, sedaj zopet Marjetici namežiknila z levim očesom, češ, kaj lepo sem vaju zedinila, ki bi bila brez moje pomoči kdo ve kako dolgo zdihovala vsak zase. Vrla soseda je obljubila tako Janezu kakor Marjetici, da bi bilo mogoče na večer pred sv. Ano drug drugega videti na gori. Niti črkice pa starka ni omenila o tem, da se misli proti večeru izgubiti z griča in hiteti po Marjetičinega očeta, da ju tu na lastne oči zasači v sladkem prvem ljubkovanju, kajti stara ženica je imela vkljub svoji

starosti še jako bistro oči in je že davno videla, da bi se stari Pengar Mlinarjevega nikakor ne branil za zeta. Uganila je do pičice, kar jo je tembolj veselilo, ker se je vsa zadeva iztekla tako srečno, da je končno Pengar vso fantovsko družbo povabil na večerjo.

II. Grof in menih.

Pot od sv. Ane proti Pengarjevini je bila izdatno krajša, kakor pa narobe, kajti veseli in živahni fantje so si jo kratili z veselim petjem in radostnim ukanjem. Še krajša nego fantom se je pa zdela danes Martinaški sami, ki je šla, svoj kuharski posel na gori prijateljici izročivši, kakor veter hitro po gori doli naravnost k Pengarjevim v kuhinjo za večerjo pripravljat, da se vesela družba vredno pogosti in radostni dogodek primerno poslavi. Smukala je semtertja po kuhinji tako hitro, da je bila dostikrat sama sebi na poti, kaj pa šele deklam, ki so imele ondi svoj posel. Toda kaj to; pognala jih je drugo za drugo deloma po opravku, deloma da je imela sama več prostora, katerega ji je bilo tolikanj potreba. Naposled se ji razburjenost vendar nekoliko poleže in Martinaška prične razvijati svoje umetno poslovanje. Najprvo, česar se je lotila, je bilo, da je nabila potrebno število jajc, zamesila testo in zaklala nekaj kokoši, katerih se pri Pengarjevih ni nikdar manjkalo. Dekle, ki so se polagoma vračale, so ji morale

med tem brisati različne, pristavljati krope, posodo, žlice, nože in vilice pripravljati in snažiti ter končno pogrniti veliko javorovo mizo. Vse je šlo kakor po nitki.

Veselo petje in navdušeno ukanje fantov je prihajalo čedalje bliže Pengarjevini; končno zaukajo fantje pred hišo. Da je vse iz kuhinje na prag hitelo, kar se je moglo gibati, se pač samoobsebi razume, da, dekle so celo na mast na ognju pozabile, ki bi se bila vžgala, da je ni pravočasno odstavila Martinaška.

Družba se pomudi še nekoliko časa pred hišo, Pengar, Janez in Marjetica se pa podajo notri, kjer sta mlada zaljubljenca pokleknila pred sivolasega očeta, proseč ga blagoslova. Stari poštenjak se odkrije, jima položi roko na glavo in moli: »Usliši me, vsemogočni Bog!« in solze mu priigrajo v očeh, »usliši me, večni Bog, očeta, ki te prosi blagoslova svoji edinki in njenemu zaročencu. Daj jima zdravja, da dočakata vnukov in po tem zemeljskem bivanju jima bodi pa milostljiv sodnik! Polje rodi jima naj stoterno, črede naj se jima množe čudovito! Daj, da jima trs nikdar ne usahne, ter čuvaj streho njune domačije ognja in zabranjaj pod njo ogenj domačega prepira! — Vama pa, ki bosta stopila skoraj v zakonski stan, rečem toliko, da bodita vedno pridna, delavna in poštena

ter na molitev ne pozabita! »Moli in delaj, pa pošteno živi«, vama bodi zlato vodilo v vseh prilikah tega življenja, kakor vama bodi najlepši kras kmetiškega človeka — žuljava dlan! Vzgojujta in poučujta krščanski svoj naraščaj, da se mi ne bo treba sramovati svojih vnukov, češ, ciganski so vzgojeni. Ohranita si sv. vero in zakonsko zvestobo in držita se svojega kmetiškega stanu in domačije! Bog vaju blagoslovi!«

Sedaj se odpro duri in fantovska družba privre v hišo, kjer posede okoli javorove mize, ki se je skoraj šibila obilice jedil, na njo nanosanih. Gostje so jedva dobro jeli večerjati, ko se zopet odpro duri in menih stoji med njimi. Bil je mož velike postave v dolgi črni halji. Ko ugleda stari Pengar, pobožen mož, meniha med durmi stoječega, mu hiti od mize nasproti, v rokah mencaje zeleno kapico, ki jo je navadno imel doma, ter ga vpraša, česa da želi stari mož. Menih prosi prenočišča. Pengarju se je zdela velika čast in zasluga pred Bogom samim, služabniku božjemu po svoji moči postreči in podvoriti. Jako rad mu torej obljubi prenočišče, med tem ko je menihovo oko bliskoma švignilo po družbi, okoli mize zbrani, kakor bi si koga ondi izbiralo. Pengar povabi služabnika božjega, naj stopi dalje, ter mu prepusti prvo mesto za mizo, kjer je ravnokar še sam sedel.

Da se je pri večerji mnogo govorilo, napivalo in popevalo, smejalo in šale zbijalo, je umevno samò po sebi. Zdravica za zdravico se je vrstila na zdravje in dolgo življenje Pengarja, na korist in srečo gostoljubne Pengarjeve hiše, na blagoslov božji novozaročencema, na blag spomin pokojnih Mlinarjev. Da, fantje so si napivali celo na zdravje novega jutri izvoljenega svojega načelnika. Vsem in vsakemu so že napili, kar se nekdo domisli stare Martinaške, in nič ji ni pomagalo; kar v hišo je morala in stisniti čašo do vrha polno iskrega vinca hočeš, nočeš, moraš! Ako hočemo biti odkritosrčni, moramo pač priznati, da ji to ni delalo prav nobenih težav, kajti njej čašo vina v dušku izpiti in pa žida v peklo vreči, bi bilo eno in isto. Muharjev Jaka je bil, ki se je je domislil in šel po njo. Ni ji bilo kdo ve kaj zaradi vina, saj ga je imela v kuhinji poln lonec — zase in dekle, pač pa za veljavo, da so se tudi nje spomnili, ki se v hiši goste z jedili, pripravljenimi od njenih rok.

Menih se je udeleževal vseh teh šal in skoraj da popolnoma pozabil svojega stanu. Kozarec za kozarcem je zlival yase, čemur se pa ni bilo čuditi, kajti kapljica je v resnici bila izborna. Starina, ki jo je imel Pengar odbrano le zase, v malem sodu shranjeno, in katere si je le

ob velikih praznikih privoščil po eno ali dve čaši, se je pocejala nocoj po mizi, kakor bi bila hruševka, ne pa dragoceno vino, kápljica božja. Bila je lepo zlatorumena, kakor bi bili cekini v njej raztopljeni. Vinski duh se je razširjal pri mizi vedno preširneje in temu in onemu je silil že precej v možgane, posebno menihu je prihajalo čedalje bolj gorko, zato si je odpel haljo. Toda, kakor da bi se bil sveti mož nečesa domislil, jo zapne zopet tako hitro, da spremembe razen Janeza nihče zapazil ni. Le-ta je pa v omenjenem trenutku dobro zapazil, da ima menih za pasom pod haljo dva noža. »Čemu vraga skriva pač ta menih orožje pod haljo, orožje, ki ni v nikakršni dotiki z njegovim stanom?« si misli Janez ter prične opazovati skrivnostnega meniha od strani. Čimdalje si ga ogleduje, tem manj mu zaupa. Ob prvi ugodni priliki razodene Šimkovemu Toneću, ki mu je bil najboljši prijatelj, kaj je opazil pri menihu. Tone, jako odločen fant, čez nekoliko vstane in prosi posluha. Vse utihne, v svesti si kake ostroumne napitnice. Tone se pa za vinski kozarec niti ne zmeni, vzame svoj klobuk, ga položi na sredo mize, rekoč: »Prijatelji dragi, ne zamerite! Kdor izmed vas je dobrih misli, čistega srca in pošteno ravna, naj položi kazalec desne roke tu semkaj poleg mojega na kraje!« Vse ostrmi,

nihče ne vpraša zakaj, vsak molče položi kazalec desnice na odkazano mesto — tudi menih ni izostal. Tihota kakor v grobu nastane po hiši, miš bi se bila slišala teči in šivanka pasti. Vsakdo čaka, kaj da bo! Tone nadaljuje, napol proti menihu obrnjen: »Kdor izmed vas nosi orožje s seboj, naj je tu prostovoljno odloži, kajti ne spodobi se v tako prijetni in veseli družbi, kakor smo, oboroženemu sedeti. Ako bi pa dotični tega ne hotel, naj v imenu božjem nemudoma zapusti nas in to mirno podstrešje.«

Vse je tiho. Sosed pričakuje, kdaj bo sosed segel v žep in odložil orožje. Ker se pa le nihče ne oglasi, poudari Tone nekoliko krepkeje: »Bolje bi bilo onemu, pristavljam še enkrat, da sam radovoljno odloži orožje, kakor da ga pri njem najdemo, kajti posadili bi ga pod kap!«

Fantje prično mrmrati. Vsak se zaklinja, da nima razen svojega navadnega noža prav nič orožju podobnega pri sebi. Tudi menih se zagovarja, da nič ne ve, čemu bi prav njemu utegnilo hasniti orožje, ker sta mu že sveta obleka Bogu posvečenega stanu in pa stanovska svetu znana revščina pač najbolj varni spremlevalki križem sveta in popolnoma prav ima Tone, ako terja, da se v družbi orožje odloži, katero morda kdo na skrivnem s seboj nosi. Tako so delali malikovalci, nikdar pa ne kristjani.

Vsak je še vedno tiščal prst na kraje Tonetovega klobuka, nestrpno čakaje, kdaj in kako se reši grozna slutnja. Godrnjanje in nevolja postaja čedalje večja, Tone še enkrat ostro poudari: »Da se zares prepričamo, da smo sami poštenijski skupaj, da ni sleparja med nami, hočemo srečkati. Ženske so izvzete, vsak drug pa, kogar srečka zadene, se mora dati do kože preiskati, če res nima orožja pri sebi.«

»Bodi!« čuje se od vseh strani hkrati, »ako tudi se danes kaj takega silno malo spodobi.«

Menih je med tem svoj prst umaknil, v znamenje, da se nikakor ne strinja z ravnokar stavljenim predlogom, kar pa Tonetu nikakor ni odšlo.

»Kaj vidim, častitljivi gospod,« mu očita Tone, »je-li res, da se mislite edini odtegniti, saj ste vendar tudi gost v naši družbi.«

»Služabnik božji sem in nikakor se ne ujema s častjo in namenom našega reda, da bi se brez omadeževanja dostojnosti udeleževal takšnih burk. Glede tega, mislim, da me smatrate izven vaše družbe stoječega. Kar se tiče orožja, vendar ne boste sumničili mene, saj bi ga niti rabiti ne znal. Po redovnih pravilih in po božjih ukazih sem nedotakljiv in gorje mu, rečem vam, kdor bi se me drznil dotakniti. Božja kazen bi ga zadela in gorel bi na dnu pekla!«

Menih je stoje govoril te besede. Ko hoče

sesti, se mu odpre na poseben slučaj halja in po bliskovo hitro sune Janezova roka menihu za pas in izvleče noža.

»Ha, kaj pa je to, dragi moj kozel?«
vzklikne Janez, noža visoko nad glavo vihteč,
»ali to ni orožje, ki ste ga skrivali pod haljo?«

Meniha spreletavajo vse barve in jeza ga zgrabi. Toda zviti, kakor je bil, se je potajil, rekoč:

»Le oglejte si noža bolj pri luči, morda boste ondi spoznali, da je resnica, če vam še ednoč zatrdim, da gorje mu, kdor se me dotakne.«

Vse se gnjete okoli pogumnega in srditega Janeza, vsak hoče noža in grb na njiju videti. Grb, obstoječ iz treh zvezd, je bil vrezan na rogu obeh.

»To je grb celjskih grofov,« menih ošabno pojasni, »in grof Urh je moj gospodar, moj močnejši zaščitnik!«

»Molči, kdo te je kaj vprašal!« ga zavrne Janez, srdito, »le predobro poznamo in vemo, kaj je grb celjskih grofov. Grb in grof Urh, oba sta nam znana kakor slab denar. Ne bojimo se ju pa vkljub temu ne, pravtako malo, kakor recimo tvojih širokih čeljusti, kakor celjskih biričev in kakor grofovih vitezov in drugih njegovih postopačev. Ti pa, črna duša, povej sedaj, čemu te je grof Urh poslal pod to mirno streho za

meniha preoblečenega in govori resnico, sicer ti s tem-le nožem prerahljam kosti. V turški krvi sem ga namakal!»

Take pogumnosti se poslanec grofa Urha ni nadjal med priprostim narodom, zato mu je pa srce tudi popolnoma upalo. Tresti se je jel kakor trepetlika na vetru ali šiba na vodi in bled je bil, kakor bi ga bili vleкли na vešali. Vse je obljubil povedati, le nič žalega naj mu ne store. »Poslal me je semkaj moj gospodar, čigar grb ste videli na noževem rogu.«

»Čemu, govori, črna duša!»

»Da, bom, če me pustite pri miru!»

»Le brž, le brž z resnico na dan, sicer si bode ogledal moj nož, kje ti tiči proketo tvoje pasje srce,« se mu zagrozi Šimkov Tone.

»Moj gospodar me je poslal v tej opravi semkaj, da bi si tem laglje ogledal, kako slede sobe druga drugi, posebno pa da bi zvedel, kje spi — Marjetica.« Menihove oči se plaho ozro po navzočih. Smrtnobleda barva in jezna rdečica sta spreletavali družbo. Vse je groznega hudobneža grofa Urha poznalo, kaj da pomeni, ako dá on tu pa tam zasledovati, kje spe mlada dekleta.

Starega Pengarja je ta izpoved laži-meniha zadela globoko v srce. Mož je bil bliže smrti kakor omedlevici, in hočeš, nočeš, moral je sesti

k peči na klop, blizu katere je ravnokar vstal, sicer bi bil pal po sobi: »Oh, sedaj mi je vse jasno!« vzklikne s slabim glasom ubogi oče. »Vsa okolica na dolgo in široko pozna bogokletno početje grofa Urha, ves svet ve, da se naš grof ne boji ne Boga ne hudiča, in da doprinaša grozne hudobije na svojem gradu, ne zmeneč se celo za cesarjeve ukaze. Ni še pol leta, in menim, da ni še nihče pozabil, kako je bil tedaj ugrabil Zagorčevo Franico iz Košnice in jo posili odpeljal v proketo gnezdo. Bog mu grehe odpusti! Gotovo ste jo poznali vsi, kako vrla, snažna in dična deklica da vam je bila, Bog ji daj večni mir in pokoj — grof Urh jo je umoril! Njegovi ogleduhi so jo bili zasledili in javili grofu, kako da je lepa, čvrsta in jedrovita. Grof si ne da dvakrat velevati in gre takoj na lov nanjo ter pridirja z vso svojo druhaljo preko Savinje kakor tolovajski poglavar v Košnico in okolico. Zagorčeva Franica je pasla prav tedaj ovce svojega očeta v dolini, kjer je brezskrbno in veselega srca prepevala pesmi. In prav te pesmi so jo pogubile, ker so jo izdale. Lovski psi pripode nekaj njenih ovčic proti njej, katere se plaho zateko k njej, češ, pokroviteljica naša, varuj nas! Takoj za njimi se pridrvi ostala biriška druhal grofa Urha. Franica se ji hoče umakniti, toda gorje, več ni mogoče. Psi in biriči

so jo obkolili. Kar se je ondi dalje godilo, se ne da povedati. Pol ure kasneje je ležala Franica v celjskem gornjem gradu grofa Urha zvezana in zaprta, kakor največja razbojnica. Bogokletni grof se je pa s tem svojim lovom še hvalil, rekoč: »Ha, ha, ha, že dolgo nisem bil tako srečen na lovu, kakor danes v Košnici!« Stari Zagorec dolgo ni vedel, da je Franica v pesteh hudobnega grofa in skoraj da bi bilo bolje, ko bi o tem nikdar slišal ne bil. Ubogi mož si je mislil iz početka, da so jo raztrgale divje zveri in to tem prej, ker so se istega večera ovce pripodile plahé druga za drugo same domov in ker so našli Franičin robec raztrgan med robidovjem. Milo se je storilo po njej dobremu očetu in objokoval jo je, kakor svoje dni očaj Jakob svojega izgubljenega in prodanega sina Jožefa. Šele čez mesec dni izve pomilovanja vredni mož, pri čem da je. Skoro da je zblaznel. Nemudoma je dal natovoriti dva konja z raznim blagom, katero je izbral iz vsega, v njegovem posestvu se nahajajočega premoženja. Žita in vina, slanine in prediva in trideset vatlov najlepšega platna, katero je Franica sama napredla preteklo zimo, spomladi pa obelila, je dal Zagorec naložiti na konja. Poleg tega zakolje najdebelejše tele iz hleva, katero vzame s seboj. Pred odhodom se poda mož v hišo, kjer poišče

v škrinji v skrivnem predalcu trideset cesarskih cekinov, katere si je v teku let prihranil in namenil Franici za doto. Tako opravljen in oprtan se poda v gornjeceljski grad, kjer najde grofa na dvorišču v sredi oboroženih vitezov, s kojim se je zabaval v raznih viteških igrah. Zagorec, videvši to, obstoji pri vratih, nevedé, kaj bi storil. Mož čaka in čaka, da so igre pri kraju. Sedaj se Zagoree ojači, stisne klobuk pod levo pazduho, ter pelje natovorjena konjiča pred grofa. Le-ta se daril ni prav nič branil ter je konja izročil hlapcu. Zagorec zdrsne pred grofom na kolena in zastoče, noge mu objemajoč: »Mo-gočni grof, vse ti dam, kar imam, kakor mi posestvo stoji in leži, vse bodi tvoje, le ene prošnje mi ne odreci! Podpiram jo, sklicevaje se na to, da sem se bojeval v svojih mlajših letih pod slavnim rajnkim grofom Hermanom v njegovem krdelu zanj, za njegovo rodovino, za grofovino, za čast in slavo celjskih grofov, za poveličanje in utrdbo njihovega državnega vpliva, kakor ti svedočijo razni znaki zaceljenih ran na mojem obrazu in po mojem telesu, prelival sem celo kri za tvojo rodovino. Tudi sedaj kot sivolas mož sem ti pripravljen darovati svojo srčno kri, ako jo zahtevaš, le izpolni mi, česar te prosim!«

Tako je prosil Zagorec grofa solznih oči, ki se je medtem z vitezi, okoli njega stoječimi,

zabaval, kakor bi mu kmetova prošnja nič mari ne bila. Ni se zmenil ne za besede in ne za solze ubogega kmeta in že se je pripravljaj, da bi odšel z vitezi v grajske sobe, toda Zagorec ga ne izpusti, temveč se plazi za njim po kolnih, še vedno ponižno posluha proseč. Srdito se grof obrne proti njemu in zarenči: »Povej na kratko, kar želiš, kmetavs, ne ljubi se mi, da bi te dolgo poslušal!«

»Daj mi, mogočni grof, daj mi moje dete, mojo hčer nazaj! Pri večni pravici te prosim, te zarotim, daj mi uplenjeno hčer, edinico mojo nazaj!«

Marjetica se v tem trenutku pritisne bliže k očetu, tako jo je prevzela žalostna povest o Zagorčevi Franici, Pengar pa nadaljuje: »Toda vse besede in bridke solze so bile zastonj, brezuspešna vsa darila in ponudbe«.

»Išči si svojo neubogljivo hčer pri Sv. Duhu!« ga zavrne porogljivo grof in krohotaje se odide z vitezi. Zagorec plane kvišku, kajti sram ga je bilo, da bi se plazil v prahu pred grofom. Solze se mu ustavijo in prošnje se spremene hkrati v grozno kletev: »S teboj,« vzdikne Zagorec grozeč, povzdignivši desnico proti nebu, »s teboj ti vsahni tvoj bogokletni rod, morilec mojega otroka! Ta-le tvoj grad se mora razsuti kakor trhlo drevo, in v tvojih

sobah, z zlatom in srebrom napolnjenih, naj skrivajo v bodoče čuki in sove pesem prokletstva tebi na spomin! Oni stolp, v katerem se nahajajo tvoje grozne ječe, naj se ti razpoči od slemena do temelja v živo znamenje božjega maščevanja, ki te bo doletelo zaradi nedolžnosti tam notri po nedolžnem trpinčene. Ves svet, kar ga imaš, s tem-le dvoriščem vred, postani kmetijska last tebi in tvojemu rodu na sramoto, če je le še kaj pravice pri Bogu!« Vse je strmelo pri groznih besedah očetove kletve, kmetič pa hiti v Celje na pokopališče k svetemu Duhu. Ondi najde sveži grob svoje hčere Franice, kamor so jo pred tremi dnevi položili. Umrla je devica rajši mučeniške smrti za svojo nedolžnost, kakor pa da bi se dala grofu zapeljati v greh. Zagorec poklekne na grob, kjer ga moči popolnoma zapuste. Drugo jutro ga najde grobokop mrtvega!«

Pengar se oddahne. Srdito se obrne proti menihu, rekoč: »Sedaj bi menda grof tudi mene rad spravil v slično nesrečo! Kaj ne, da je to namen tvojemu našemljenju, je-li da sem pogodil grofove naklepe?«

Nemo prikima lažnjivi menih. Vsa družba ostrmi kakor bi bilo treščilo vanjo. Stara Martinaška prihrumi z velikimi burkljami v hišo in se hoče spraviti nad »kozla«: le s silo so jo zopet odvedli v kuhinjo.

Janez zgrabi z levo meniha, v desnici vihti oster nož in zakriči: »Govori, nesrečnež, kdaj misli grof to svojo nakano izvršiti, govori, rečem ti, sicer je po tebi v tem trenutku in v lastni krvi si boš opral tu na mestu svojo grešno dušo črnih madežev.« »Še nocoj,« pove menih v smrtnih težavah. »Pusti me pri življenju in vse hočem povedati«. Janez ga spusti iz rok in menih prične: »Nocoj, je rekel grof, da bo prišel o polnoči z dvema biričema v meniški obleki. Na dogovorjeno znamenje od zunaj, bi jima moral odpreti duri in vsi štirje bi se plazili v Marjetičino spalnico, kjer bi ji pred vsem zamašili usta, potem pa ž njo bežali v Bežigrad, kjer je že prilična soba pripravljena zanj. Več o tem ne vem, zato je vas prosim vse skupaj, pustite me, da grem zopet svojo pot.«

»Oho, kaj pa še!« mu seže Tone v besedo, »to bi pač raka v vodo vrgli, tako lahko se ne rešiš. Četudi si nam prisiljen razodel resnico, ti to vendar še ne daje pravice, da bi prost zopet odšel po svojih hudobnih potih. Bodi za vselej zadovoljen, da si se rešil gotove smrti, ako si resnico govoril, kar se mora kmalu pokazati. Vi fantje pa, in posebno ti, Janez, ki si kot Marjetičin ženin in pri vsej zadevi najbolj prizadet, čujte moj nasvet! Polnoči bo skoraj in grof mora vsak čas biti tukaj. Kaj, ko bi ga šli mi

čakat na Voglajnični most. Tamkaj pod Mlinarjevim kozolcem je še zadosti lanske koruznice, v kateri se lahko skrijemo. Mislim, da jim bomo kos. Tebi Janez, pustim čast kot ženin, da se lotiš grofa, jaz zgrabim enega izmed biričev, ti Jaka pa drugega. Marka naj čuva tega-le tiča.«

Predlog je bil vsem všeč. »Da, da, pričakali ga bomo in mu pokazali, kake korenine da smo teharski fantje in svet naj izve in sodi, kako da znamo znažiti domače ognjišče tujega smradu!« zakriče vsi hkrati.

Noč je bila krasna, zrak mlačen, kakor o tem času sploh. Luna je stala visoko na jasnem nebu, odkoder je razsipala svoje blede žarke po tihi pokrajini, ko se napravijo fantje z menihom v sredi med seboj od Pengarja na pot in od-rinejo. Vsak je potisnil klobuk nekoliko na stran, kakor bi šli komu zabavljat. Jeli so drug za drugim poukovati, in kmalu se jim oglasi nekdo na trnoveljski strani. Šimkov Tone ga takoj spozna po glasu in ukanju in pravi:

»To je Koštomajev Andrej, ki gre k svoji Anici junačevat. Trikrat so ga Trnoveljci že nabili, pa vkljub temu nič ne mara. Škoda, da ga ni tu pri nas v tem trenutku, njegova pest izda za devet drugih. Korenjak je brez primere na Teharjih in Trnovljah.«

Fantje so mu ukaje še nekoliko časa odgovarjali, toda tembolj poredko, čembolj so se približali Voglajničnemu mostu. Tik mostu je že tedaj stal Turkov mlin, v katerem je že vse spalo in tudi kolesa so stala zaradi svetoanskega praznika. Nič ni motilo svetega miru, le Voglajna je vrela, šumeč čez jez v globočino. Poleg mlina je stal kozolec. Janez razpostavi ondi straže, ki so se pritisknile h kozolcu, menihu so pa ukazali, skriti se pod kozolec, v katerem je bilo obešene precej veliko koruznice. Vse je bilo tiho kakor v grobu. Kake pol ure so že čakali naši fantje, toda zastonj. Žive duše ni bilo videti. Že so postajali nevoljni, posebno pa Janez, ki se kar ni mogel znebiti misli, da jih je ogleduh morda celo prekanil, zvabivši jih semkaj, medtem mu pa grabežljivi jastreb odnese sladko golobico v svoje nepristopno gnezdo. Tolažila ga je pri vsem tem le nada, da grof mora preko mostu čez vodo, katera je bila pa precej velika in deroča vsled poslednjega deževja in je prav vsled tega ni bilo mogoče nikjer prebresti.

»Tiho, Janez, tiho!« vklikne Tone, »ondi-le v gozdu sem slišal brstje pokati pod nogami«. Fantje se potuhnejo, in res stopijo kmalu na to trije možje v dolgih haljah iz gozda na mesečino. »So ze tu, sedaj pa le tiho, fantje!«

Vsak zgrabi za nož. Tone je moral z vso

silo zadrževati Janeza, da se ni prenačil z napadom. »Ne bodi vendar nespameten, Janez!« mu je šepetal na uho, »kaj misliš, da te bodo čakali; ako se jim pokažemo prezgodaj? V gozd bi se nam umaknili, potem jih pa išči ondi, ako moreš. Le potrpi, saj nam pridejo sami radi v pest.«

Minih to čuvši, kihne in se nekoliko počohlja, da zašumi koruznica okoli njega. S tem je hotel grofa še pravočasno opozoriti na nevarnost, ki ga tu pričakuje. In res so postali tisti trije oprezni. Tone pa zareži nad vohunom, rekoč: »Lopov, ako se še ednoč ganeš, ali nas izdaš, ti porinem nož do rogu v tvoje črno srce, kakor gotovo je Bog v nebesih.«

»Naprej, naprej!« ukazuje grof svojima spremljevalcema. »Ali je vama morda srce v hlače zlezlo, da si več ne upata dalje, odkar sta čula koruznico šumeti, po kateri je potegnil veter?«

»Svetli grof,« mu odvrne eden spremljevalcev pohlevno, to šumenje ni bilo od vetra, ki ga niti ni ne. Bilo je, ako sem prav slišal, šepetanje, in prav nič varno se mi ne zdi pri kozolcu.«

»Ako ni bil veter, je bila mačka na mišjem lovu. Vama se pač pozna, da šta se v mladih letih za kravami potikala, čaplje lovila in kamenje za plugom pobirala! Le nikari se ne

bojta!« doda nekoliko bolj tiho, kakor bi že samega groza spreletavala, — »saj sta vendar v častiti meniški opravi: da bi bilo sedajle podnevi, bi vama ljudje še celo vajine biriške roke poljubovali. No, in ako nas res kaj resnobra doleti, ali nimamo ostrih mečev pod haljami? Toda meč bo prej ko ne v vajinih rokah to, kar bi bilo sedlo na biku! Kar sem sklenil, hočem dovršiti še nocoj, naj se tudi svet podere. Ako ne pojde z lepa, mora z grda. Na polu pota ostajati, mi ni bila nikdar navada, razumeta? Še nocoj se hočem z njo na svojem gradu kratkočasiti!«

V takem pogovoru pride trojica vstric kozolca. Kakor razdražen lev plane Janez nad nje in zgrabi prvega z levico za zatilnik, ga dvigne kvišku, dvakrat zavrti in tako neusmiljeno strese, da so mu zobje zaklepetali. V desni pa se mu zabliška v blede mesečini ostro nabrušen nož. »S katero se hočeš še nocoj kratkočasiti? Kdo si in kam greš? Odgovarjaj, sicer te pri tej priči zabodem, črna duša!«

Grof Urh — ta je namreč bil, ki ga je Janez zgrabil, — se ozre po svojih hlapcih, katerima se pa niti za las ni bolje godilo, kakor njemu samemu. Vsacega je pestil eden izmed fantov. Grof, to videti, Janezu kolikor mogoče mirno pravi: »Kaj nam hočete? Ali ne vidite,

kdo da smo? Ali nam ne pravi naša samostanska obleka, da smo mirni služabniki božji, ki se vračamo iz Celja v Zajčji samostan!«

»Je-li to čas, ko so menihi na potu?« mu seže porogljivo Janez v besedo, »sedaj, ko si sove, čuki in druga mračna žival išče plena? Pravi menihi sedaj kleče po svojih izbicah in prosijo Boga, da prizanaša grešnemu svetu zaradi naših hudobij, nikdar pa se ne potikajo ob tem času po gozdih. Ako me vse ne moti, ste vsi trije prav taki menihi, kakor je bil oni, ki smo ga danes prijeli. Marko, pripelji ptiča semkaj, da se prepričamo, ali so vsi enega gnezda ali ne!«

Koruznica zašumi in Marko privleče voluna na mesečino.

»Izdajalec!« sikne grof, spoznavši svojega ogleduha, družega ni mogel reči, tako krepko ga je davila Janezova pest. Sedaj se domisli, da ima pod haljo meč, hoče ga izdreti, toda Janez ga prehití, zlomi izdrti meč na kose, ter zmeče v mlinski jez. Večje sramote mu pač ni mogel napraviti. Z grofom vred sta bila razorožena tudi njegova biriča.

Medtem pride grof nekoliko k dušku in takoj napne druge strune: »Roparji nesramni ste in ponočni potepuhi, ki iz hudobnega namena tu na mimogredoče prežite. Zaraditega boste za-

padli vsi kazenski pravici!« V tem slogu je hotel še dalje kazati svojo oblast, toda Janez je skrčil takoj krepkeje pest in mu sapo zaprl.

»Ako smo roparji,« poudari ostro Janez, »nismo roparji nedolžnosti, kakor vi, grof. Ako naš namen ni bil dober, bil je gotovo boljši od vašega, da smo vas tu prestregli in ako smo mi kazni vredni zaraditega, tembolj bi ji morali zapasti vi, ropar nedolžnosti! Toda roka pravice se vas ogiblje, ker se noče omadeževati z vami.«

»Kdo si, da tako predrzno govoriš z menoj, z menoj, svojim gospodarjem?« vzklikne grof, »jaz sem Urh, celjski grof, strah cesarjev in kraljev, grof Zagorski, ban hrvaški in . . .«

»In sedaj naš ujetnik!« mu ponosno prestriže Janez govorico.

»Gorje, trikrat gorje mu, kdor se predrzne le las na meni skriviti! Pokazati mu hočem, da nosim železne rokavice! Sedaj pa zahtevam od vas, da poveste, kdo da ste!« sika grof od jeze bled. »Nemudoma se mi javite, kdo ste, da se ne oskruni moja plemenita kri in knežji stan, občevati s kakim kmetiškim prostakom!«

»Grof, jako hitro ste pozabili, da ste naš ujetnik!« ga pouči Janez, že nekoliko pomirjen ter vtakne svoj nož zopet v nožnico. »Ko bi nas bila volja, zvežemo vas tu kakor prase in vržemo tjakaj-le v zajez. Pri moji veri, da bi

vas ne varovala ne vaša plemenita kri, ne vaš knježji stan. Toda na tak način si pošteni kmetiški prostaki nočejo omadeževati dobrega imena. Povejte nam namen, ki vas je vodil v tej opravi in ob tej uri semkaj!»

»Kdo se drzne z menoj, grofom Urhom tako govoriti, kdo od mene, vašega gospodarja, terjati račun? Pač pa vam vsem jaz ukazujem, da se pri tej priči domov podaste in spat greste, kakor se to poštenim ljudem spodobi, da, pri moji največji nemilosti!«

Tako preširno besedičenje je bilo Janezu odveč. Odveže si hitro svoj zavrtni robec ter zveže ž njim grofu roke na hrbtu in to tako trdno, da sta mu kar zatekali.

»Naprej čez most!« zagrmi nato strogo nad njim, »in to le brž, sicer bo pela druga!«

»Kam-le?« zakriči grof penast, da je odmeval iz gozda jek.

»Kam-le?« ponavlja porogljivo Janez, »kam le drugam, kakor v naše svinjake! Le brž naprej! Petelini že pojo po vasi, ako se obotavljate, napravimo vam javno sramoto. Hej, kako bó iskala jutri grofica grofa po gradu, on bo pa v našem svinjaku zaprt. To bo dalo zopet govorjenja Celjanom. Ha, ha, ha!«

Kaj je bilo grofu storiti, kakor udati se sili ter iti s fanti čez most. Čimdalje je šla pot,

tem mehkejši je postajal. Preudarjati je jel, kako bi se dalo na najlepši način fantom odkupiti in oditi sramoti. Zatorej prične čez nekoliko časa:

»Fantje, pustite me mirno svojo pot!«

»Ta bi bila lepa!« mu zasuče Janez govor, »da bi vas puščali mirno svojo pot, vi pa nam zato vlačite naša dekleta na svoj grad, kjer jih zapirate v grozne ječe, ako se protivijo vaši pohotnosti.«

»Kakor vidim, vam je vse znano!« nadaljuje mirno grof. »Pustite me dalje in nadariti vas hočem, kakor vas ni še nikdar nihče obdaril. Le kralji in cesarji dajo takšna darila svojim vernim slugam!«

»Tu ni govorjenja in ga ne more biti o nagradi, temveč — odkupiti se vam bo treba. Odkupiti se, kakor je primerno in dostojno vašemu viteškemu stanu, pa tudi naši hrabrosti in pogumnosti. Toda ne mislite, da hrepenimo po vaših večinoma pridobljenih zakladih zlata in srebra, katerega hranite po cele sode in kadi po vaših kletih, katerih se pa drži prav toliko krvi in solza. Sami imamo dovolj zlata po svojih vinogradih, pašnikih in gozdih, največ pa še v svoji žuljavi dlani, katero ste nočoj sami poskusili, da ni kar tako.«

»Zlata in srebra torej ne marate, s čim naj se odkupim?« vpraša grof nekoliko v zadregi.

— »Ha, že vem! Tako-le bo najbolje. Nocoj ste pokazali,« se jim prilizuje grof, »in na podlagi tega vas hočem plemeniti! — Vas in ves vaš zarod in celo okolico, kolikor je spada pod Teharje, na vekov veke. V grb vam dam od svojih treh zvezd dve. Sebi sorodne vas hočem pripoznati in kot take spoštovati jaz in ves moj rod na vekov veke. Tu je moja viteška desnica, da bom mož-beseda!«

Ta predlog je bil fantom nad vse všeč. »Živio naš grof, živio, trikrat živio! Živeli teharčani, živelo naše plemstvo!« zaori fantovska četvorica.

»Le ne prehitro naprej, fantje!« svari resnobno Marko. »Taki gospodje se znajo jako resno in trdno zaklinjati in svojo besedo zastavljati, vrhutega, če treba tudi čast in poštenje. Le redko kdaj pa ostanejo mož-beseda. Žal da sem se svoje dni sam kot bivši oproda le prepogostoma na lastne oči o tem prepričal. Kdo nam je porok, da nam grof jutri ne pošlje namesto vplemenitovalne pečati svojih biričev, da nas pobero in odženo.«

»Le poskusi naj!« zapreti grofu Šimkov Tone, »takoj si pripravim koso, in skujem iz črtala sulico, potem se bo pa že pokazalo, kdo bo zmagal: kmetiči ali biriči!«

»Jutri na svete Ane dan,« nadaljuje jako

sladko grof, »bo kakor nalašč prilika jako ugodna. Vaše starešinstvo si voli novega načelnika krdelu. Volitvi bom prisostoval tudi jaz z vso gospodo. To bo pač najugodnejša prilika, da povzdignem Teharjane med svoje plemstvo. Za povod porabim vašo pomoč v turških bojih, katere hočemo pričeti prav kmalu na ogrski in hrvaški meji. Do volitve pa mi obljubite, da hočete molčati o nocojšnjem dogodku, da se ne omažejuje moje poštenje, na čimer mi je vse ležeče. Če bi vam ne ostal mož-beseda, to je, ako vas ne oplemenitim jutri pri volitvi, me svobodno vsak izmed vas očrni in obrekuje povsod kot največjega cigana, kar jih nosi svet in za takega me smete brez skrbi razglasiti.«

»To bomo tudi storili in gorje vam, grof, ako se to izve med narodom, ki je že tako čuda nevoljen in godrnja nad vami — zaradi vaših hudobij. Tedaj bi vam gotovo nič več ne pomagalo, ne vaše trdno zidovje, ne vaši oklepi, ne vitezi, ne biriči. Ne odkupilo bi vas ne vaše zlato in srebro in ne vaša mož-beseda, še manj pa vaša viteška desnica. Sedaj pa vas oprostim.« Janez mu odveže roke in nadaljuje: »Zdravi bodite in ako vam smemo svetovati, pojdite naravnost domov ter prosite Boga in angeljčka varuha, da nam ne pridete več na tak način v pest kakor nocoj. Nikakor bi vam

ne mogel biti porok, da se vam vse tako srečno izide, kakor nocoj. Zapomnite si tudi, kake korenine so teharski fantje! Lahko noč!«

»Lahko noč!« odzdravi grof z zamolklim glasom, kakor bi bil trnje požiral. Nocojšnja noč ga je najmanj za deset let postarala in ga nepopisno pretresla. Kaj sličnega se mu pač še ni pripetilo, kar živi. Z zobmi škripaje je hitel proti Celju, fantje so se pa pevaje vračali domov.

III. Papežev poslanec.

Drugo jutro je stalo solnce že precej visoko na temno-modrem nebu, odkoder je obsipalo visoke odre in temne stolpe gorenje-celjskega gradu, v katerem se je na videz zibalo še vse v sladkem spanju. Solnčni žarki so plesali po pisanih steklih v dolgih in ozkih oknih ter tupatam zopet odskakovali od njih, kakor bi se jim gabilo, gledati v notranje prostore tega s prokletstvom ondi trpinčenega in zatiranega človeštva obdanega gradu. Po Savinjski dolini je stala gosta megla, katero so solnčni žarki ravnokar dobro jeli preganjati, da se je dvigala kvišku in razkrajala. Vse je bilo še tiho, le zvona mili glas se je slišal semkaj od bele cerkve, stoječe na holmu. Nad gradom sta krožili visoko v zraku dve kanji, oprezujoč, kje bi se dalo dobiti kaj primerneга zajutrka med mlado perjadjo. V gradu je odbila ura ravnokar že šest in vendar se še živa duša ni ganila, Edino straže so korakale gori in doli po širokih zidovih, da so njihovi težki koraki bobneč odmevali po gradu.

V eni jako prostornih sob ni bilo vse tako mirno, kakor smo ravnokar trdili. Luč v leščerbi je še vedno brlela, čeprav je stalo solnce že visoko na nebu. Pri mizi je slonel grof Urh, ki smo ga imeli priliko sinoči površno spoznati. Navadnemu človeku bi se bil zdel grof Urh v tem trenutku kakor človek, ki je na smrt obsojen. Bled, razmršen, prepalega lica in plahih oči, je udaril s pestjo ob mizo, da je kar zašklepetala na njej stoječa posoda, na kar je ves divji planil kvišku in jel hoditi po sobi gori in doli. Zdaj pa zdaj postoji in premišljuje. »No, prokleta se mi je zavozlalo sinoči!« mrmra sam pri sebi Urh, »toda pogum, le pogum, stari dečko, ni še vse izgubljeno! Vsa zadeva je res silno zavožena, vendar jo moram spraviti zopet na pravi tir na način, ki bo meni najbolj ugajal. Skrbi me le, kako stvar preprečiti, da se ne raznese med ljudstvo ali celo na cesarski dvor. Poslednje bi mi bilo posebno neprijetno. Niti streha bi mi ne ostala cela na gradu, kajti poznam vas le predobro, Slovence! To je čisto poseben narod, in srečen je, kdor prav ume, dobro vladati ga. V peklo bi šli Slovenci z njim, če bi zahteval od njih. Ni ga junaka, ki bi Slovenca prekosil, kadar se ta v resnici boja loti, kakor ga tudi ni gospodarja, trgovca in ne poljedelca, ki bi svojega slovenskega vrstnika

prekosil.« Grof nekoliko postoji, potem pa nadaljuje. »Obljuba dana, hm, spolniti jo bo treba in to tem laglje, ker me ne velja družega, kakor udariti na pismo svoj pečat, in to storim stokrat rajši, nego da bi se dotaknil le enega cekina svojih zakladov. Toda gorje ti potem, gnezdo teharsko, maščevati se hočem nad teboj, krvavo maščevati zaradi nocojšnje predrznosti tvojih predrznih fantov. Posebno pa si hočem zapomniti one štiri predrzneže, ki so me bili napadli. Prijeti vas hočem, kakor s kleščami! Vi ste davili mene, vas hočem dati daviti jaz. Rabelj naj si oskruni roke nad vami! Kadar se bo krčilo vaše srce pod rabljevo roko, tedaj bo vriskalo moje rajske radosti, zaradi zadobljenega zadoščenja na nocojšnjo sramoto in moje oskrunjeno viteštvo. Danes vas hočem vplemeniti in javno pohvaliti, ker mi tako najbolj kaže, ali prišla bo ura, ko vas bom tepel in tedaj se bodo plemenitaši spremenili v moje sužnje! Da pa to dosežem, mi bo treba pred vsem novega načelnika spraviti na svojo stran, kar se bo posrečilo pozlačeni roki brez posebne težave. Da, da, tega si moram predvsem pridobiti in za njim — za njim pridete pa vi štirje na vrsto, ki ste nocoj prežali name! Da bi vas dal podaviti, se mi zdi prelahka kazen za vas, pač pa vas hočem dati žive prikovati

ob sivo skalo v najglobokejših ječah tega gradu, kamor ni pal še nikdar žarek zlatega solnca. Ondi boste našli že kupe človeških kosti, vse polno gnjusobne golazni. Glad naj vas potem zadavi ondi, da boste vedeli, kaj se pravi, predrzno segati v moje naklepe. Tedaj boste šele spoznali, kake korenine sem jaz, kake pa vi! O, ni še pretekla poslednja kaplja Savinje pod mojim gradom!

Pa tudi tebe hočem dobiti v pest, mlada moja golobica, Pengarjeva Marjetica, in ako se tudi skriješ pod zemljo, zanašam se na svoje ogleduhe, katerim se ne moreš umakniti. Dobiti te moram, predno prideš kateremukoli drugemu v pest, ravnokar se razcvetujoča, duhteča rožica. Usoda ti je sicer ugodna, ineni pa povsem protivna, toda premagati jo hočem, naj velja kar hoče!»

Grof obstoji pri oknu in gleda meglo, dvigajočo se iz doline. Kaj lep je bil razgled iz tega gradu tjakaj doli na starodavno Celje, kjer je v župni cerkvi sv. Danijela vabil veliki zvon vernike k jutranji službi božji. Toda naš grof se niti zmenil ni za veličasten glas zvona. Zopet začne trdo stopaje hoditi gori in doli, vsled česar se je grofica Katarina zbudila v spalnici, stoječi pod grofovo sobo; takoj je vstala in prišla gledat, kaj li grof tako zgodaj rogovili. V sobo stopivši, se zasmije grofica na ves glas

in dolgo časa samega smeha ne more spregovoriti niti besedice.

»No, ali se vam je nocoj pamet zmešala, Katinka, le pazite, da se ne zadušite vsled smeha,« pravi grof nekoliko razdražen in gleda dalje skozi okno. Ko smeha le ni konca ne kraja, se mora vendarle obrniti od okna in — hočeš, nočeš, — mora se sam smejati: »Z vami grofica, danes menda res ne bo mogoče govoriti resnobne besede, ali je morda mesec mlaj vzrok tej veselosti, častita grofica, da se vam meša?«

»Menda se je vam čez noč zmešalo, moj resnobni grof, ha, ha, ha!«

»Kako to mislite?«

»No, kako le, ali morda mislite iti za »kozla« v samostan, da ste si dali za poskušnjo napraviti že obleko, ali pa ste kam v šeme namenjeni, žal, da je predpust še tako daleč, ha, ha, ha!«

Sedaj šele spozna grof, da je bil pozabil, se preobleči. V očeh se mu zabliška. »Kaj tebi mar, kar nameravam! Jaz delam po svoji glavi in ta glava zapoveduje tudi tebi. Zaradi tega ti ukažem, da se mi takoj izgubiš izpred oči! Sploh nimam rad, da me nadleguješ, kadar te nihče ne kliče, zapomni si to!«

Grofica obmolkne, se prikloni in odide.

»Kakor bi me vrag jahal danes! Vse mi spodleti, česar se poprimem. Suho zlato, če bi je danes vzel v roko, bi se mi spremenilo v črno oglje, ako ne še v kaj družega in pri moji veri, ako današnji dan še ni od Boga proklet, ga hočem jaz, ako se mi do večera ne presuče.« Grof si raztrga haljo raz telo ter se vrže leno na umetno rezljani in bogato z zlatom okovani naslonjač. Spanec ga zmaga in nekoliko zadremlje. Ni še počival dobro pol ure, kar ga zdrami čuvajev rog na stolpu. Trikrat je zatrobil, kar je znamenje, da so tuji gostje pod streho. Grof plane kvišku, si zmane oči in poravna obleko, sam pri sebi mrmrajoč: »Gotovo so že zopet kaki »lačen pergarji« tukaj. Človek res nima miru ne podnevi ne ponoči.« Komaj se je nekoliko uredil, stopi sluga in napove papeževega poslanca.

»Papežev poslanec!« se začudi grof, »kaj pa hoče ta? Dosedaj so mi dohajali le cesarjevi in kraljevi poslanci v grad, danes se mi javi celo papežev poslanec. Hm, hm, že vem, kaj da je, naj le pride!«

Sluga hoče oditi.

»Ali ima poslanec orožje pri sebi?«

»Ima je, svitli grof, in konja arabca.«

»Poberite mu orožje, in ako bi se obotavljal, mu kratko odgovori, da drugače k meni ni

pristopa. Konja spravite v konjak, mostove potegnite kvišku in brez mojega dovoljenja ne sme nihče v grad in ne venkaj. Si me li razumel?»

Sluga prikima, se prikloni in odide. Grof zopet sede in pričakuje napovedanega poslanca. Znano mu je bilo, da se je v tem času cesar Friderik IV. mudil v Rimu in ta ga je morda zatožil pri papežu. Bržkone bo poslanec zaradi tega tu. V tem trenutku se odpro duri, sluga vstopi in obstoji ondi, za njim pa pride poslanec.

»Hvaljen bodi Jezus Krist na vekov veke!« pozdravi došli dostojanstvenik grofa ter nadaljuje: »Hvaljeno in slavljeno bodi Gospodovo ime od solnčnega izhoda do zahoda. Mir in pokoj, čast in poštenje vsem vernim na zemlji, ki so čistega srca in dobrih misli!«

»Ne čenčaj mi predolgo!« zareži grof nad njim za protipozdrav ter nadaljuje: »Prav nič se mi danes ne ljubi poslušati pridig in litanij, ker imam zato nalašč najetega duhovnika v gradu. Znebi se svojega poročila ter čakaj na odgovor!«

Na tak nepričakovan sirov protipozdrav obmolkne papežev poslanec, seže v žep svoje široke obleke, izvleče veliko pismo, zapečaten s črnim papeževim pečatom in pravi: »Ste li vi Urh, celjski grof, kateremu je pismo pisano?«

»Ako bi te hotel prepričati, da sem jaz res grof Urh, moral bi te dati obesiti na oni-le stolp, da se prepričaš, kako so moji sluge navajeni ubogati svojega gospodarja. Če je torej pismo namenjeno grofu Urhu celjskemu, daj je sem, da vidim, kaj hoče rimski papež od mene!« Pri teh besedah seže Urh po pismu, katero hoče poslancu iztrgati iz rok.

»Stojte grof!« pravi poslanec, umaknivši se proti durim. »Prej ne dobite pisma v roke, dokler mi ne povrnete orožja in konja, kar mi je bilo odvzeto na vaše povelje in še le doli pri velikih vratih vam smem izročiti pismo, tako se glasi dano poročilo sv. očeta v Rimu. Ko bi bil vedel, da ste danes tako slabe volje, bi bil gotovo še nekaj dni počakal in šele potem stopil pred vas.«

»Ha, ha, ha,« se zakrohota grof. »Tako ošabno se že dolgo ni nihče drznil govoriti z menoj.« To izpregovorivši, potegne grof trikrat za svileno vrvico, da zapoje spodaj zvonec.

»Za Boga, kaj nameravate,« povpraša ga papežev poslanec vznemirjen.

»Nič drugega, kakor pismo ti bom dal po sili vzeti, ki je namenjeno meni, grofu Urhu, in katero se braniš izročiti mi. Mar-li misliš, da se bom jaz s teboj pretepal zanje? O, kaj še, za ta posel imam druge ljudi v gradu.«

Poslanec, videč, da je najbolje, udati se brez ugovora, ako se hoče ogniti večjim zaprekam, izroči pismo grofu in ga prosi, naj ga sedaj pusti mirno dalje, ker mu zaradi odgovora ni bilo nič naročeno. V tem trenutku vstopi četvorica oboroženih biričev.

»Kaj še!« se zakrohota divji grof, »mar-li misliš, da sem zastonj klical svoje ljudi? Primate mi tega,« obrne se nato k biričem, »in dobro mi ga čuvajte do večera! Ko se zmrači, mi ga odvedite v Bežigrad.«

Vse prošnje in rotnje poslančevo je bilo zastonj. Ni mu pomagala trditev, da je postopal le kot verni sluga svojega gospoda. Grofovo srce je bilo trdo kot kamen. Biriči planejo nad poslanca, ga zvežejo kakor najhujšega razbojnika ter ga odvedo, grof Urh se pa porogljivo krohota. »O Bog, Tvoja sveta volja naj se zgodi!« zdihne poslanec in odide z biriči.

Grof prične sedaj ogledovati pismo. Ogleduje si pečat, prebira naslov ter pretehtava pismo, kakor bi se mu zdelo pretežko. Končno pa ga le premaga radovednost in grof odpečati pismo in je jame razvijati iz raznoterih zavitkov. Bilo je trikrat zavito. Končno ima pisanje samo pred seboj in — zatrepeče. — Krčevito je drži v rokah in oči mu izstopijo izpod košatih obrvi. Grof bere in bere ter postane smrtnobled. Pismo,

ki je zadelo grofa tako v srce, je bilo izobčilno pismo. Papež je grofa zaradi njegovih hudobij, krivic, nesramnosti, nekrščanskega, pohujšljivega življenja, nepokorščine cerkvi in neposlušnosti proti cesarju Frideriku IV. proklel in izobčil iz katoliške cerkve.

Grozno je dirnila ta novica iz Rima grofa Urha in tresel se je, kakor trepetlika na vetru, in kleti je jel, da se je nakrižem delal ogenj. Svilnata vrvica od zvonca mu pride nekako ponevedoma v roke in grof potegne za njo. Takoj nato stopi nekdo jako ponižno v sobo. Bil je ogleduh, ki smo ga videli sinoči pri Pengarju. Mislil je, da ga je grof zaradi sinočnjega dogodka klical na odgovor. Ta pa ga debelo pogleda, kakor bi ga ne poznal. Toda to traja le en sam trenotek, kajti takoj nato ga jame zmerjati in obkladati z najgršimi priimki. Iz službe ga hoče spoditi in za nameček tudi v ječo vreči zaradi njegove sinočnje nerodnosti. Očital mu je, koliko ga plača na leto, da je najbolje plačan ogleduh, kateri povrhu dotične plače vleče za vsako količakaj vredno žrtev še posebna darila. »Še enkrat,« pravi grof, »se hočem poslužiti tvoje zvitosti, katera te je sinoči pustila popolnoma na cedilu. Bodi prepričan, da te bom ali posebno dobro nagradil, ali pa jako občutljivo kaznoval, kakor si boš zaslužil. Prvo je,

da mi poizveš danes pri volitvi za teharskega načelnika, kdo so bili naši sinočnji tolovaji, drugič si pa izumi kak pameten način, kako Pengarjevo dekle dobiti v grad. Ne želim si je tolikanj sebi na ljubo, saj vendar že osivujem, kakor mlademu kraljiču ogrskemu, Ladislavu, da bo imel tuptatam kako kratkočasno uro pri njej, ker se v resnici bojim, da se mu sicer pristudi življenje v gradu. Na lovu in pri igrah človek vendar ne more vedno biti. Mlada kri potrebuje vsak dan druge zabave, da ne otrpne. Prav veliko imam nade, da se mi posreči kraljeviča od kralja popolnoma odtujiti, kar bi bil neizmeren dobiček za nas glede na razširjenje in utrditev našega vpliva na Ogrskem in v državnem oziru. Potem bi bilo pač lahko, znebiti se cesarjevega gospodstva in postati samostojen ter iz grofa preleviti se v kneza. Za ostale sozarotnike mi ni mari. Ko bi cesar le pomislil, kolikokrat sem ga že rešil iz raznih zaprek in neprilik! Kolikokrat sem mu napolnil prazno stoječe blagajnice, in vendar me noče povzdigniti med kneze in mi podariti samostojnosti. Prav zaraditega sem se tudi tolikokrat pregrešil proti njemu!«

Ogleduh videč, da ga grof še ni popolnoma zavrzel, se zravna in pravi: »Kraljem in cesarjem sem gledal že na dnu srca ter izvedel

za najtajnejše skrivnosti, ki so jih kovali proti svetlemu grofu. — Vsako nakano proti vam skovano sem zasledil pravočasno in zato me prav nič ne skrbi, okorne Teharčane vjeti na limanice.« Hotel je v tem slogu še nadalje naštevati dokaze svoje zmožnosti, toda grof mahne z roko, da je ogleduh milostno odpuščen, in odšel je.

IV. Volitev načelnika.

Fantje, ki so prestregli sinoči grofa Urha na ponočnem dekliškem lovu pri Turkovem mlinu tako srečno, so se takoj nato vrnili k Pengarju, kjer jih je gospodar pričakoval težkega srcá. Mlinarjev Janez mu je raztolmačil ves dogodek od konca do kraja in končal, rekoč: »Ako ostane grof mož-beseda in nam prinese jutri vplemenitovalno pismo, moramo o dogodku molčati do smrti. Toda jako malo mu zaupam, ker ga poznam, da je zvit kakor lisjak in si bo gotovo od dveh zli izvolil manjše. Hudo bi se mu godilo, če izvé narod za njegove nakane. Zatorej molčimo, dokler ne mine volitev. Sedaj pa lahko noč, oče! Ne zamerite, da smo vas tako dolgo zadržavali. Lahko noč Marjetica, sladko spavaj! Jutri se zopet vidiva, ako Bog da. Lahko noč!«

»Lahko noč,« jim odzdravi Pengar, Marjetica jim pa posveti do vrat. Fantje odidejo. — Prišedši pod vaško lipo, se že hočejo raziti, kar pravi Šimkov Tone: »Veste kaj, fantje, spat hodit že ni več vredno, saj se že skoraj svita. Pojdimo rajši k Sv. Ani jutranjico zvonit. Te sramote ne

bomo trpeli, da bi kje drugje poprej zvonilo dan, kakor na Teharjih.«

Fantje so bili s predlogom zadovoljni in so jo krenili proti Sv. Ani. Jutranji veter je jel pihljati, ob Voglajni in po bližnjih travnikih je nastopala megla. Po vasi je še vse spalo. Iz velikih lin svetoanskega zvonika se posveti in kmalo nato se oglasi mali zvon, s katerim se čez nekaj časa ubere srednji in naposled z obema vjame veliki. Milo je bilo slišati lepo ubrane zvonove, razlegajoče se po tihi, v sladkem spanju počivajoči okolici. Šestkrat so fantje prenehali in vsakokrat začeli drugače. Po končani jutranjici nabijejo topiče in jih na vseh štirih straneh ob cerkvi nastavijo in zapalijo, budeč ljudi in opominjajoč jih, da se pričenja proslava sv. Ane. Preden se razidejo vsak svojo pot, si obljubijo, da se snidejo zopet pri volitvi. Mlinarjev in Šimkov sta šla še nekoliko pota molče po ozki, semintja s koreninami prepreženi stezi skupaj. Vsak je imel polno glavo misli. Naposled izpregovori Tone prvi, rekoč :

»Kaj si misliš sedajle, Janez ?«

»Odkritosrčno rečeno ti povem, da iz sinočnje komedije ne bo nič dobrega za nas. Silno se bojim za Marjetico. Grofa poznam in zato vem, da ne bo odjenjal. Kar si vbije v glavo,

je kakor bi bilo z žebljem pribito. In če nas res povzdigne med plemiče ter nam s tem zaveže jezike glede na sinočnji dogodek, ne bo miroval, dokler nas četvorice, kot povzročitelje sinočne sitnosti, po svojih vohunih ne izvoha in se ne maščuje nad nami. Ni mi za svojo osebo, pač pa za Marjetico in za vse druge, ki ste se žrtvovali zaradi mene. Kaj bi storil, če mi grof ugrabi Marjetico, sam ne vem.«

»Prazen strah, nič kot prazen strah,« ga tolaži Tone, »grof Urh kaj takega ne bo storil, ker se bo bal priti še enkrat nam v klešče. Take in enake misli si le kar izbij iz glave! Meni gre vse kaj drugega po glavi — namreč današnja volitev. Ves čas mislim, koga bo doletela ta čast. Ker sva sama, ti hočem nekaj razodeti, kar sem o tej zadevi poizvedel iz verjetnega vira. Pravila mi je sosedova dekla. Če tudi na babje besede niti vinarja ne dam, se mi v današnjih razmerah vendarle zde vsaj pomisleka vredne. Prav sinoči mi je zaupala dekla, ko sva se srečala na našem travniku, da je čula Hrastinškovega hlapca, kako so Hrastinškov oče Hrastinšici doma pripovedovali o govorici, ki je nastala v poslednji starejšinski skupščini, da bi pač ne bilo iz lepa najti dostojnejšega načelnika, kakor bi bil ti. Hlapec, saj ga poznaš pokveko Martina, je prav tedaj, ko so oče to pripovedovali, pod odprtimi oknom

delal treske in je vse slišal. Celo na perišču, je dejala, je vsled tega že nastala govorica.«

»Glej, Tone, od nekdaj že sem hrepenel po tem dostojanstvu in videl sem se že v duhu z bojno čelado na glavi, s svetlim oklepom in ostrim mečem na čelu naše čete. Sanjalo se mi je vedno le o bojih in zmagah in o velikanski slavi. Od danes je to vse drugače. Kar se mi je včeraj zdelo največja sreča, bi smatral danes za največjo nesrečo in kar mi je včeraj ogrevalo srce, mi mrzi danes od sile.«

»Razumem te popolnoma, toda kaj hočeš, saj se ne smeš ubraniti, ako boš v to odbran in izvoljen. Kdo ve, če bi te ne smatrali za plašljivca.«

Tako razgovarjajoč prideta na križempot, kjer se prijateljski razideta.

V vasi je bilo že ob zgodnjem jutru jako živahno in živahnost je postajala vedno večja, čim više se je dvigalo solnce.

Pri Pengarjevih je bil, kakor vselej, tudi danes gospodar prvi kvišku. Najprvo, kar je storil vsako jutro, ko je odprl duri, je bilo, da se je ogledal po vremenu, na kar je šel buditi družino in tu je bil prvi na vrsti hlapec, katerega je oče Pengar prav po domače oštel, da tako dolgo spi, da mu prisveti solnce na posteljo, na kar se le-ta res kmalu ves kuštrast in rdečih

oči prikaže na svetlo. Polagoma vse oživi, po celi hiši se prične novo gibanje, kakor v panju, kadar posije nanj solnce prav toplo prvič s svojimi žarki.

Marjetica je bila za očetom navadno vedno prva kvišku. Danes se je pa nekoliko zakasnila. Brzih nog hiti iz spalnice v kuhinjo, kjer vzame škaf v roke in hajdi k vodnjaku. Ondi spušča vedro v globočino in premišljuje sladke sanje, v katerih se ji je še pred malo časom zibala ljubezni polna duša. V tem trenutku sliši za seboj med vrbičevjem šumeti in groza jo strese, kajti nehote ji stopi v duhu grof Urh s svojimi ogleduhi pred oči. Prestrašena spusti vedrico v vodo, da je na vse kraje plusnila in hoče zbežati, toda že je bilo prepozno. Dvoje močnih rok jo zgrabi od zad in krepko stisne nase. Plaha Marjetica nehote zakriči ter se skuša domnevanemu Urhu izviti iz rok. Družina prihiti na krik od vseh strani skupaj pomagat, toda vsakdo obstoji že pri prvem pogledu ter se smeje na ves glas. Mlinarjev Janez je držal Marjetico v kleščah! Ljubezen ga je spremljala od Sv. Ane doli in mesto da bi šel naravnost domov, ga je zapeljala k Pengarju, kjer je našel Marjetico pri vodnjaku. Nenavadno zgodnji prihod je zbudil Marjetičino pozornost, da ga vpraša vznemirjena:

»Kako pa da si danes že na vse zgodaj

tu? Komaj da je odzvonilo dan in danica tudi še sveti na nebu. Gotovo se ti je sanjato kaj prav neljubega?«

»Ali ti mogoče ni ljubo, srček moj, da se že na vse zgodaj vidiva?«

»Ne govori tako otročje! Tega vendar nisem trdila, le mislila sem si, da si morda kaj neprijetnega doživel, kar ti ni dalo mirno spati.«

»Uganila si nekoliko. Res se bojim, da se nama utegne kaj pripetiti, kar bi naju mogoče za večno razdružilo«, odgovori Janez klaverno.

»Razdružiti, za pet ran božjih, grozna beseda! Povej, česa se bojiš. Nihče me ne more več ločiti od tebe in naj bodo med nama tudi hribje in doline, v duhu in srcu hočeva vedno združena ostati in vse moje misli, moje želje bodo vedno le pri tebi in molitvice moje se bodo dvigale k Bogu v nebesa, da naju ne zapusti, kajti kaj mi je svet brez tebe?«

Marjetica ga pogleda tako milo, tako zvesto, da zadene Janeza v srce. Le-ta jo strastno objame in pritisne nase. »Marjetica, mleko bo treba nesti v Celje. Če se sama bojiš, naj gre Janez s teboj, da se ti ne primeri kaka nesreča,« ukazuje v tem trenutku na pragu stoječi gospodar oče Pengar, ki je že zopet srečni par zasačil v enem najlepših trenutij mlade, večno nove ljubezni.

Sramežljivo se izvije Marjetica Janezu iz

rok, nakar ji potegne ta vederce iz vodnjaka, naliže škaf in ji ga zadene na glavo, s katerim Marjetica urno odide. Janez pa jo ubere polagoma proti Celju, Marjetica se je med tem praznično oblekla in se nemudoma podala z mlekom na pot. Kmalu ga je došla. Na glavi je imela bel škaf, okovan s širokimi, svetlimi bakrenimi obroči, v škafu pa vse polno posode z mlekom. Na srebrnem pasu ji je visel ličen nožič. Za vrat si je djala rdečo svilnato ruto, katero ji je svoje dni prinesel rajnki brat z Laškega, ko je spremljal grofa Friderika tjakaj. Izza robca ji je duhtel rožmarinov vršič. Pod svilnato ruto, skrito v nedriji, je nosila blagoslovljeno zlato svetinjico, katero ji je prinesel rajnki brat iz Rima.

»Jeli, da sem bila pridna?« pravi Marjetica z zvonkim glasom, ko ga doide, »nisem te hotela predolgo pustiti samega, zato sem pa tudi opravljenaja bolj površno. Toda kaj vidim? Še vedno povešaš glavo! Kako pa si bil včeraj dobre volje in veselega srca! Celo noč se mi sanjalo le o tebi. Kaj si mi pravil poprej pri vodnjaku o razdružitvi? Prosim te, razloži mi sedaj-le tisto natančneje! Nisem te umela popolnoma«.

Janez ji raztolmači, kar je pred kratkim izvedel od Toneta glede na bližajočo se volitev, kjer ga utegne zadeti čast, da ga izvolijo za načelnika, ter jo opozori na nevarnosti, ki so temu

dostojanstvu vedno za petami: »Ne bojim se boja, saj sem si ga tako goreče želel, pač pa se tresem pred grofom, ki nam kuha tajno maščevanje, kajti ne bo nam prizanesel! Gorje mi, če izve, da sem bil jaz kot kolovodja pri mlinu, ko smo ga napadli. Vidiš, ljubica moja, to je, kar mi teži srce, kakor mlinski kamen.«

»No, veš kaj, Janez, za tako bojazljivega te pa res nisem imela,« pravi Marjetica pol šaljivo, pol resnobno. »Vedi torej! Če se ti res kaj pripeti, česar se tako bojiš, razviti hočem jaz tvojo zastavo in zbrati teharske tante okoli nje; ž njimi napadem grofa, kjer se mi bo ponudila prilika in prepričana sem, da bo vsak rad prelil svojo kri za tvoje osvobojenje!«

»Marjetica, junaški govoriš, resnično, da si tako pogumna, nisem mislil,« pravi Janez. »Odlej nadalje hočem tudi jaz opustiti vse pomisleke in pregnati muhe, ki so me dosedaj zaradi tebe tako trpinčile, kaj bi bilo namreč s teboj. Sama si mi pokazala najboljšo pot, po kateri mi je hoditi in bojevati se hočem, kakor se bori lev za mladiče.«

V Sovodni je polovica pota med Celjem in Teharji. Ondi sta srečala naša popotnika zane-marjenega berača z divje zarastlim obrazom, zavitega v razcapano obleko. Opiral se je na grčavo gorjačo. Kakih šest korakov pred njima

se že umakne na stran, kjer ju pričakuje ob potu. Ponižno potegne klobuk raz glavo ter ju prosi božjega daru, roko z velikim molkom stegujoč proti njima. Janez seže v žep ter mu vrže nekaj drobiža v klobuk, rekoč: »Na, pa moli za duše v vicah in za našo srečo!« Ob tej priliki se mu je dozdelo, da je beračev molek prav močno podoben onemu, ki ga je videl sinoči pri lažimenih za pasom. Beli koščeni križec, debele jagode, precej gosto nabrane, so bile res skoraj za las take, kakor sinočne. Še ednoč se ozre Janez za beračem in zdelo se mu je, kakor da bi jima le-ta z debelo gorjačo pretil. Kaj, ko bi bila sinočni menih in današnji berač ena in ista oseba, si misli Janez, Marjetici pa ničesar ne omeni, da bi je ne vznemiril. Pač pa je zatrdno sklenil, skrbno paziti na berača, ko bi mu morda v teku dneva še enkrat prišel pred oči.

V Celju je Marjetica hitro raznosila mleko po hišah, in predno je bilo končano prvo opravilo, sta bila naša prijatelja že zopet na Teharjih, kamor je potem prihajalo čedalje več ljudi na božjo pot. Kjer so božjepotniki, ondi tudi beračev ne manjka in tudi na Teharjih jih je bilo v izobilju. Sedeli in stali so v dolgi vrsti ob potu po celem hribu in prosili božjih darov. Podpirali so pri tem svoje prošnje na jako viden način: Tu je kazal eden grdo rano, da se je studilo

človeku mimo gredočemu; ondi je imel drugi od božjasti zvite ude, tretji je položil preko ceste svoje berglje, da bi božjepotnike tembolj opozoril nase. Pod lipo v senci je ležal nekdo na vozičku že skoraj na pol mrtev, ki je pa vendar še jako pohlepno stegoval svoje suhe roke po zemeljskem blagu. Nedaleč od tega je čepela stara baba poleg svoje košare in prebirala jako pridno jagode zamazanega lesenega molka. Ona in njena soseda sta kričali, kar sta le mogli, vsaka je hotela biti glasnejša, da bi dobila več darov. Nekoliko od teh dveh je bilo videti slepega starčka, ki ga je njegova hči vodila za palico in nabirala darov.

Janez je nalašč večkrat pregledal dolgo vrsto prosjakov, če ne bi našel onega razmršenca od danes zjutraj, toda ves trud je bil zastonj. Družina ga je že željno pričakovala. Janez pogleda po hiši, ako se ni po noči zgodila kje kaka nerodnost, pohvali to in graja ono, kakor se spodobi vrlemu gospodarju. Končno ukaže družini, naj gre k velikemu opraviilu v cerkev, ter določi le enega izmed vseh za varuha doma, kateremu naroči, na pohištvo in živino skrbno paziti in imeti vse dobro zaprto zaradi raznovrstnega tujega sveta, katerega se danes vse tere po vasi; nikomur se namreč ne da pogledati v notranjost, kakšnega duha je. Ko je določil vse to, se je

podal za nekoliko časa k počitku. Bil je na vso moč utrujen. Dolgo mu ni bilo mogoče zaspiti in ko se mu končno posreči, ga mučijo težke sanje. Janez je kmalu zopet kvišku, se obleče in gre v farno cerkev iskat tolažbe. Že dolgo ali pa še nikdar ni molil tako pobožno, kakor danes. Precej časa je klečal pred velikim oltarjem in se priporočal varstvu Vsegamogočnega. Končno vstane, se prekriža in gre venkaj. Niti Marjetice ni pogledal v cerkvi, čeprav je šel mimo klopi, kjer je ona opravljala svojo pobožnost. Iz farne cerkve se poda Janez k Sv. Ani, kjer so se fantje dogovorili, da se snidejo. Tu je bilo še več ljudi kakor doli v vasi, tudi iz Celja je dospelo mnogo božjepotnikov semkaj. Razne družbe so se razprostrle posedši po zeleni travi, gizdalinsko opravljeni gospodiči so se klanjali našopirjenkam. Celjankam, kakor bi bili ob pamet. Kako so se od teh razločevali priprosti Šentjurci, ki so ne daleč od Celjanov lepotarili svojim izvoljenim. Res, da niso znali gosposki govoriti in ne kvasiti neslanosti, toda obnašali so se modro in moško. Marsikak Janez se je sprehajal s svojo Miciko med obilnoštevilnimi kramarji, kjer sta si ogledala razno blago, poželjivim očesom razpostavljeno na ogled. Še ne popolnoma dorasla mladina se je potikala najrajši okoli medicarjev. Pod lipama so se zbrali domačini; ondi je imela

tudi Martinaška svoje ognjišče, kjer se je neprestano vrtila, kakor bi bila na škripcih. Sedaj je segla semkaj, sedaj tjakaj, kmalu zopet ondi kako reč pokrila. Marjetica ji je po svoji moči vrlo pomagala, in če prav je stal Janez poleg nje, vendar ni ne juhe zasolila, ne pečenke zasmodila. Dvakrat ga je že nagovorila, pa še niti enega odgovora ni spravila iz njega. Silno zamišljen je gledal v vrelo juho, kako je gnala valove v velikem loncu. »Janez!« ga nagovori Marjetica že tretjič, — »ali danes nič ne slišiš? Ali sem te morda razžalila, da mi niti odgovora ne daš!«

»Godi se mi, kakor ujetniku, ki čaka na svojo obsodbo.«

»Kaj pa že zopet blodiš? Moj Bog, kaj pa naj storim, da ti preženem muhe, ki ti rojijo po glavi. Ako ni družega vzroka, kakor ta, ki si mi ga zjutraj na poti razodel, bi moral pač biti vesel, da ti je določena ta čast!«

V tem trenutku prišepa tisti berač k ognjišču, katerega sta naša znanca srečala zjutraj pri Sovodni in ponižno poprosi Marjetico, naj mu da kaj vbogajme. ker je silno lačen. Tri dni baje že ni imel v želodcu tople žlice. Janez ga ostro pogleda in berač povesi oči. To je bilo zadosti in je Janeza popolnoma prepričalo, da današnji berač ni nihče drugi, kakor sinočni ogleduh v

meniški halji. Jeza ga zgrabi, da prebledi. Že ga je hotel zgrabiti, kar pride Šimkov Tone z drugimi fanti.

»Dobro došli, da ste mi zdravi in dobre volje!« pozdravi Janez došle fante.

»Saj sem vam pravil, da ga gotovo najdemo tukaj,« vzklikne Tone. »Pozdravljen Janez! »Marjetica ti nam pa prinesi bokal vina in kopuna nam nareži, saj brez tega tako ni življenja. Fantje, sedimo!«

Fantje sedejo okoli ondi stoječe mize. Marjetica jim pa donša vrč za vrčem sladkega vina. Pesem za pesmijo, zdravica za zdravico se je jela vrstiti. Berač, na kraju mize sedeč, povživa svojo juho, kakor da bi ga fantovsko veseličenje nič ne brigalo. Ko je pojedel, podpre si glavo z roko ter se potuhne, kakor bi dremal, pri vsem tem je pa jako pazil na vsak dihljaj, ki se je temu ali onemu dvignil iz prsi. Še manj mu je ušla kaka beseda. Janez je Tonetu vse povedal, kar se mu je dozdevalo o beraču, na kar reče Tone, kakor nalašč bolj na glas: »Kaj ne, Janez, to je bila sinoči lepa komedija pri mlinu!« Berač to čuvši, počasi dvigne glavo in se dela, kakor bi se bil šele zdramil, vstane in hoče oditi ali v tem trenutku ga pa že zgrabi od zadaj Janezova roka. Berač se nerodno obrne in — brada mu odpade. Janez ga zasučé proti solncu in vzklikne:

»Da, da, nisem se motil, si že pravi! Ali si pozabil, kaj sem ti svetoval sinoči, da se namreč varuj naših pesti, če ti je ljuba zdrava koža!« Kdo ve, kaj bi bili fantje naredili z beračem ogleduhom, ko bi se ne bil v tem trenutku iz vasi zaslišal rog v znamenje, da se bo pričela volitev načelnika. »Kaj hočemo sedaj ž njim? Pusti ga, Janez, naj gre svojo pot, ne onesnaži si svojih rok ž njim, požurimo se rajši, da pridemo o pravem času k volitvi.«

»Oho, tega ptiča ne pustim več iz rok!« se zasmije Janez in odžene berača v bližnji svinjak, kjer ga zapre k pujskom.

Rog na vasi se čuje vedno glasneje, trobente zapoje in grofov glasonoša napoveduje zbranim pričetek volitve. Fantje zgrabijo vsak za svoj klobuk in beže v vas. Čez malo časa so že v vasi. Za njima sta odšli Martinaška in Marjetica k Pengarju. Na vzvišenem mestu na vasi je stal grofov bogato opravljeni šotor, kraljevemu prestolu podoben. Na njem je bil napravljen grofov grb: tri zlate zvezde v modrem polju. Pred šotorom sta stala dva orjaka-viteza v sivojeklenih oklepih. Na desni strani šotora so bili napravljeni sedeži za celjsko gospodo, viteze in tuje goste, na levi pa za teharskega župana in njegovo starešinstvo. Pred sedeži je bil ogrnjen precej velik prazen prostor, da se ljudstvo ni

moglo gnjesti prav do šotor, kajti ljudi je bilo čedalje več in šum od ure do ure večji.

Glasonoša stopi pred grofov šotor in trikrat zatrobi na bogato z zlatom in srebrom okovani bivolv rog. Vse utihne in pričakuje, kaj da bo. Glasonoša obesi rog čez ramo, seže v oprsник, izvleče pismo, se oddahne in začne brati:

»Možje, Teharčani in okoličani! Pozvani ste semkaj, da si izvolite novega načelnika. Volilo ga bo vaše častito starešinstvo ob načelstvu vrlega vašega župana. Kogarkoli zadene volitev, in bodi dotični vaš prijatelj ali sovražnik, vsak izmed vas ga mora poslušati in njegova povelja strogo izpolnjevati, kolikor se namreč tičejo mira v deželi in poveljništva v boju. Tako vam naroča Urh, grof celjski, ortenburški, knez zagorski, ban hrvaški, slavonski itd. itd.«

Glasonoša zopet trikrat zatrobi in odstopi. Župan in ž njim sedem teharskih starešin se poda v šotor, za volitev prirejen, in sedejo. Župan razdeli črne tablice s pisali. Vsak navzoči zapiše ime tistega, ki ga hoče izvoliti ter položi tablico v skrinjico, temu namenjeno. Skrinjico nesó nato grofu, ki jo odpre, vzame tablico za tablico iz nje, jo prebere in položi na stran. Na vseh tablicah je stalo eno in isto ime in vsled tega je položil grof vse na en kupec. Vse je bilo tiho, kakor v grobu. Glasonoša zopet nastopi in

zatrobi. Sedaj se dvigne grof in pravi: »Častito starešinstvo je izvolilo enoglasno za novega načelnika Mlinarjevega Janeza!«

»Slava, slava mu!« je vikalo zbrano ljudstvo in tisoč in tisoč mož je vihtelo svoje klobuke po zraku. Klicev radosti in veselja ni bilo ne konca ne kraja. Glasonoša vnovič zatrobi, naj bodo tihi. Grof nadaljuje: »Mlinarjev Janez naj stopi semkaj, da ga spoznam in da mi priseže zvestobo in pokorščino!« Zopet nastane med narodom šum in vrišč, vse se gnjete proti grofovemu šotoru, kjer bi se naj pokazal Janez. V tem trenutku se rije, na čelu jim Šimkov Tone, kopica teharskih fantov z Janezom v sredi v grofov šotor in živa ulica se dela pred njo proti šotoru. Janez se ponosno ozira na vse strani, kakor bi iskal koga sebi enacega. Ni ga bilo videti nikogar, da, celo podobnega mu ne. Pogum na visokem čelu, hrabrost na lepo zakrivljenem nosu, predrznost v sokolovem pogledu in jakost v ponosnem pokretu so bile lastnosti, ki so ga odlikovale izmed vseh drugih. Janez preskoči ograjo in hiti po stopnicah do grofovega šotora, kjer se spodobno, toda moško prikloni, kakor se to spodobi junaku. Grof mu odzdravi, vstane in predstavi novega načelnika narodu. Slava- in živoklicev ni bilo ne konca ne kraja. Grof potegne svoj meč iz nožnic in udari s ploščnato klino

Janeza trikrat po plečih, rekoč: »Bolje ti je biti vitezom, kakor služabnikom! Od sedaj si mi enakoroden, ker si postal načelnik teharskemu krdelu, katero je najpogumnejše in najčvrstejše v celi vojski. Vodi ga vedno k zmagi in bodi mu sam izgled hrabrosti in junaštva. Diči naj te pred vsem drugim pogumnost, da raje slavno pogineš, kakor bi se sramotno umikal. V tem oziru mi prisezi sedaj trdno vernost, poslušnost in udanost ter točno izpolnovanje mojih povelj.«

Janez dvigne tri prste desne roke proti nebu, rekoč: »Prisegam in obljubljam, kakor mi resnično Bog pomagaj!« Ves ondi zbrani narod je čul te njegove besede. Grofovi služabniki prineso viteško opravo. Pripno mu svetel jeklen oklep na prsi in pripašejo mu velik križast meč okoli ledij. Glavo mu pokrijejo s svetlo čelado in na levo ramo mu obesijo širok železen ščit. Končno vzame Janez še novo zastavo v roke in se tako napravljen obrne k narodu, rekoč:

»Teharčani! Božja previdnost me je izvolila po vašem častitem starešinstvu za načelnika junaškemu našemu krdelu. Slišali ste mojo prisego. Teharčani, zlasti pa vi mladeniči moji, ki niste še prijeli za plug, bodite vedno pripravljeni, kadar nas potrebuje naš gospodar, grof Urh, da nas popelje na bojno polje slave v borbo za domovino, vero in domače ognjišče. V tem

resnem trenotku vas zaklinjam pri živem Bogu, da se tej naši zastavi nikdar ne izneverite, da jo pogumno branite do poslednje kaplje krvi. Slavna in iz novega proslavljena naj plapola pri našem krdelu, dokler še enega izmed nas obseva solnce božje. Fantje moji! Daleč po svetu slovi slovensko junaštvo. Turek in Nemec, Madjar in Lah poznajo naše ostre meče in že ob ukanju slovenskih trum jim upada srce. Zatorej fantje, ne udajmo se! Stara slovenska hrabrost se ne sme v nas izneveriti in pokazati hočemo svetu, da smo Slovenci neprebitne skale, kadar smo združeni in složni. Živela torej naša sloga! Živelô naše starodavno slovensko ime.«

»Živio, živio, živio!« je odmevalo med narodom od ene strani do druge.

S tem je bil videz slavnosti pri kraju in nekateri so jeli že misliti na odhod, kar glasovanje zopet zatrobi. Vse obstoji in pričakuje, kaj da še bo. Grof stopi iz šotora s pismom v roci ter pozove župana in sedmerico starešin pred se. Ko le-ti pridejo, pravi grof:

»Teharčani! Ker ste mi že v raznih nadlogah prihiteli vedno radi na pomoč, ker so vaši sinovi vedno drage volje prelivali svojo kri za me in skupnega sovražnika pogumno zavračali od rodnihi nam mej in ker so moje ljube Teharje

prvi steber moji rodovini, sem se odločil, nadariti vas za to. Lepše prilike bi si pač ne mogel želeči za to, kakor je ravno današnja volitev. Dal sem torej napisati pismo, na podlagi katerega vas zaradi vaših zaslug do moje rodovine vplemenitujem — vas in ves vaš rod na vekov veke. To pismo izročam sedaj vpričo cellega naroda in starešinstva vašemu županu. V grb sem vam dal od svojih treh zvezd dve, v znamenje, da ste prvi za menoj, da spoznate, da ste mi pred Bogom in svetom enakorodni in enakovredni!»

Nepopisljiva radost nastane med zbrano množico in vse je poskakovalo, se objemalo in plesalo ter kovalo grofa zaradi tolikšne nepričakovane velikodušnost v zvezde. Janeza dvignejo fantje na širokem ščitu kvišku ter ga nosijo okoli. Vse se je gnjetlo k njemu, vse ga je pozdravljalo in mu častitalo. Kaj pa šele njegovi sorodniki! Kar skušali so se, kdo ga bo prvi pozdravil, kdo mu bo prvi segel v roko. Celo stara Martinaška se je pririla skozi ljudsko gnječo do Janeza. Trepetajoč obstoji pred njim in moli tresočo roko, po obrazu pa ji lijo solze radosti: »Saj veš, Janez,« pravi starka ihte — »pa mi ne smeš zameriti, če te še vedno tikam, ker so te danes povitežili, — saj veš, da sem te nekdaj pestovala. Kot majhnega dečka sem

te jemala vedno s seboj na pašo, na perišče, v cerkev in v vas, kamorkoli sem šla, povsod si bil z mano. Ali še veš, kako sem ti pela mične pesmice in ti pravila lepe povesti o stekleni gori, o izdanih gospicah, o babjem semnju v Govčah, o treh bratih, ki so bili vsi trije vojaki, o Pesoglavcih in groznih Turkih, ki so hiše požigali, ljudi morili, dekleta lovili. No — in sedaj so te povitežili. Nikdar bi si ne bila mislila, da mi bo Bog dal tolikšno srečo. Če dovoliš, prerokovati ti hočem srečo v novem dostojanstvu. Glej, prav v tem trenutku, ko so te oklicali za načelnika, je sfrfotala velika sova iz naše lipe. Ljudski vrišč jo je bil splašil. Mene je pri tem stresla groza. Vem, da današnja mladina za tako znamenje nič ne mara, ali moja rajnica mati, Bog ji daj dobro, so se teh mračnih ptic silno bali. Kadar so imeeli zlasti v gradu kaj opraviti, so se vselej vrnili, sovo ugledavši, ali pa staro babo srečavši. Zato sem danes tudi prav dobro pazila na sovo, kam se je obrnila. Slabe imam že oči in blestelo se mi je tudi, vkljub temu pa sem vendar dobro videla, kako je planil na njo orel iz sinje višine, ter jo zgrabil in se dvignil ž njo nad oblake. Vidiš, to je jako dobro znamenje.« Martinaški zmanjka sape, zatorej gre globoko po njo in nadaljuje: »Ali se še kaj spominjaš, Janez, kako je bilo . . .« Martinaška

ni imela več prilike dovršiti stavka, kajti fantje so Janeza zopet dvignili in odnesli dalje.

V grofovem šotoru se je pričelo velikansko gostovanje, na katero so bili povabljeni župan, starešinstvo in novoizvoljeni načelnik. Tudi grofica Katinka je prijezdila po dovršeni volitvi iz Celja v Teharje. Vsa gospoda jo je spremljala, kolikor jo je tedaj živel v Celju in okolici. Čvrsti mladenič ji je bil takoj na prvi pogled tako všeč, da ga ni več izpustila iz oči. Že čez malo časa vpraša zaupno svojo dvorkinjo: »Kako ti je všeč ta priprosti Teharjan?«

»Svetla grofica,« odgovori prostodušno dvorkinja, »tako zalega korenjaka še nisem videla med Slovenci, da o naših nemških vitezih niti ne govorim ne. Ako se ne motim, je pač ta novi načelnik?«

»Ravno prav,« se posmehlja na to grofica zvito, »kot načelnik bo moral priti dostikrat po opravku v grad in ondi mu hočeva za kratek čas staviti mreže!«

»Gotovo nama ne uide, ako ga bova združeni zalezovali. Že drugi korenjaki so se ujeli nama na limance, pa bi se tak prostak ne?« spopolni prilizljivo dvorkinja.

Kako vse drugače, kako čisto je mislila in čutila v tem trenutku prosta Teharčanka — naša Marjetica, ki je vso volitev skrivaje opazovala

izza zakajene kuhinjske 'ulice. Pengarjevi lse je zaradi 'grofa lniso upali pustiti med ljudstvo na vas. Sijajna rdečica ji je žarila nedolžno lice in srce ji je hitreje bilo kakor sicer pod kipečimi prsi. Globoki zdihljaji so se dvigali združeni z go- rečimi molitvami iz deviškega njenega srca lv nebesa in 'temnomodre oči so se ji svetile v solzah veselja in rajske radosti.

Gostovanje v 'grofovem šotoru je trajalo do pozne noči ter se je polagoma med ondi zbrano 'gospodo in vitezi prelevilo v nepopisno popivanje. — Edini, ki ni čez mero pil, je bil novi načelnik Janez. Molče je sedel med živahno družino in se je pogosto oziral proti Pengarjevim. Najrajši bi bil že zdavnej zapustil neprijetno mu družbo kar molče in hitel k Marjetici, toda žal, zadrževala ga je šega, čakati na šentjanževico, katera je končno vendar tudi prišla na vrsto, na kar se kmalu nato cela družba dvigne na pot proti Celju. Divji krik in vik sta spremljala pijanega grofa in njegovo druhal v temno noč in nesramno govorjenje ter zbijanje surovih šal je bilo čuti mesto veselega petja in živahnega ukanja. Janez se je znebil družbe in jo ubral k Pengarjevim.

Ondi je našel zbrane fante, svoje tovariše, ki so ga pričakovali. Jako so bili radovedni, kaj se je govorilo v šotoru glede na teharske za-

deve. Martinaška je hotela celo vedeti, kaj so jedli, kdo jim je na mizo nosil, v katerim redu itd. Šimkov Tone je pa prebiral svoje citre, da je bilo veselje. Da pri takih okoliščinah ni nihče mislil na spanec, je razumljivo samo po sebi, toda pozna ura jih je končno vendarle zopet ločila.

Na ogleduha v svinjaku ni živa duša mislila. Ko prinese gospodinja pujskom hrane in odpre zatvorjenico, plane lopov venkaj in zbeži. Hitel je na volišče, kamor je ravno došel, ko so fantje Janeza po taboru nosili. V grad povrnivši se, je grofu vse povedal, kar je pri sv. Ani izvohal. Tudi mu je ovadil, da je novi načelnik bil kolovodja napada pri mlinu. Le da je bil toliko in toliko ur v svinjaku zaprt, je molčal. Grof pošlje vsled tega takoj drugo jutro Janezu ukaz, naj prevzame začasno stražo v Bežigradu. — Tako ga je mislil najlaglje dobiti v svojo oblast.

V. Ubežnik in ujetnik.

Hrum in šum včerajšnjega praznovanja je potihnil. Nastopil je navadni delavnik in vse se je vrnilo zopet v navadno življenje. Tudi naš novi načelnik se je pripravljaj, podati se v gozd drva sekat, kar mu nenadoma pride od grofa povelje, da mora še danes prevzeti stražo v Bežigradu. Janez odloži sekiro, ter se oboroži. Nato hiti pod lipo in zatrobi. Kmalu se zbero fantje okoli njega, radovedni, kaj da bo! Janez si zbere izmed njih deset najčvrstejših, med temi tudi prijatelja Šimkovega Toneta ter odrine ž njimi proti Bežigradu.

V Bežigradu so imeli biriči tudi že ukaz, da naj stražo ujetnikov nemudoma izroče tehar-skemu načelniku. Tega se Janez pač ni nadjal, temveč je mislil, da mu bode ondi opravljati častno stražo. Ko mu torej veliki birič izroči ključe od ječ, jih vrže Janez bled ob tla, rekoč: »Pojdi h grofu Urhu in reci mu, da ga pozdravljamo, obenem pa mu sporočamo, da mu za biriče ne bomo služili. Tega mu nismo pri-

segli. Do večera ostanemo tu, ni trenutka ne dalje in tudi mu nismo porok za njegove ujetnike.«

Veliki birič se je tega predrznega govorenja tako prestrašil, da so se mu kar kolena šibila. Le z glavo je neverjetno zmajal in odšel.

»Dobro, si se odrezal, Janez!« pritrdi mu Šimkov Tone. »Pač res, grofovi biriči vendar ne bomo! Nikdar in pri moji veri, če se vsi teharški fantje do poslednjega pobiričijo, jaz se ne bom!«

»Jaz tudi ne!« doda Janez zaničljivo.

»Mi tudi ne!« se zagroze ostali fantje. »Naj nas grof postavi le pred sovražnika in videl bo, kaj da znamo, ujetnike stražiti in biriti pa nikdar ne!«

»Tako je pravo, fantje, in za Boga, sedaj me šele prav iz srca veseli, da so me izvolili za vašega načelnika. Edinih misli in edinega duha moramo biti, drugače nam ne kaže.« Pri teh besedah brcne Janez na tleh ležeče ključ, da rožljaje zlete po tlaku. Šimkov Tone se pa pripogne ponje in jih pobere, rekoč: »Janez, pojdi, greva nekoliko po ječah pogledat, da bomo vsaj vedeli, koga nam je čast stražiti.«

Do prvih vrat prišedši, porine Šimkov takoj prvi ključ vanje, ki mu je prišel pod roke in bil je pravi. Dvakrat ga zasuč, da v zarjaveli ključavnici zaškriplje, nato pa porine s pestjo

vrata v ječo. Plesnobni zaduhli vzduh jima udari v nos, da sta se morala takoj vrniti. Šele ko se je smrad razkadil, stopi Janez v ječo. V gnjusobnem kotu na slami, že na pol gnili, ugleda čepeti človeško podobo, v kateri je bilo še trohico življenja. Vkovana je bila v težko železje. «Kdo si in kaj si zakrivil?!» vpraša Janez. Toda ujetnik se niti ne zmeni ne, ne za Janeza ne za njegovo vprašanje. V drugič in tretjič vpraša Janez ali vedno brez uspeha. Človek ondi na slami pač še daje znamenja življenja od sebe, odgovora pa nobenega ne. Janeza je skoraj groza. Drugega mu ni kazalo, kakor ujetnika venkaj na svetlo spraviti. Oj strašen prizor, grozen pogled! Nič drugega niso spravili na dan, kakor zgolj kosti in kožo. Obleka — razpale cunje—je pokrivala komaj za največjo silo nagoto in je vsa mrgoela gnusnega mrčesa. Brada in lasje so ujetnika divje obrastli in star je bil videti kakor zemlja. Slep lje bil tudi. Neprestana tema v ječi mu je uničila ljubo luč oči. Tudi slišal ni več, kakor so fantje iz raznih nagovorov menili spoznati. Groza jih spreleti od prvega do zadnjega, živega mrliča videti pred seboj. Prinesli so vrč vina, da bi ga okrepčali, toda siromak je bil tako slab, da niti govoriti ni mogel. S trpetajočo roko dvigne starček vrč, da bi se napil, toda komaj napravi dober požirek, se

začne tresti po celem životu. Vstal bi rad. Janez in Tone mu podpiraje ga pomagata kvišku.

»Oproščen, svoboden!« vzdihne starček, »da, da, vino mi je zadosti verjetno znamenje, da sem rešen iz dolgoletne ječe in sladka zavest mi pravi, da je pravični Bog uslišal moje prošnje v temni ječi. Štirideset dolgih let mi ni prišla kapljica vina na jezik in zaradi tega smatram ga sedaj za znamenje rešitve. Le smradljive vode so mi vlivali po žlebu v ječo. Kaj ne da, prijatelji moji, kaj ne da je to vino znamenje mojega odrešenja. Sicer vas ne vidim in ne slišim, ali verjeti vam hočem — da ste me res osvobodili.«

Siromak je zares mislil, da je rešen dolgega trpljenja.

»Nate, tu imate!« začne zopet čez nekoliko časa, »nate! Morda si ti, moj sin, tukaj, morda se uprav na te opiram, morda so s teboj tudi moji vnuki. — Nate!« Starček izvleče izpod pazduhe svetinjico in jo poda okoli stoječim, rekoč: »Po tej svetinjici me bodeite spoznali. Nosil sem jo kot edini zaklad dolgih štirideset let pod pazduho skrito, vedno se nadejaje, da me bodo morda po njej kdaj spoznali. Čast in hvala Bogu, nisem se motil. Prišel je ta pre-srečni dan in čast in hvala Bogu zanj!«

Vsi so ogledovali prečudno svetinjico, spo-

znati pa je le ni mogel nihče. Starčka je jel med tem tresti mraz. Janez takoj ukaže sobo zakuriti in starčka položiti v snažno posteljo. Nato gresta s Tonetom še druge ječe pregledovat. Bilo jih je po vrsti kakih petdeset, a v nobeni kakega resničnega hudodelca. Tu sta našla kakega sestradanega viteza, ki ga je imel grof zaprtega, ker ga je sumnil, da ga morda pri cesarju toži, ali pa, ker se mu je sploh kot sosed dozdeval nevaren; ondi sta našla zopet pod ključem kakega širokoplečega kmeta, katerega se je hotel grof na tak način znebiti, da bi se tem lagje polastil njegovega posestva. Že sta prišla do poslednjih vrat. Tu sta poskušala zopet ključ za ključem, a zastonj, ključa, pravega ključa od te ječe ni bilo pri rokah. Skozi ključevo luknjico je bilo vendarle videti, da je i tu notri nekdo zaprt. Kaj storiti? Ni jima drugzega kazalo, kakor vrata iz štekljev vreči. Oba hkratu se upreta z združenimi močmi vanje in — odpro se jima. V ječi — o groza — najdeta človeka z razprtimi rokama na zid prikovanega, na pol stoje na pol vise. Črez glavo je imel vrečo zavezano, da siromak umevno govoriti ni mogel. Po lepi obleki soditi, ni mogel biti še dolgo tukaj. Hitro ga rešita spon in peljeta venkaj na svetlo. Onda ga vpraša Janez: »Kdo si in kaj si zakrivil, da so te vrgli tu notri v temnico?«

»Duhovnik sem in brez krivde. Dokler se zvesto izpolnjevanje dolžnosti ne bo smatralo za krivico, tako dolgo se čutim nedolžnega. Moja vest je čista!«

»Duhovnik ste?« ponovi osuplo Janez. »Ravno prav, tu imamo ujetnika, ki prejkone ne bo učakal solnčnega zahoda. Blagovolite iti iz nama, da ga priporočite božji milosti. Spovedati ga pač ne bo mogoče, ker je popolnoma gluhi in za druga duhovna opravila nam manjka pa potrebnih priprav.«

Starček je bil v resnici slab. Preveliko veselje nad nepričakovano rešitvijo iz štiridesetletne ječe mu je vzelo še poslednje moči.

»Moj sin, moj sin!« kliče starček s slabim glasom — »pridi vendar semkaj k meni: Primi me za roko, da te otipljem, ker te ne morem videti ne slišati, o pridi, pridi, da ne umrjem popolnoma zapuščen! Že čutim, kako me zapuščajo poslednje moči!«

Duhovnik pristopi k postelji in prime starčka za roko. »Tako, tako je prav, moj sin,« nadaljuje starček vidno pomirjen, »le podaj mi roko, dokler mi moja ni še popolnoma mrzla. O sedaj se ne bojim nič več umreti. Sladka mi bode smrt, saj me bo našla zunaj ječe v sredi svojih dragih. O kaj ne, da ste pri meni, ti moj sin, tvoja žena s sinovi in hčerami in ljubimi

vnučki. Kdo pač drugi bi me rešil iz grozne ječe, kakor 'vi, saj je ves drugi svet že zdavnaj [pozabil na me — živega pokopanega!«

Starček [preneha. Dolgo govorjenje ga je jako upehalo. Fantje so srčno ginjeni stali okoli bolnika. Vse je čakalo, da bi vsaj kako ime povedal, da bi se morda tako izvedelo odkod in kdo da je.

»Tvoja mati gotovo ne živi več, jeli da ne?« nadaljuje starček čez nekaj časa, »oj, kako le, saj moram že jaz biti mnogo nad sto let star. Sicer pa sem že davno nehal šteti leta, ko so mi bila silno bridka, silno dolga leta v temni ječi. Blizu štirideset let sem moral prebiti v črni grozni noči. Oh, koliko sem prestal! In sedaj v poslednjih trenutkih, ki so mi še odmerjeni, odpuščam vam vsem, sovražniki moji, vse krivice, in vse hudo kar ste mi ga prizadeli. Tudi tebi grof Herman, ako še živiš, odpuščam, četudi si me dal zakopati živega v dosmrtno ječo — sem ti že odpustil tu — molil sem za te! Največje veselje mi je sedaj umreti med svojimi dragimi in ljubljenimi. Saj ti, moj sin, ki me sedaj za roko držiš, ne pojdeš popred od mene, dokler me ne pokosi smrtna kosa. O, da mi ni dano, vsaj še enkrat videti tebe in tvojih! Sin moj edini! Nobene druge dote ti nimam zapustiti, kakor le spomin na grozno trpljenje in prestane

muke ter tisto svetinjico, katero sem ti bil poprej izročil. Dala mi jo je tvoja mati, odhajajočemu iz domovine. Štirideset let mi je bila ta svetinjica edini mi spomenik na vas. Blago mi je pobral grof Herman, le svetinjica mi je ostala — skrita pod pazduho. Daj mi jo še enkrat v roko, da jo poljubim, kakor sem jo poljuboval tišoč in tišočkrat v temnici.«

Janez izroči svetinjico duhovniku, naj bi jo le-ta dal starčku za poslednjo tolažbo. Duhovnik jo vzame, pogleda, prebere na njej napis in vzdikne: »Oh, moj oče, moj predragi oče!« in solze se mu udero po zagorelem licu, solze srčne milobe. Vrže se na starčka in ga začne strastno poljubovati. Okoli stoječi ostrme.

»Klical me je nekdo: ‚moj oče‘, ako sem prav slišal,« prične čez nekaj časa starček, »nič več ne dvomim, da si res tukaj moj sin Enriko!«

Nesrečni starček je bil iz jako imenitnega rodu stare benečanske plemenitaške rodbine ter si je pridobil v trgovini z jutrovimi deželami veliko bogastvo. Ko je bil njegov sin Enriko še majhen dečko, se je podal trgovec nekega dne z obilim in dragocenim blagom na Dunaj. Srečno je priplavila ladja v Trst, kjer je dal blago naložiti na konje. Več nego petsto konj je potreboval za to.

Počasi so se pomikali tržaški tovarniki

proti beli Ljubljani in so ubrali pot od tod dalje po Savinjski dolini proti Celju. Še predno je prišel trgovec na svet celjskega grofa, je poslal k njemu poslanca, če li sme tovoriti po njegovem svetu in koliko mu bo plačati od tega.

Grof Herman mu da dovoljenje proti temu, da mu trgovec prepusti petdeset natovorjenih konj, katere si bode pa sam izbral. Huda je bila pogodba, a vendar se ji je udal trgovec in je tovoril dalje. V sredi Savinjske doline blizu Žalca ga pričakuje grof s svojimi hlapci. S temi napade tovarnike na roparski način ter jih pobije. Trgovca ujame in ga odpelje na svoj nezmagljivi grad, kjer ga vtakne v ječo, blago pa si prisvoji. Grof je potem umrl in dediščino njegovo nastopil je drugi grof, za ujetnika se pa živ krst ni več brigal. Dajali so mu skozi malo linico v ječnih durih jed in pijačo in čez nekaj let živa duša na gradu ni več vedela, kdo da je in zakaj da je zaprt. Vsak si je mislil, da mora gotovo biti velik hudodelec. Od takih in enakih ropov je rod celjskih grofov tako obogatel, da je celo kraljem in cesarjem posojeval denar. Trgovčeva rodovina v Benetkah je pa vsled tega popolnoma ubožala in prišla na be-raško palico. Ko sin dorase, si izvoli duhovski stan. Bil je jako moder in pobožen in papež ga pokliče v Rim. Božja previdnost ga odloči, da

je prav on nesel grofu Urhu v Celju izobčilno pismo. Grof ga je dal vreči v ječo in sin, ki je svojega očeta objokoval kot že davno mrtvega in molil zanj, se gotovo ni nadjal, da ga bo našel tukaj kot tovariša v zaduhlih ječah.

Starčku je bilo čedalje slabije. Skrbni sin se ni ganil od očetove postelje. Stregel mu je, kolikor se je dalo in opravljal zanj mrtvaške molitve. Večkrat je medtem tolažeč navdušeno vzkliknil: »Živega me ne spravi nobena človeška moč od tega mesta, dokler mi živi moj oče«.

Proti večeru je posijalo zahajajoče solnce skozi okno in razlilo svoje zlate žarke po blestem obrazu umirajočega bolnika. »Oj, solnce, zlato solnce,« spregovori starček, vendar čutim še enkrat tvoje ogrevajoče žarke na velem licu. Štirideset dolgih let me nisi obsevalo ne ogrevalo. Celo edino okence v ječi so mi zamrežili! Ti, Vsemogočni! Nerazumljivi so Tvoji večni sklepi!« Starček zopet vtihne. Roke in noge so mu že odrevenele.

»Z Bogom, dragi sin, z Bogom!« nadaljuje mož čez nekaj trenutkov, »še ednoč, in sicer poslednjič se ti zahvaljujem, da si me rešil na poslednjo uro grozne ječe, da ne segnijem tamkaj notri, kjer bivata strah in groza. Pošten bodi ves čas svojega življenja. Boga se boj in ne bo se ti treba bati hudobnih ljudi in njihovih na-

klepov. Moli zame tukaj in jaz hočem prositi za te ondi pred stolom božjim! Z Bogom, z Bogom, moči me zapuščajo in več ne bom dolgo!»

Janez vzame križ iz kota, kjer je visel ves v pajčevini zamotan, ga osnaži in poda duhovniku. Ta ga položi umirajočemu v roke. Ko otiplje starček božjo podobo na križu, jo želi pritisniti na svoje blede ustnice. Še en izdihljaj in — po njem je bilo.

Duhovnika so polile solze. Čez dolgo let je našel očeta in to le za trenutek takorekoč, da ga je iznovega izgubil. Janez ga tolaži, kar najbolje ve in zna, končno pa ga vpraša, kako je on prišel v ječo. Duhovnik mu začne razkladati, da so ga vrgli še le sinoči v ječo, kamor ga je pripravila zvesta izvršitev sprejetih naročil. »Rad bi ostal še zaprt«, pravi duhovnik, »ko bi le mogel s tem očetu podaljšati življenje.«

»Ne zamerite,« izprašuje Janez dalje, »da vaš še nekaj vprašam. Rekli ste, da vas je grof Urh tu notri vtaknil, kako in zakaj?«

Duhovnik začne vse od kraja pripovedovati, kako je papež prav njega odbral, da nese grofu Urhu izobčilno pismo in kako ga je grof nato vsega oropal in vrgel v ječo, le, da bi se ne izvedelo, da ga je papež izobčil iz cerkve, ker bi mu utegnilo silno veliko škodovati.

»Kaj se pravi: izobčen biti iz cerkve?« ga izprašuje Janez radovedno dalje.

»Kogar papež izobči,« pojasnjuje duhovnik, »ta ne sme v nobeno cerkev več, ta se ne sme posluževati zveličalne moči svetih tajstev (sakramentov) in pahnjen je iz cerkvene občine in obenem iz človeške družbe. Če je izobčenec kak poglavar ali druge vrste velikaš, so odvezani njegovi podaniki vsake pokorščine, zvestobe in drugih dolžnosti, izvirajočih iz podaništva do njega. Ne brani ga nobena postava več in zato ga sme vsak, komur pride ta človek v roke, ubiti, kakor steklega psa na ulicah. In če izobčenec umrje v tem prokletstvu, od katerega ga more odvezati edino le rimski papež, je njegova duša na večno pogubljena!«

»Jeli-te, da to vse sedaj tudi našega grofa zadeva?«

»Vse!«

Zdajci se zasliši močno razbijanje po dvoriščnih vratih, ki so bile z železom okovane. Tone odpre potihem okno in pogleda, kdo da je. Joj mene, kaj vidi! Grof Urh je obkolil grad z veliko četo biričev in ravnokar nevoljen proklinja pred zatvorjenimi vrati, po katerih razbija s težko in železom okovano roko, da kar grmi po dvorišču. »Lepa straža ste mi!« se dere srdito, »da niti mojega prihoda niste opazili ter

me niste pričakovali na pragu. Sedaj pa le urno in brez ugovora odprite, sicer vaš dam nasaditi na kole!«

Tone je med biriči zapazil tudi grofovega ogleduha in takoj mu je bilo znano, česa se jim je bati. Janez se v tem trenutku obrne k svoji četi, rekoč: »Fantje, sedaj pa le brž zgrabimo za orožje, ura je resna. Odslej nadalje smo oproščeni vseh dolžnosti do grofa, jaz, vaš načelnik vaš prvi poveljnik vam to ukazujem!« Vsak fantov zgrabi za orožje in vsi skupaj hite za Janezom na dvorišče. Grof je divje razsajal zunaj vrat. »Kdo je, ki razbija tako tukaj po tolovajski?« vpraša Janez pogumno.

»Odpri in le kar hitro, za drugo se zme-niva kasneje!« zapove grof divje kričaje zunaj.

»Poprej ne, dokler mi ne poveš, kdo da si! Tako nam je povelje.«

»Pasja duša! Kdo te je učil govoriti tako s svojim gospodarjem! Dobro, da te imam v pesteh z vso tvojo ponočno drhaljo. Niti eden izmed vas vseh mi ne uide. Vsak bo prejel, kar si je zaslužil!« Nato telebi grof z vso silo ob vrata in te se razlete kakor pezdur, kadar bruhne veter vanj in grof in cela biriška druhal se usuje na dvorišče.

»Grof Urh!« zakliče Janez tako glasno, da ga je lahko na daleč okoli vsak slišal, »oproščeni

smo vsake pokorščine vam nasproti. Tukaj je papežev poslanec in ta nam je živa priča. Orožje je torej proti orožju, nasilstvo proti nasilstvu! Fantje le po njih! Bog nam bo že pomagal in sv. Jurij!»

Meči se zabliskajo, boj se vname, fantje pritiskajo za biriči, da se kar iskre kažejo. Silno so bili junaški, kajti desetorica je zapodila tri-deset biričev v beg. Prvi kmalu pocepajo pod silnimi udarci ostrih mečev teharskih fantov, ostali pa strahopetno pobrusijo pete, da bi jih komaj veter dohajal. Toda naši fantje tudi niso bili lipovi bogovi. S silnim krikom: »Udri ga! udri ga, le za njimi, le za njimi! Pobijmo jih hudiče!» se spuste za bežečimi biriči in še marsikoga spotoma pošljejo na oni svet. Tudi ogle-duh je prejel tukaj svoje plačilo. Šimkov Tone ga je dotekel in zgrabil. Vohun zdrzne na kolena in prosi milosti, ali Tone je taki izdajici, taki kukavici nasproti gluhi. V divji in sveti jezi zbog tolikšne malopridnosti mu porine nož do rogu v črno srce, da je na mestu obležal mrtev. Ko se povrnejo fantje v grad, najdejo Janeza z grofom v dvoboju. Hitro mu hočejo priskočiti na pomoč, toda Janez jih oblastno zavrne, rekoč: Nazaj! ne bilo bi junaško, če planemo vsi nad enega! Samega me pustite, saj se ga nič ne bojim!»

Fantje obstopijo Janeza in grofa. Poslednji

se je naslanjal s hrbtom ob zid, ter je bil tako zavarovan odzad. Janezu ni bilo na tem, da bi ubil grofa, le orožje mu je hotel izbiti iz rok. Že davno bi ga bil petkrat prebodel, ko bi bil hotel, tako n. pr. ob priliki, ko mu je razcepil ščit. Dolge tri ure sta se že borila in si krhala meče, končno pa vendarle grofu prvemu omaga roka. Janez to opazivši, skoči od strani nadenj ter mu izbije meč iz rok. Nato ga zgrabi in vleče v grad pred mrliča. Ondi mu očita: »Ali ga vidite tu siromaka, žrtev vaše pogoltnosti in vaših prednikov? Ali ga vidite ondi sinu njegovega, ki ste ga dali sinoči le zaraditega vreči v ječo, ker je zvesto izpolnil sprejeto nalogo, ker vam je prinesel izobčilno pismo, katero nas je oprostilo vsake poslušnosti vam nasproti. Bati se vam od moje strani ni ničesar, kajti ne maram si čistih rok omadeževati z vami. Velikodušno pustim vas pri življenju, da se spokorite in dosežete od papeža odvezo.«

Čudovito so prevzele te besede grofa. Na kolena zdrsne pred poslanca — celjski grof Urh, ki dosedaj niti pred najsvetejšim ni upognil svojega kolena, kaj pa še le pred drugimi ljudmi. S povzdignjenimi rokami ga prosi, naj spregovori poslanec zanj pri sveti stolici dobro besedo, da sv. oče odvzame od njega prokletstvo ter ga zopet uvrsti med ude katoliške

cerkve. Rad se podvrže vsaki še tako grozni kazni, le da se odtegne večnemu pogubljenju.

Poslanec ga ljubeznivo prime za roko in dvigne kvišku, ter ga zagotovi svoje priprošje pri papežu, opiraje se na ne mali vpliv, ki ga ima pri svetem očetu. Končno da Janez grofu meč nazaj in ga spremi do vrat. Grof odide na videz popolnoma skesan.

Ko se vrne Janez k fantom nazaj, pravi: »Fantje, sedaj pa le brž dalje, čim preje zapustimo ta grad, tembolje za nas. Jaz ne zaupam grofu niti za las ne in mu tudi nikdar ne bom. Res se je kesal, kakor morda še nikdar, ali ne zanašam se vendar ne na njegove besede in se tudi nikdar ne bom!«

Mrliča in kar je bilo orožja v gradu so vzeli s seboj, jetnike pa vse osvobodili. Preden odidejo, zažgo grad.

Janez in papežev poslanec korakata za prepevajočimi fanti. Bila sta poslednja, ki sta zapustila grad. »Kaj mislite, častiti gospod, — kaj mi je početi v tej zadregi, v katero sem se tako po naključju zamotal? Vi ste vrlo izkušen mož, svetujte mi, kaj naj storim?«

»Drugega ti ne kaže, dragi moj,« mu odgovori poslanec, »kakor da se nekaj časa odtegneš domu. Bežati moraš kamor-koli že, vsaj za toliko časa, da se stvar nekoliko pozabi, kajti

grofovi spokornosti tudi jaz prav nič ne verjamem. Le preveč ga poznajo po celem svetu kot zvitega hinavca in prekanjenega lisjaka. Poglavitni namen danes mi je bil, rešiti se iz zvutih rok. Da se v resnici nikdar ne bo resnobno spokoril, bi stavil svojo glavo. Lisjak ostane lisjak, dokler ima rep kosmat. Edino, po čemur mu bo noč in dan hrepenelo srce, bo hrepenenje, da bi se mogel nad teboj strastno in grozno maščevati. Čuvaj se ga torej, dragi moj dobrotnik in rešitelj, ter beži iz domovine, vsaj čez mejo, kamor ne sega več njegova oblast.«

»Dobro — ali kam? vpraša zamišljeno Janez.

»Hm, na Ogrskem se zbira ravnokar velika vojska, ki bo vsak čas udarila nad Turka. Rimski papež je dal oklicati križarsko vojsko zoper tega krvoloka. Za svojega namestnika je poslal tjakaj Ivana Kapistrana, najiskrenejšega mi prijatelja, ki hodi po deželi od kraja do kraja, po vaseh, trgih, gradovih in mestih in ljudi v imenu svetega očeta navdušuje za sveti boj, naj se dvignejo čez sovražnika krščanstva, naj se udeleže odpustkov, ki jih je papež razpisal bojevnikom svete vere in domovine. Junaki treh dežela: iz Ogrske, Češke in Poljske se že zbirajo okoli zastave Ivana Sibirjskega, najboljšega

junaka ogrskih dežel, da udarijo jeseni na turški Beograd. Ondi ti je, junaku, prilika, priboriti si lavorike. Lepše prilike pač ne boš imel, se umakniti kovarskemu grofu. Sprejmi križ križarski, pripaši meč božji in pridruži se sveti vojski! Pozdravi Kapistrana od mene in verjemi mi, da te bo dobro sprejel!»

Janez je verno poslušal goreče besede častitljivega moža in duhovna in nehote se mu je pestila roka, ko je bila govorica o boju za vero in domovino. Na vse grlo zauka in pravi: »Da, da, na boj zoper Turka pojdemo, zoper Turka, krvoloka, ki mi je ubil očeta na breškem polju!» — Toda naenkrat umolkne, kakor bi ga bil kdo z nožem sunil v srce, kajti živo mu je stopila pred oči podoba njegove Marjetice. Janez se ne obotavlja dolgo, zaupno se ozre na duhovnika ter mu razodene svoje srčne tajnosti, vprašaje ga, kaj mu je glede tega storiti. Konec temu razgovoru je bil tak, da je vendarle obveljala duhovnikova in Janez mu je moral obljubiti, da odrine še danes proti Ogrski.

Vaščani so fante pričakovali na vasi pod lipo, in sicer dekleta z zelenimi venci, možaki pa s čutarami. Pozdravljali so jih z radostnim ukanjem, kajti novica o grofovem porazu se je raznesla po bliskovo hitro po celi okolici. Nekaj previdnejših se pa te zmage ni nič kaj veselilo,

ker se niso mogli znebiti misli, da se bo grof krvavo maščeval za napravljeno mu sramoto. Med temi poslednjimi je bil tudi Janez, ki je neprenehoma povešal glavo, ko se je okoli njega vse radovalo in vriskalo. Pod lipo došpevši zatrobi, potem pa pravi:

»Teharjani! Prav na tem mestu sem prisegel včeraj zvestobo in udanost gospodarju našemu, grofu Urhu, danes pak sem že odvezan te prisege, ker je naš grof od rimskega papeža proklet, to se pravi, greh bi bilo dalje služiti mu. Tukaj pod lipo ste me dvignili, fantje moji, včeraj na ščitu kvišku kot svojega načelnika. Kakor se čutim in smatram jaz samega za odvezanega od prisege do grofa, tako oproščam vas one do mene. Kdor izmed vas hoče še dalje služiti grofu Urhu, svobodno mu in volite si drugega načelnika. Jaz pa moram iz domovine, da se izognem grofovemu maščevanju. Še danes odrinem na Ogrsko. V stolnem Belemgradu zbira junak Sibinjski križarsko vojsko, s katero bo udaril turški Beograd že to jesen. Tej vojski se hočem pridružiti. Nadejal sem se, da mi bo možno svojo lastno četo peljati v boj zoper skupnega sovražnika krščanskega imena. Sanjalo se mi je že o zmagah in lavorikah. Tako sem jaz obračal — Bog pa je obrnil drugače. Oskrbovanje mojega posestva

izročam Pengarjevim, dokler ne pridejo boljši časi, da se smem zopet povrniti v lepo slovensko domovino, v ljubljene Teharje, na dragi dom svojih očakov. Prepričan sem, da mi Pengarjevi te prijaznosti ne bodo odrekli. — Ako mi je pa večni Bog v svoji nerazumljivi previdnosti določil smrt na bojnem polju, in jaz morda danes zadnjič stojim pod domačo lipo, tedaj naj bode moja domačija Pengarjevi Marjetici bodoča dota. Z Bogom torej, draga vas domača, z Bogom sosedi moji, fantje in dekleta, z Bogom, z Bogom!«

»Mi gremo s teboj!« zakriče fantje kakor iz enega grla, »mi gremo skupaj ker te nočemo samega puščati na boj. Po tvojem odhodu bi se maščeval grof nad nami ostalimi. Kar smo ti prisegli, ni samo za danes, to velja za večne čase, samo smrt nas more odvezati naše prisege!«

Fantje obstopijo svojega ljubljenega načelnika in vse prigovarjanje Janezovo je bilo zastonj. Imeli so ga preradi.

»Ako je torej resna vaša volja, z mano deliti vesele in žalostne dneve, poklekните in prisegite mi še enkrat zvestobo!« pozivlje jih vsled tega Janez.

Vsi pokleknejo in se odkrijejo. Ko začno ponavljati prisego, vsak tri prste kvišku držeč, zapoje pri Sv. Ani večerni zvon Marije, v Beži-

gradu pa sikne plamen iz strehe in krvavo razsvetli vso okolico. — Vsem pod lipo zbranim so zaigrale solze v očeh. Ne matere, ne sestre, ne ljubice se niso upale ugovarjati in svojih dragih zadrževati. Ko odzvoni zdravo Marijo, se fantje prekrizajo, skočijo kvišku in se razidejo jemati slovo. Marjetica sloni Janezu na prsih in milo joka. Janez jo tolaži, kolikor more, toda prav izdatna ta tolažba ni, saj je je morda on sam še bolj potreben. Pengarja prosi Janez, naj za čas, dokler ga ne bo nazaj, spravi Marjetico h kakemu ogljarju v Pečovnik in jo tako skrije pred strastnim grofom.

Fantje so kmalu zopet vsi oboroženi in na čilih konjičkih sedeč se zbero pod lipo. Vsak je imel pripet šopek svežih cvetic in rožmarinov vršič, spomin na ljubljenega dekleta. Vse je bilo pripravljeno na odhod.

»Ločiti se bo treba,« povzame po daljšem molčanju Janez, »glej, fantje me že čakajo; veruj mi, da naju bo prav ta usoda zopet prijazno združila, ki naju sedaj tako nemilo loči, ako...«

»Jaz grem s teboj, kamorkoli tebe pot pelje!« pravi pogumno Marjetica. »Jaz grem s tabo na boj, kjer hočem na te paziti, kjer te hočem ranjenega obvezovati, žalostnega tolažiti, kjer se hočem s tabo udeleževati slavnih zmag.

O vzemi me s sabo, ker brez tebe mi ni živeti!»

»Pametna bodi, Marjetica!« jo pouči Janez, »kako li hočeš ti, nežna devica, z menoj v krvavi boj! Rožica ni, da bi cvetela na zeleni planjavi. Nikakor ni mogoče. In poglej očeta, kako se ti od dne do dne bolj starajo. Ali jih hočeš samega pustiti na stara leta? Pokopala bi jih s tem svojim sklepom. Ne, ne, iz tega ne bo nič. Veruj mi, da me v vojski ne bo konec, če je božja volja, kajti poprej mi more sovražnik sam pasti pod mojim mečem, predno pride meni do živega.«

Marjetica je bila, kakor so ženske večinoma, precej svojeglavnega značaja in se torej nikakor ni dala utolažiti. Ljubezen do svojega ženina je bila silnejša od one do ljubega očeta. Stari Pengar to vidi, prime svojo hčer za roko, rekoč: »Utolazi se vendar, dete moje, saj to ni ločitev za večne čase! Boljše čase bomo doživeli, če Bog da, in tedaj boš blagoslovljala dan, kadar se bo Janez vračal s slavo ovenčan iz boja domov. Mladenič je še in mladenič mora na tujem stopiti v moško dobo, ako noče sloveti za zapečnika. Saj sem šel tudi jaz z rajnkim grofom Hermanom na Ogrsko v turške boje, pa vendar še živim!«

To je pomagalo. Marjetica pogumno dvigne

objokano obličje, si obriše s predpasnikom solzne oči, kakor da bi se sramovala, da je jokala in pravi: »Idi torej brez mene v boj, če že mora tako biti! Pameten in pogumen bodi, in veruj mi, da imam rajši, da si v tuji zemlji pokopan, kjer te je posekal sovražni meč, kakor pa, da bi te objela kot tu sem pribeglega plašljivca!«

Navdušen stisne Janez Marjetico še ednoč na kipeče srce, objame in poljubi in komaj da se Marjetica zave, sedi že Janez v sedlu na svojem konju. Lepa žival zarezgeta, ko čuti dobro znanega gospodarja na sebi v sedlu. Oči se ji svetijo in hrčki razpihnejo. Ponosno dvigne glavo in se radosti spenja kvišku, kakor bi hotela reči: Kateri konj nosi lepšega junaka od mojega?

»Preden odrinemo, še vina semkaj za srečno pot. Brez šentjanževca ni slovesa!«

Bližnji sosedi hite ponj in ga donasajo kar v vedričih. Fantje zapoje junaško pesem. Janez dvigne poln požunec in pravi: »Z Bogom, Teharjani! Svoje poštenje vam zastavim, da vam pripeljem vaše sinove le proslavljene in zmagovite domov, sicer nas vseh skupaj ne bo več!« Nato izpije polni požunec do poslednje kaplje ter ga vrže visoko preko vaške lipe. Sedaj stopi še poslanec sv. očeta k njemu ter mu seže v

roke ter podeli svem skupaj sv. blagoslov. Končno ga poslanec še povpraša, na čim bi ga v bodoče lahko spoznal, ako bi se morda zopet kje srečala v življenju?

»Častiti gospod,« odgovori Janez, »mene pozna vsa naša okolica le po ukanju. Kadar opravi zjutraj svojo molitev, zaukam Bogu na čast, da mi je dal zdravo grlo in tako čist glas. Podnevi ukam, kadar se mi poljubi, pred sovražnikom in v boju ukam, ker sem si zvest božje pomoči in gotove zmage. Na ukanju me boste torej spoznali sredi boja.«

»Z Bogom, z Bogom!« se čuje sedaj od vseh strani in fantje spodbodejo čile svoje konje. Podkove se zablistajo in veter odnese fante na brzih konjih, da se je kar prah dvigal za njimi in doma ostalim še dolgo časa kazal sled, kam je odšla vrla teharska četa. Že daleč so bili za dobrovo, peket konjskih kopit se je pa vedno še slišal na Teharje, kadar je veter ugodno potegnil in marsikatera mati in marsikatera nevesta je pošiljala k večnemu očetu gori nad oblake vroče molitve za srečen povrat.

Lahko kakor divji lovci so šli čez drn in strn, rove in zapreke preskakavajoč. Bilo jih je kakih petdeset skupaj, vsi pogumni, vsi veseli, eden bolj slave in boja željen, kakor drugi. Pri-dirjali so že onstran Blagovne, ko še nekdo v

eni sapi za njimi pridrvi, že od daleč kričeč, naj ga vendar počakajo.

Janez ustavi četo, da jih zakasnjeneč dohiti. Ko jih ta dojde, vidijo, da je došli šibek komaj štirinajst let star deček. Janez to vidi, ga strogo posvari, rekoč: »Vrni se domov! Mlado fantè, nisi še zrelo za boj! Zakaj nas ustavljaš?»

«Saj še komaj hlače nosiš,» dostavi šaljivo Šimkov Tone, »pa hočeš že na boj. Le vrni se in doma krave pasi, za boj še nisi! Sedaj nas pa nikari ne mudi, temveč hitro obrni konja in doma vse lepo pozdravi, posebno pa mojo Micke v Trnovljah!»

»Laže se, kdor pravi, da sem še deček« — jim odvrne fantič razžaljen. »In kaj to, če mi še ne raste brada, imam pa tolikanj več poguma! Le brez skrbi me vzemite s sabo, ne bom vam delal sramote, ne!«

Fante posili smeh. »Čigav pa si?» ga vpraša Janez, ki ga ni prav nič mogel spoznati.

»Oglarjev Miha sem iz Pečovnika. Danes zjutraj sva imela z očetom nekoliko računa skupaj, prav po domače so me hoteli namazati z leskovim oljem, jaz pa sem jim ušel — brez potice; kar za zidom sem jo pocedil. Ves ljubi dan sem se potikal po vasi, ker sem se bal domov, kajti očetove leskovke prav nič ne maram.

Zato sem brž, ko ste vi odšli, tekkel na Pengarjev pašnik, skočil na to-le kobilico in že sem tu. Stara je že skoraj kakor zemlja, vendar pa še dviguje prav čvrsto kopita. Pengarjevi je pa tudi ne bodo kdo ve kako pogrešali, saj imajo boljših konj zadosti, in po dokončanem boju jim pripeljem kljuse nazaj, prej ko ne debelejšje, nego je sedaj. Med tem se bo očetova jeza razkadila. Vi pa, če me že nočete med se, mi nikakor ne morete ubraniti, da ne bi smel jezdit nekoliko za vami, kajti domov se ne vrnem za celi svet ne več! Le enkrat v življenju je žvižgala leskovka po moji zadnji strani života in že tedaj sem sklenil: »Sedaj prvič in poslednjič!«

»Vrni se, vrni!« mu velevala Janez resnobno, »kobilico jahaj zopet lepo na Pengarjev pašnik, očeta pa prosi odpuščanja in pri vogljarstvu mu pomagaj, pa vse bo dobro. Za nas nisi in tudi nimaš pravega orožja!«

»Kdo pravi da ne? Kaj pa je to-le? Ali ne poznate ostre devače? Desetletno smreko sem podrl z njo v treh udarcih in turška črepinja menda tudi ne bo trša od nje!«

Miha je spravil na tak način vse fante v smeh. Niso mu mogli ubraniti, da bi se jim ne pridružil, zato mu reče Janez: »Naj bo v božjem imenu, hodi za nami, če si že res tako močan,

kakor si silen. Ne morem si pa kaj, da bi ti še enkrat ne zatrdil, da se mi zdiš ravno zrel za kakega Turka, ki te bo snedel na kislem zelju«.

Takoj na to se zabliskajo konjem podkve in v divjem diru je šlo proti ogrski meji. Tretje jutro na vse zgodaj se jim odpre razgled na ogrski Stolni Beligrad. Ivan Sibirski je stal vprav v linah, ko se naši Slovenci v divjem diru bližajo mestu, da se je kar prah delal za njimi. »To so Slovenci,« je dejal Sibirski vitezom, »poznam jih po njihovih bronastih čeladah in pogumnem in zvokem ukanju, katero je pridobilo že marsikako zmago. Pod celjskim grofom Hermanom so Slovenci s svojo hrabrostjo pri Nikopolju na Bolgarskem rešili vso ogrsko armado gotovega pogina. Sedaj se nam pa ni treba več bati, kajti zmaga nam bo gotova. Dobro jih poznam, kaki ljudje da so. Vsak je junak od nog do glave, kjer zadene, iskra šine, šest jih pade, kjer porine, grad vali se v sip in prah! Kako pa bi bil tudi grof Urh tako mogočen, če bi ne imel Slovencev!«

Vitezi vstanejo in gredo s Sibirskim prihajajoči četi nasproti. Pridružil se jim je tudi Kapistran. Jako lepo so sprejeli došle Slovence. Sibirski je povabil Mlinarjevega Janeza takoj k sebi v šotor na pojedino, ter se je jako ljubeznivo z njim pogovarjal o slovenskih junakih,

o starih slavnih bojih, o grofu Urhu, svojem najzlobnejšem sovražniku in o marsikaterih drugih domačih zadevah. Kmalu sta postala taka prijatelja, da je Sibinjski v bojnih zadevah vprašal tudi Janeza za svet in je bil Janez takorekoč njegova desna roka.

Tri mesece so že polegali naši junaki v Stolnem Belemgradu, čakajoč, da se zbere križarska vojska. Da jim ni bilo vendar preveč dolgčas, so se vadili pridno dan na dan v orožju. Janezu ni bil nihče kos. Marsikaterega ogrskega prešernega mogotca in marsikaterega nemškega viteziča je dvignil krepko s svojo jelševo sulico iz sedla in ga posadil na pesek. Imel je čvrstega in ognjevitga konja Zelenka in vsi so mislili, da je Janez zaraditega tako spreten, ker ima tako čilega konja. Obetali in ponujali so mu po sto in sto zlatov zanj, toda zastonj. Zelenko ni bil nikomur naprodaj. Ob takih prilikah je Janez vedno rekel: »Sam sem si ga izredil in sam ga hočem jahati, dokler me Bog ohrani pri življenju.«

Listje je jelo že rumeneti in nastopila je jesen. Sedaj je bila že vojska skupaj. Tri dni pred odhodom glavne armade je poslal Sibinjski teharsko četo naprej za predstražo. Pred turški Beograd dospevši, so se utaborili križarji tako okoli trdnjave, da so jo popolnoma obkolili. Sibinjski bi ne bil rad prelival krvi in zato je

sklenil, trdnjavo izstradati. — Toda zmotil se je. Turki namreč so bili z živežem tako založeni, da bi bili oblego prenašali leta in leta, ne pa le nekaj tednov.

Vojski križarski tako obleganje ni bilo prav nič po volji, posebno je pa naše Teharjane silno jezilo, da se jim nikjer ne pokaže prilika, kjer bi jim bilo mogoče izkazati svojo hrabrost. Sibirinski, ki jih je dobro poznal, je to kmalu opazil. Da bi mu ne postali popolnoma nevoljni, jih je pošiljal vsak dan na ogled, danes semkaj, jutri tjakaj. »Akoravno jih je le mala peščica,« je rekel večkrat svojim tovarišem, »so mi vendar ljubši, kakor pol ostale vojske. Vsak je junak od nog do glave brez izjeme, vsak vam stoji v boju nepremagljiv kakor skala. Pač niso zastonj slovenske krvi.«

Nekega večera se povrne teharska četa v tabor z novico, da gre obleganemu Beogradu neštevilna vojska nasproti, ki jo je četa opazila z vrha visokega hriba. Sultan Mohamed je zvedel namreč, da je prišla križarska vojska pred Beograd, katerega hudo stiska. To ga je tako razsrdilo, da je zbral nemudoma silno vojsko divjih janičarjev in spahijev, da osvobodi Beograd.

Sibirinski postavi vsled te novice še tisti večer vso svojo vojsko v bojni red. Teharjane uvrsti na lastno prošnjo na sredo, na najnevar-

nejše, a tudi najčastnejše mesto. Celo noč je ostala križarska vojska v bojnem redu. Zjutraj se je privlekla gosta megla od Donave in Save in je zavila ves krščanski tabor v svoj sivi plašč. Ko se je okoli desete ure, po solnčnih žarkih preganjana, jela dvigati, zagledajo kristjani pred seboj Turka ko listja in trave, ki se je čez noč utaboril in utrdil po nasprotnih gričih. »Med nasprotnikomoma ni bilo več prostora, kakor ga je dajala precej ozka dolinica, ki se je razprostirala med obema srditima vojskama. Turki so od daleč obkladali kristjane grdo z gjaverskimi psi. »Le pridite nam pod roke, vas bomo že zdelali, kakor se spodobi! Naše sablje so jako željne gjaverske krvi, katere že dolgo niso pile!« Tako psovanje je križarje tako razkačilo, da so nestrpno čakali znamenja za pričetek boja, kar je Sibinjski vedno odlašal. Predobro namreč je poznal izkušeni vojskovodja turško bojno lokavost in se je skrbno čuval, napasti jih v utrjenem taboru. Čakal je torej toliko časa miren v lastnem taboru, da so se jeli Turki z utrjenih gričev spuščati v dolino, kjer jih je bilo kmalu vse polno. Strašno zaženo svoj bojni krik »Allah, Allah!« — in uprav, ko se razdeli križarska vojska v posamezne čete za naskok, zapojó kristjanske trombente in bobni.

Mlinarjev Janez in za njim drugi teharski

fanti spodbodejo svoje čile konje in dero viharju enako nad sovražnika. Naravnost na sredo so namerili. Grozen boj, prav mesarsko klanje se je vnelo na vseh straneh, kajti globoko sta se zajedli krščanska in turška vojska ena v drugo. Nobene meje ni bilo več med njima. Tukaj so plapolale visoko v zraku zastave s križanim Izveličarjem, ondi pa se je svetil polumesec. Tu so se lesketale svetle čelade in železni oklepi v jutranjem solncu, ondi pa se je utrinjalo dragoceno kamenje po turbanih in pasovih. Tu so klicali sveto ime Jezusovo, ondi pa svojega pre-roka Mohameda.

Najsprednji je bil Mlinarjev Janez na velikem svojem Zelenku s teharskim praporom, na katerem sta bili videti dve zvezdi. Kamorkoli je segel njegov meč, mu je sledila smrt, je odletel turban, s katerim je bila ovita turška glava. Celo janičari, groza in trepet vsega krščanstva, se ga plaho ogibljejo. Kakor črtalo po ledini, tako je rezal Janez s svojim mečem brazdo v turške vrste, za njim pa teharski fantje drug za drugim vedno bolj na široko. Kmalo je bila mala jedro-vita teharska četa kakor klin zajedena v turško vojsko, da jo razkolje na dvoje. Kakor uniči mlinski kamen, prazen tekoč, samega sebe, teroč in drgnoč se ob tovariša pod njim ležečega, tako bi se bili tudi tukaj obe vojski druga drugo

uničili, predno bi se bila katera le za ped umaknila. Na obeh straneh junaki brez primere, povsod nepopisen srd in neustrašljiv pogum. Že čez malo časa je jel teči ua dnu doline potok krvi proti Donavi, toliko že je zahteval boj smrtnih žrtev. —

Strašno je razsajal Janez s svojimi Teharjani v sredi Turkov. Nasproti mu stoji paša janičarjev in nameri nanj, ali Janez mahne in daleč odleti obrita glava veljavnega Turka, toda glej meč se mu zlomi pri tej priči. Janez seže po sekiro in še huje dela z njo, kakor poprej z mečem. Toda tudi on ni bil iz železa. Na več krajih mu je tekla kri, vsled česar je kmalu tako oslabil, da je začel omagovati. Roka ne more več krepko dvigniti sekire, ščit mu zdrkne iz rok, omotica ga obide in Janez pade s svojega Zelenka na levo stran na tla. Najbližji janičar to videti, že nameri svojo sulico, da bi mu prebodel junaške prsi, toda v tistem trenutku mu razkroji sekira črepinjo, da se sam poleg živega Janeza mrtev zvrne. Udaril ga je bil Voglarjev Miha s svojo drevačo, ki se je vedno boril ob načelnikovi strani. Turki vidoč, da je na krščanski strani padel načelnik s konja, napno še ednoč vse svoje sile in kmalu sta Janez in Voglarjev odcepljena od svoje čete. In tudi sedaj je Miha nad vse hrabro branil sebe in svojega načelnika

pred janičarskimi napadi. O pravem času zapazi to imeniten Arabec, kako se Miha proti desertorici janičarjev gogumno brani in to je bila velika sreča za oba, ker bi bilo sicer po njem, kajti mnogo psov je zajčja smrt. »Stojte! Nazaj!« zaukaže mogočno janičarjem, »ta je moj!« Janičarji odjenjajo. Arabec nadaljuje k Mihi obrnjen: »Podaj se nam dobrovoljnō, saj vidiš, da ti odcepljenemu od nobene strani ni pomoči. Smrti ne uideš, če se nam dalje predrzno ustavljaš!«

»Podam se le«, pravi pogumno Miha, »pod pogojem, da smem tega-le ranjenca, svojega gospodarja in načelnika nesti z bojišča, da mu obvežem rane. Morebiti ga tako še otmem smrti. Le pod tem pogojem se vam podam, sicer pa rajši ž njim vred umrjem!«

»To je lepa, to je junaška beseda,« ga pohvali Arabec. »Jako si mi všeč, krščanski junak. Daj mi svojo sekiro in odidi z mojim sužnjem v tabor. Ondi lahko mirno obvežeš rane ranjencu s svojo zastavo.«

Miha izroči Arabcu sekiro, dvigne še ednoč teharsko zastavo kvišku, da zaplapola visoko v zraku, kakor bi hotel reči: »Glejte, tukaj sva, rešite naju!« Arabčev sluga prinese medtem nosilnico, na katero naložita nezvestnega Janeza, in zapustita ž njim bojišče.

Dospevši v dragoceno opravljen Arabčev šotor, položita Janeza na svilnate blazine. Miha mu začne izpirati rane in se prepriča na svojo veliko radost, da ni nobene smrtne med njimi, četudi so zlasti prsi vse razmesarjene. Da je tako oslabil, je bila vzrok preobila izguba krvi. Sluga odide z nosilnico zopet na bojišče. Miha ostane pa sam pri ranjencu. Ravno hoče razkosati teharsko zastavo, da bi z njenimi razrezki obvezal ranjenemu rane, kar mu pride nekaj družega na misel. Svojo srajco sleče, jo razreže na obveze in s tem obveže rane, slavno zastavo si pa ovije mesto srajce okoli života in čez njo obleče zopet ostalo obleko.

Janezu se je pod obvezami kri kmalu popolnoma ustavila in povrnila se mu je zavest. Plaho gleda okoli sebe, da bi zvedel, kje da je. Vidoč, da je v turškem taboru, si srdito raztrga obveze raz ran, mrmrajoč: »Le teci, teci srčna kri, do zadnje kapljice mi steci! Sladkejša je smrt od sužnosti!« Že je hotel obvezo vreči proč, kar zagleda na nji z rdečimi nitkami všito ime »MARJETICA.«

Miha je bil nekoliko poprej stopil iz šotora, da vidi, kdo zmaguje v dolini, kdo omaguje. Ko sliši Janeza govoriti, stopi hitro v šotor nazaj, da mu zabrani potrgati obveze. Janez ga osupel

pogleda in vzklikne: »Marjetica,« obenem se mu pa tudi že zopet stemni pred očmi in omedlevica ga napade. — Zdelo se mu je, da je videl v Voglarjevem Mihi svojo drago, svojo premilo Marjetico.

VI. Sužnost.

Teharska četa je dobro videla svojo zastavo zaplapolati trikrat v zraku in razumela, kaj to pomeni. Četudi je doprinašala čuda hrabrosti, da bi rešila načelnika in zastavo, je bil vendar ves napor zastonj. Vedno so vrele nove in čedalje bolj mnogobrojne turške čete na bojišče, bilo je, kakor da bi bila iz vsacega ubitega Turka nastala dva iz njegove krvi. Že si stoje kristjani in Turki tri dni v krvavi borbi nasproti. Turki so naskakovali kakor besni, kristjani pa stali neupogljivo, kakor skale v morju, v koje se zaganja od vseh strani peneče valovje. Turška vojska je izgubila že polovico svojih najboljših vojakov — grozних janičarjev.

Četrty dan napoči. Križarji so zopet v bojnih vrstah razvrščeni pričakovali turških napadov, toda glej, kako se začudijo, videč turški tabor prazen pred seboj. Skoraj da lastnim očem niso verjeli, in vendar je bilo tako. Turki so, kakor so po noči privreli, tako zopet ponoči sramotno odkurili, videč, da nič ne opravijo ob tolikšni hrabrosti kristjanski. Prvič so se morale umakniti

dosedaj nezmagljive čete sultana Mohameda kristjanski nadšili in bojno polje je bilo nasejano z ranjenci in mrtveci, kakor leži snopje po strnenem polju ob času žetve za ženjicami. Sedaj je šel željno iskat po tem strnenem polju smrtne setve oče sina, sin očeta, brat brata, prijatelj prijatelja, ki so se v boju ločili, žal da premnogi na veke. Tudi teharski fantje so iskali svojega načelnika na bojišču od zgodnje zore do poznega mraka, toda zastonj. Zelenka, Janezovega konja, so našli ubitega, ali o Janezu ni bilo niti najmanjšega sledu.

Kako dolgo je ležal Janez v nezavesti, sam ni vedel. Ko se mu zavest zopet povrne, in se ogleda, kje da je, vidi, da leži v lepi sobi v prekrasni postelji. Dozdevalo se mu je, kakor da bi se mu bilo sanjalo, kako da je padel v boju s Turki s svojega Zelenka, kako da so ga potem Turki z Voglarjevim vred vjeli, kako da je bil ta Voglarjev Miha do pičice podoben Marjetici, in kakor da bi mu bila ona v moški obleki obvezala s svojo srajco rane. Toda težka glava in skeleče rane ga živo prepričajo, da to niso bile nobene hude sanje, temveč vse le prebridka resnica. Zopet úpre svoje oči na obveze, o katerih se mu je tako živo sanjalo, kakor da bi bile nastrižene iz Marjetičine srajce. Od prve do poslednje jih pregleda, in sam ne ve, ali je

resnica, ali so sanje, varljive sanje. Ko pa ugleda na eni zopet ime »MARJETICA,« všito z rdečimi nitkami, je prepričan, da tukaj ni nobenih sanj, temveč sama gola, žalostna resnica. Janez zastoka, globoko vzhne in pravi: »Gospod, Tvoja sveta volja naj se zgodi!« Strežaj, ki je ob oknu slonel in malomarno gledal na dolgočasno rav-
nino, ležečo pred hišo, pristopi k Janezovi postelji in Janezu se je zopet zdelo, kakor da bi bil v sanjah tudi tega nekje videl. Bil je namreč tisti Arabčev sluga, ki je prinesel v družbi z Mihom Janeza z bojišča v šotor.

»Hvala Allahu in njegovemu preroku, da si se vendar zdramil iz dolge omedlevice,« pravi sluga in nadaljuje: »celi teden je trajala, in ranocelnik je sam že jel dvomiti, da bi še ozdravil.«

»Torej niso sanje, kakor se mi dozdeva!« vpraša začudeno Janez, »pri vseh svetnikih te prosim, razkri mi resnico, kaj je z menoj, ali se mi sanja ali ne. Kje sem?»

»Sedaj govoriš, kakor se pametnemu človeku spodobi.«

»Kdo me je obvezal?»

»Tvoj tovariš, ki te je pred Beogradom tako hrabro branil pred našimi janičarji.«

»Kje pa je sedaj ta moj tovariš?»

»Odjadral je z mojim gospodarjem v Alžir.«

»In kje sem jaz?»

»V Carigradu.«

»V Alžiru, v Carigradu?« ponavlja Janez mehanično, kakor bi mu ne hotelo v glavo, kje vse to leži.

Sluga nadaljuje: »Moj gospodar te je dal prenesti smrtno ranjenega z bojišča pred Beogradom v svoji lastni nosilnici v šotor in od ondot spraviti v Carigrad. Ti seveda o vsem tem nič ne veš, ker nisi ves čas niti oči odprl. Tvojega tovariša je vzel gospodar s seboj v Alžir vkljub milim prošnjam in obilnim solzam, da naj ga pusti vsaj toliko časa pri tebi, da ozdraviš. Nikdar še nisem videl človeka tako žalostnega, kakor je bil ta tvoj tovariš, ko se je moral ločiti od tebe. Je že tako, kaj hoče nas eden, nas siromašnih sužnjev nasproti mogotcem, kakor so naši gospodarji.«

»Suženj?« vzdihne Janez ter si obriše znoj z vročega čela.

»Da, da, tudi ti si sedaj suženj z menoj vred. Toda zahvali Boga, da si prišel k mojemu gospodarju, ako ti je že določeno suženjstvo. Lagal bi, če bi se drznil tajiti, da ni blaga duša, ki z nami sužnji lepo ravna, kakor bi mu bili lastni otroci.«

»Ali bodo tudi mene poslali v Alžir, kadar ozdravim?« vpraša Janez hlastno ter se vzravna v postelji.

»Tudi, kakor hitro boš zdrav. Za na morje mora biti človek popolnoma zdrav. Ti bi bil v svojem slabem položaju gotovo umrl, če bi bil prišel na morje. Da ne umrješ, te je pustil gospodar tukaj.«

»Rad, prav rad mu hočem biti suženj, le da vidim še ednoč svejega prijatelja, kateremu se imam zahvaliti za življenje.«

»Gotovo sta vidva sinova oba ene matere, ker se tako pristrčno ljubita!«

»Ali ti moj tovariš odhajajoč ni naročil nikakega sporočila za me?« vpraša Janez svojega postrežnika.

»Da, naročil mi je, toda le samo eno besedo.«

»In ta je?«

»Potrpi, da jo najdem! Zapisati sem jo moral, da je ne pozabim. ‚Marjetica‘ je rekel.«

»Marjetica!« vzklikne Janez in poslednje dvojbe so izginile, da Voglarjev Miha ni bil nihče drugi, kakor Pengarjeva Marjetica.

»Pristavil mi je še na vprašanje, kaj da pomeni besedica, da si jo boš že sam po svoje raztolmačil,« spopolni postrežnik.

»Kedaj odrinemo v Alžir?« povzame čez nekaj časa zopet Janez besedo.

»Kakor sem ti že rekel, takoj, ko ozdraviš, da moreš brez nevarnosti na morje.«

»Ali čutim se že sedaj tako zdravega, da

bi pri tej priči lahko nastopil pot. Kaj ko bi odrinili še danes?»

»Ranocelnik pravi,« nadaljuje sluga, »da potrebuješ še najmanj mesec dni, da se ti povrnejo prejšnje moči. Tudi bi že iz drugega vzroka ne bilo mogoče takoj odriniti, ker se namreč naša ladja še ni vrnila iz Alžira.«

Janez ni kar nič več dvomil, da njegov tovariš ni bil nihče drugi nego Marjetica sama. Le odtod mu je bilo mogoče razlagati, zakaj da je prišla šele za njimi in ni odrinila že z njimi vred, le tako si je tolmačil, da je tovariš njegov jahal tako brezskrbno Pengarjevo kobilico, le tako si je mogel razložiti njeno požrtvovalno junaštvo, njeno ljubeznivo postrežbo, ko je ležal bolan, le na ta način mu je bilo razumljivo, kako da je prišlo všito ime »Marjetica« v obveze njegovih ran in končno, zakaj mu je tovariš zopet prav to ime pustil za poslovilo z naročilom, naj si ga po svoje raztolmači. Če je vse to dobro premislil, je bil docela prepričan, da mu je bila res Marjetica ves čas zvest tovariš veselih in žalostnih dni. Silno ga je jezilo, da je ni že prej spoznal, kakor šele v turškem taboru. Ničesar pod milim nebom si ni srčneje želel, kakor to plemenito in junaško nevesto svojo zopet videti, in nestrpnost je pričakoval dan na dan ladje iz Alžira, ki ga ponese v njeno obližje. Od dne do dne

je postajal tudi krepkejši, in ko se je luna pomladila, je bil Janez že zopet poprejšnji korenjak.

Nekega dne prihiti postrežnik domov z novico, da je ladja iz Alžira že tu. Prvi dan je izkrcavala pripeljano blago, drugega dne vkrcavala ono, namenjeno iz Carigrada v Alžir in tretjega dne je ob ugodnem vetru razpela jadra in odplula. Veselo je rezala brazdo nad sinjegā morja globino, in vendar je plavala po Janezovem mnenju veliko prepočasno. Kdo bi popisal, kako se mu je topilo srce, mislečemu, da bo v Alžiru zopet našel svoje najdražje in najljubše bitje na svetu, svojo Marjetico. Končno priplava ladja vendar pred zidovje belega Alžira.

Alžirska luka je bila polna ladij raznih narodov. Arabec, čigar suženj je bil Janez, je stal s svojimi sužnji že na bregu, pričakovaje ladjo. Ponosno je priplula v luko z napetimi jadri. Verige zarožljajo in maček se pogrezne na dnu morja. Veselega srca stopi Janez na afričanska tla na vse grlo — zauka. Saj ni bil več daleč od Marjetice. Naglo prebere z očmi četo Arabčevih sužnjev, ki so bili določeni za izkrcevanje blaga, pripeljanega ravnokar iz Evrope. Nadejal se je, da najde Voglarjevega med njimi. Toda ni ga bilo. Janez se je tolažil, da je moral bodisi zaradi kateregakoli vzroka ostati doma.

Sužnji so jeli razkladati blago in tudi Janez,

dasi mu ni nihče veleval, se poprime veselo dela, da bi bili le prej gotovi. Vse je občudovalo njegovo ročnost, ker je tako lahko prekopicaval najtežje bale in zaboje. Da ga ni nihče silil k delu, je bilo to, ker ga je Arabec namenil svojim otrokom za učitelja v borbah in viteških igrah. Spoznal je namreč Janezovo veliko spretnost v tej stroki v bitvi pri Beogradu.

Arabec je sicer od strani, toda jako pazljivo motril Janezovo obnašanje. Ne daleč od njega je stal neki drug bogato opravljen Turek. Tudi ta ni umaknil nobenega očesa od Janeza. Nemirno je jel stopati semtertja, kakor da bi koval kaj prav zvitega. Končno stopi k Arabcu in ga povpraša, jeli Janez tudi njegov suženj, kako in na kak način da si ga je prisvojil. Turek je komaj krotil svojo razburjenost.

»Jeli, da ti je všeč!« reče nato Arabec in Janeza opazovajoč, nadaljuje: »Je pač korenjak od nog do glave. Le poglej, kako široka so mu pleča, kako napete prsi, oko mu žari v plemenitosti, čelo mu je visoko in vsi ostali udje čvrsti. Človeku res kar srce radosti zaigra ob pogledu na takšnega junaka.«

»Res je tako! Koliko ga ceniš, brate?« vpraša Turek. Arabec se nasmehlja: »Ta nima nobene cene, ne za te ne za koga družega. In

čemu ti le bo, saj imaš že polno ladjo nakupljenih sužnjev, kam hočeš le še s tem?»

Turek se ne da odpraviti. Ker hoče Janeza pridobiti na vsak način, ponuja tudi vedno več zanj, ali vse zastonj. Arabec se niti ne zmeni za kupčijo. Končno ponudi Turek za Janeza pet tisoč grških cekinov, kar je bila tedaj najvišja cena za najlepšega sužnja. Arabec tudi te vsote niti pogleda ne, tem raje bi se bil pa že znebil sitnega Turka. Zato mu reče: »Če ga že hočeš na vsak način imeti, daj mi zanj deset tisoč cekinov, drugače pa ne.« S tem ga je hotel preplašiti in se ga znebiti. Toda jako se je zmotil. Turek mu odšteje zahtevano vsoto pri isti priči. Arabec, ki se tega ni nadejal, ga pogleda, kakor bi dvomil, če je mož pri zdravi pameti, ki brez besede odšteje celih deset tisoč cekinov za sužnjega.

»Ti se morda šališ z menoj, gospodine?« očita Turek malomarnemu Arabcu, ker ta le še noče spraviti denarja. Toda Arabcu ni bilo do zlata, imel ga je sam več kot zadosti. Vse mu je bilo ležeče le na Janezu.

»Boš vendar ostal mož beseda!« prekine zopet Turek molk, »evo vsoto, ki si jo zahteval!«

»Mož beseda ostanem,« odgovori Arabec, »toda prepričaj se, da mi je več do sužnjega, kakor do tvojih cekinov. Vzemi si torej sužnja,

ekine pa tudi spravi. Za tega jih nimaš toliko, da bi jih bilo zadosti in srečen bodi«. Arabec se pri teh besedah zasuče in ponosno odide.

Janezu se je zdelo, kakor bi bilo treščilo vanj, ko se mu sporoči, da je prodan drugemu gospodarju in da mora brez vsake pomude na drugo ladjo, ki odrine še nocoj Bog ve kam. Vse upanje, da najde v Alžiru Marjetico, mu je hkrati splavalo po vodi. Uničena je bila ob enem tudi sladka nada, da morda doslužita neko dobo in ju gospodar na to osvobodi in se oba skupaj zopet vrneta v domovino, kjer bosta vendar še lahko postala srečna. Vse to in še več drugih sladkih nad je bilo uničenih morda za vselej. Bog ve, kakšen okrutnež in kak krvolok da je novi gospodar, ki ga kdo ve kam požene med divjake na semenj, kjer ga bodo zopet prodali drugam, odkoder mu ne bo nikdar več mogoče vrniti se v zelene domače pokrajine. Take so bile misli, ki so spremljale Janeza na suženjsko ladjo. O, kako rad bi bil brezpogojno naj si do smrti služil Arabcu, le da bi bil v obližju ljubljene devojke, ki se zaradi njega ni zmenila za smrtno nevarnost, le da bi ne pustila samega v sovražnikovih rokah. O, da bi bil sedaj prost in imel dober meč v rokah, hej, to bi napravil ples, da bi se ves Alžir tresel pred njim.

Ko ga priženo na Turkovo ladjo, se Janez

že na prvi pogled prepriča, da ni sam tako nesrečen. Bilo je ondi samih krščanskih sužnjev nakopičenih, da se je vse trlo. Toda kaj so ga brigali ti nesrečneži, ko je bil sam duševno popolnoma potr. Splazi se pod pokrovom temotnega kota, kjer se zgrudi, kakor bi ga bila zopet napadla omedlevica. Mrzel pot mu je stopil v debelih kapljah na čelo in vsak čas se mu je zdelo, da bo moral umreti. Srce bi mu skoraj počilo.

Ko se vleže mrak na zemljo, se prične na ladji živahno gibanje. Razni škripci se začno vrteti in kmalu se prikaže morski maček iz dna na površini. Potegnili so ga kvišku. Nato so jeli razpenjati jadra. Ladja se počasi obrne in odrine; brez hrušča in trušča se je izmotala izmed sto družih ondi stoječih in jela na gladki morski planjavi rezati brazdo. Okoli polnoči je imela že precej daleč za seboj afričanski svet in sedaj pokliče lastnik ladje vse sužnje na krov. Janez se ni niti zmenil za klicanje. Čemu tudi, saj jutrajšnjega dne tako in tako ne more preživeti, tako nemirno mu polje srce v valovitih prsih. Sužnji so že na krovu in Janez ostane sam spodaj. Ponižno poklekne, goreče povzdigne roke, moli in zdihuje, da bi ga neskončno usmiljeni Bog rešil groze, ki ga čaka. Na nasprotni strani se tudi nekdo ravnokar dvigne od tal, videč, da

ni sam tu ostal in se približa Janezu, ta ga pa niti opazil ni, tako je bil utopljen v svojo gorečo molitev. Prišlec obstoji pred Janezom in ga z žalostnim očesom pazljivo ogleduje. Solza za solzo mu jame kapati iz oči po mladem licu. »Tovariš,« spregovori došli čez malo in si obriše solze z lic, »menim, da smrt ne more biti tako grozna, kakor sužnost, ki naju čaka. Daj, pogrezniva se v morje!« Janez, to čuti, je bil takoj pripravljen. Hitro plane kvišku, pa že zopet ostrmi, kajti »Janez ti?!« mu je zadonelo iz ust tovariševih in »Marjetica«, oh tukaj se zopet najdeva!« je ušlo njemu prvi trenotek iz boleznega srca. V nepopisni tugi sta se objela tako presrečno, kakor še nikdar v svojem življenju.

Na krovu nastane medtem velik vrišč in ljudje begajo sem ter tje. »Čuješ Marjetica,« pravi Janez, »sedajle so opazili, da nisva zgoraj ter pridejo po naju. Le brž, le brž drug za drugim skozi okno v morje, drugače naju zopet zgrabijo.«

Še enkrat se objameta in le še trenutek in — globina bi ju bila požrla, toda krepke roke so ju zgrabile v poslednjem trenotku, takorekoč že v naskoku v morje in so ju potegnile od kraja proč. »Za pet ran božjih, stojta!« zaukaže jima gromovit glas. Janez se ozre in glej, papežev poslanec, ki ga je Janez z njegovim očetom vred na Bežigradu rešil iz ječe, stoji pred njima. Suž-

nji so poklekovali okoli njega in mu poljubovali rob obleke, kakor svojemu očetu, s solzami v očeh za odkup iz sužnosti. Vse se je radovalo in radosti jokalo. Kako pa se je zgodilo vse to? Papež v Rimu je slišal, da je v Alžiru neki silno veliko kristjanov v sužnosti, ki zastonj zdihujejo po rešenju. Čul je, koliko da jim je trpeti, kako živinski jih tepo. Srca mu je vzplamtelo v ljubezni do bližnjega in dal je takoj pobirati po celem krščanskem svetu milodarov za odkupljenje sužnjev v severni Afriki. Globoko je segala tedaj krščanska ljubezen v žep in kmalu je bilo toliko denarja skupaj, da je papež poslal ladjo v Alžir po odkupljene sužnje. Prigodilo se je, da je v to pooblastil prav tistega moža, katerega je nekega dne poslal z občilnim pismom do grofa Urha. Turki v Alžiru in drugih berberskih pokrajinah so o tem izvedeli in se zakleli, da ne bo nihče svojih sužnjev dal odkupiti. Papeževemu poslancu sedaj ni kazalo družega, kakor da si je kupil dragoceno turško obleko, na ladji je pa dal razviti turške zastave ter se sploh obnašal, kakor pravi Turek. Na ta način je pa Turke popolnoma premotil. Sedaj so mu jeli ponujati sužnje od vseh strani, vidoč, da jih kar od kraja pobira, dobro plačuje in da ima še mnogo zlata pri sebi, Že prvi dan je odkupil toliko sužnjev, da je bila barka polna, kar prijadra arabčeva ladja iz Ca-

rigrada v luko pred Alžir. Papežev poslanec kot Turek preoblečen hodi po obrežju zamišljen gori in doli, kar ga vzdrami krik, — Janez je namreč stopivši na afričansko ozemlje v sladki nadi, da najde tu zopet ljubljeno Marjetico, na vse grlo zaukal. Radoveden, kaj to pomeni, gre poslanec nekoliko bliže in spozna svojega rešitelja iz Bežigrada.

Vsi odkupljeni so obožavali svojega duhovnega očeta, rimskega papeža, kateri se jih je edini spomnil, kadar so bili v največjem siromaštvu na tuji zemlji usuznjeni. Blagrov in blagoslova božjega so pa prosili tudi tistim dobrotnikom, ki so nesebično žrtvovali vsak po svoje ter s tem pripomogli, da so se toliko ljudem zdrobile verige sužnosti. Najbolj srečna med vsemi pa sta bila brez dvoma Mlinarjev Janez in Pengarjeva Marjetica, in to tembolj, ker jima je poslanec prinesel novico, da hudobnega grofa Urha ni več. V duhu sta gledala že zelene domače trate, mirne in tihe loge, znance in prijatelje. Posebno pa sta se živo spominjala Pengarjevih, ki so morali preživeti toliko žalostnih dni, odkar sta oba odšla na bojno polje. »Oj, kako me bodo ljubi oče — če namreč še žive — veseli, ko me zopet ugledajo, ker me gotovo že dolgo časa mrtvo objokujejo — saj nimajo od nikoder novic od mene. Oh, kako sem se vendar hudo pregrešila, da sem kar tako

pobegnili, kakor delajo malovredne deklinе, boječ se stroge kazni!»

Jadrno je plavala ladja po sinjem morju naravnost proti Rimu. Tretji dan ugledajo popotniki na obzorju — seveda daleč pred seboj črn trak. Bila je Italija. H kraju prišedši je dobil vsak odkupljenec še toliko denarja, da je lahko mirno in pošteno potoval domov. Janezu je ponudil papežev poslanec tistih deset tisoč grških cekinov, katere je Arabec sprva zahteval za Janeza, potem jih pa ponosno odklonil. Ali Janez se jih niti dotaknil ni. »Če ste se čutili morda dolžnega zaradi osvoboditve iz Bežigrada, ste ta svoj dolg z najinim osvobojenjem dvakrat preplačali. Za vsoto deset tisoč cekinov odkupite še lahko več sto krščanskih sužnjev, ki še vedno zdihujejo v Alžiru v grozni sužnosti. Mene bi tolikanj denarja le napuhnilo, česar me pa sam Bog obvaruj! Imam hvala Bogu doma pošteno slamnato streho, par voličev, plug in brano, nekaj trsja za domače potrebe in vrhu tega vsega dvoje krepkih, zdravih rok! Druzega mi pri gospodarstvu ne manjka, kakor pridne in poštene gospodinje in tudi to imam v svoji Marjetici.«

Ko poslanec vidi, da se Janez nikakor ne da pregovoriti, da bi sprejel tudi le najmanjši dar, ga presrečno objame in poljubi. Čudil se je tolikej duševni plemenitosti, kakršne še ni nikdar

našel. Oba sta se mu zdela tako vrla in tako vzorna človeka, da ju je predstavil sv. očetu. Priljudno se je razgovarjal papež več časa z njima, ju blagoslovil in končno na obeh presrečno željo in prošnjo tudi poročil.

Težko sta se ločila mladoporočenca iz večnega mesta ob Tiberi. Iskrena medsebojna ljubezen jima je krajšala dolgo pot, da sta, kakor na perutih hitela proti slovenski deželi. Ob prvi stopinji na sveto slovensko zemljo oba poklekmeta, jo poljubita in na ves glas proslavljata stvarnika nebes in zemlje, da ju je zopet srečno pripeljal na domača tla izmed tolikanj smrtnih nevarnosti.

Spotoma sta tudi izvedela o žalostnem koncu grofa Urha. I on se je podal na Ogrsko v vojsko, toda prišel je prepozno pred Beograd. Turki so bili že tepeni. Na bojišču se je pripetilo, da se vname hud prepir med grofom Urhom in starejšim Sibinjskim. Čim dalje je trajal, tem srditejši je postajal, končno planeta prepirača z golimi meči drug na drugega. Grof Urh se je vrlo branil, toda ogrski plemiči ga niso mogli trpeti živega ter so priskočili Sibinjskemu na pomoč. Ne dolgo in Urh se je zgrudil poln ran na tla, kjer je izdihnil svojo grešno dušo. Zgodilo se je, kakor mu je prerokoval ubogi kmetič Zagorec. Grof je nečastno poginil, kot pretepač

in rod njegov je usahnil za večne čase. Ni bilo ne hčere ne sina, ki bi bil podedoval za njim krivično nagrabljeno premoženje in slavno ime celjskih grofov. V malo letih že je pokazala streha gornjega celjskega grada rebra. Viharji, tepeni od nevidljive roke, so pulili in trgali na gradu od vseh strani, da je bil kmalu videti, kakor kaka podrtija. Zares, grozna je šiba božja, kjer tako živo udari, kakor je to videti prav tu.

Janez in Marjetica priromata ravno na velikonočno nedeljo na Teharje. V najlepšem cvetu so bile črešnje, trobentice ter zvončki in prve lastavice so švigale bliskoma med drevjem gori in doli. Vaška mladina se je igrala po trati s pirhi in iz dimnikov se je dvigal dim veselo kvišku in kaj bi se ne, saj je bilo danes pod vsako streho kaj boljšega v peči in v kleti. Vse je bilo praznično videti. Stari Pengar se je grel na klopi pred hišo na gorkem pomladanskem solncu, ko se mu približata Janez in Marjetica.

Kdo bi mogel popisati neizmerno radost starega poštenjaka ob pogledu svojih ljubljencev Janeza in Marjetice! Nemo je objel, poljubil in blagoslovil enega za drugim in solze srčne radosti so se mu vtile po zgubančenih licih. Po vasi se je hitro, kakor ogenj raznesla govorica, da sta se Janez in Marjetica vrnila domov, o katerih je že govorila cela vas, da sta že davno

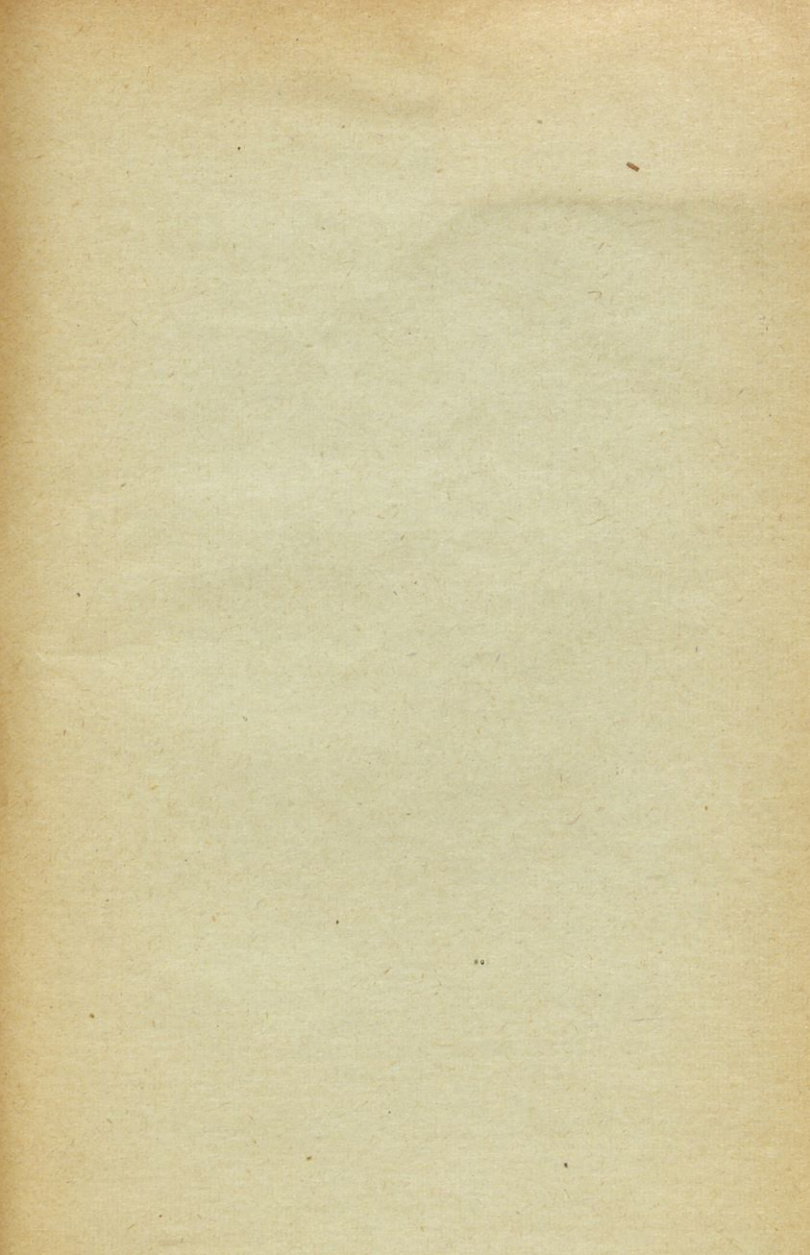
mrtva. Martinaška je bila namreč tista pošta, ki je drdrala od hiše do hiše in neverjetno novico širila dalje. Čez malo časa je bila cela vas zbrana pri Pengarjevih. Vsakdo ju je hotel videti, vsakdo jima voščiti srečo na srečnem in zdravem prihodu, in kar je bila še menda glavna reč; Vsak je želel slišati, kaj sta med tem doživela. Teharska zastava, ki jo je Marjetica prinesla neoskrunjeno od turških rok srečno domov, je plapolala na slemenu Pengarjeve hiše. Milo se je storilo vsem navzočim, ko se odpro duri in Šimkov Tone, Janezov najboljši prijatelj, vstopi ter vzklikne: »Oh, Janez, ali si vendar živ, hvala Bogu!« Janez pa mu le z vzklikom: »Tone!« hiti nasproti in ga presrčno objame.

Stara slovenska navada je, da se pri nas Slovencih vsak količkaj važnejši dogodek v družini prične ali pa konča s pojedino. Tudi pri Pengarju niso delali nobene izjeme. Stara Martinaška je morala hote ali nehote v kuhinjo, kjer je zopet tekala iz enega kota v drug in sebi in ostalim delala napotje. Toda kdo se je danes brigal za njo!

Janez in Marjetica sta bila jako srečna v zakonskem stanu. Dobro sta gospodarila, zgledno živela in božji blagoslov je bil očividni na njunem posestvu. Vsled tega in na podlagi umnega kmetovanja se jima je množilo premoženje od

leta do leta. Svojega bogastva nista nikdar obračala v prešernost ali v podpiranje napuha, pač pa sta veliko izdala v podporo siromašnih svojih sosedov in v tolažbo žalostnih. Ni ga bilo skoraj dne, da bi Marjetica ne nasitila, oblekla in nadarila kakega reveža. Zato jo je pa tudi vsa okolica ljubila in spoštovala, kajti tudi najzlobnejši jeziki se ji niso upali očitati kaj krivega, nepoštenega, ali celo nepravičnega. Dočakala sta visoko starost in doživela vnučke svojih vnukov, katerim sta v dolgih zimskih večerih pripovedovala pripoved o hudobnem grofu Urhu, o uplemenitbi Teharčanov, o groznih Turkih, o boju pred Beogradom in o sužnosti ter osvobojenju iz nje. Tako se je ta povest ohranila v teharski okolici od deda do vnuka, od ust do ust, od stoletja do stoletja do današnjega dne.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000509476

Viničarjev kašipot I. Bele	Din	4—
Madeži in snaženje	"	4—
Nova pesmarica. Zbirka najbolj znanih slov. in slovanskih pesmi. Mehko vezana . . .	"	1-60
dto. Elegantno vezana	"	2-40
Der Panslavismus. Eine national-politische Betrachtung. Broš.	"	2—
Red za šolske sluga in šolski red po . . .	"	1—
Marschitz: Razdel. učne tvarine nar. nauka Vojvodina Stajerska, učencem spodnještaj. ljudskih šol v ponavljanje učne snovi in domoznanstva, sest. Jos. Mešiček v Sevnici, III. popravljeni natis, kartoniran	"	2—
Remec dr. A. »Iz moje domovine«, v tisku		
Kostić Major »Šta treba kao vojnik da znam« nevezana	"	12—
vezana	"	15—

Priporočajo se sledeči predmeti:

Pisalni stroji znamka »Oliver«;

Traki za pisalne stroje za vse
modele in vseh vrst;

Karbonpapier vijoličast in črn;

Voščen papir za rokopis in strojepis;

Barva za razmnoževalne aparate;

»ŠAPIROGRAF« razmnoževalni aparat;

" **nadomestne role;**

" **črnilo;**

Kopirne knjižice v vseh velikostih;

Trgovske knjige v največji izbiri;

Odjemalne knjižice za stranke;

Šolski zvezki za ljudske in srednje šole
v vseh linijaturah in debelostih.

TISK ZVEZNE TISKARNE
V CELJU.